

Руслана Шеретюк

«Солідарні з Україною».

Художні рефлексії польських митців на російсько-українську війну

SUPPORT
UKRAINE

Польському народові присвячується

Руслана Шеретюк

**«Солідарні з Україною».
Художні рефлексії польських митців
на російсько-українську війну**

Рівне – 2024

УДК 7.071.1(438):355.422(477)
Ш 49

**Підготовлено за сприяння Стипендіального фонду
імені Королеви Ядвіги Ягеллонського університету
(Краків, Республіка Польща)**

Рекомендовано до друку
Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 3 від 28 березня 2024 року)

Рецензенти:

Малгожата Смораг-Ружицька, докторка хабілітована, професорка Інституту історії мистецтва Ягеллонського університету (Краків).

Галина Стельмащук – докторка мистецтвознавства, професорка, завідувачка кафедри історії і теорії мистецтва Львівської національної академії мистецтв (Львів).

Надія Стоколос – докторка історичних наук, професорка кафедри філософії, теології та історії церкви Українського гуманітарного інституту (Буча).

Ш 49 **Шеретюк Р. М.**

"Солідарні з Україною". Художні рефлексії польських митців на російсько-українську війну. Рівне: О. Зень, 2024. 163 с.

У книзі міститься результат осмислення масиву робіт польських митців, створених з їх внутрішньої потреби візуалізувати «жест солідарності» з Україною в її боротьбі з російським агресором. Дослідження є однією з перших у вітчизняній гуманітаристиці спроб узагальнення творчих набутків представників польського сектора культурних індустрій на підтримку України.

ISBN 978-617-601-501-7

DOI: 10.51587/9786-1760-15017-2024-19

УДК 7.071.1(438):355.422(477)

© Шеретюк Р. М., 2024

Зміст

Вступне слово	6
«З потреби серця»: польський плакат на підтримку України	12
«Міжнародні символи спротиву війні та підтримки народу України»	12
«Надія помирає останньою»	27
«Хрест війни»	28
«Максимально підтримати своїх українських сестер і братів»	41
«Україно, ми з тобою»	41
Польський стріт-арт як мистецький маніфест солідарності з Україною	68
«Серця поляків б'ються для України» (Варшава)	68
«Будь сильною, Україно!» (Краків)	84
«Зеленський – Поттер, Путін – Волдеморт» (Познань)	84
«Україна бореться!» (Гданськ)	86
«Прибираймо разом» (Щецин)	126
«Символи надії»	127
Заключне слово	134
Біографічні нотатки	136
Бібліографія	156
Анотація	162
Adnotacja	162
Abstract	163

Вступне слово

З початку повномасштабного російського вторгнення в Україну воно стало фокусною темою на багатьох світових профільних майданчиках, зокрема й мистецьких. Міжнародний сектор культурних індустрій оперативно долучився до безстрокової акції спротиву російській агресії через різноманітні культурно-мистецькі практики. Чисельність її учасників, а також настійлива актуалізація ними перебігу подій війни в Україні, є яскравим свідченням новітнього етапу розвитку мистецтва спротиву.

Зокрема, польський культурно-мистецький загал, що з лютого 2022 р. відчутно активізував свою діяльність, став одним із найбільш яскравих прикладів міжнародного світоглядного, екзистенційного опору російській експансії, потужним інструментом протидії їй.

У сучасній вітчизняній історіографії питання осмислення доробку польських митців на підтримку України ще не стало предметом комплексної наукової студії. Наразі їй потреба полягає в тому, що він, являючи собою один із яскравих виявів емпатії польської спільноти щодо драматизму ситуації, в якій опинилася сусідня країна, глибокого усвідомлення наміру підтримати її, водночас не меншою мірою маніфестує необхідність духовно і фізично протистояти насиллю, агресії, запереченню права людини на свободу як глобального Зла.

Фактологічний матеріал, що уможливорює його здійснення, міститься у публікаціях Кшиштофа Бернадського, Войцеха Делікти, Ольги Денисюк, Адама

Зися, Агати Карчевської, Марії Касій, Олека Кніттера, Томаша Кобилянського, Мартини Конечек, Юлії Лавриш, Марти Лесняковської, Даріуша Піотровіча, Мацея Райфура, Дениса Савченка, Олівії Трояновської, Анни Уменської, Лукаша Червінського, Каміла Яблчинського й ін. Твори польських митців, які притаманною їм «мовою», нарративом, безпрецедентно консолідували поляків і українців, стали однією із заповорок їхньої спільної прийдешньої Перемоги, є джерельною базою пропонованого дослідження.

Отже, з огляду на відсутність у вітчизняній гуманітаристиці спеціального дослідження, присвяченого творчості польських митців на підтримку України, вважаємо за необхідне докладніше опрацювання окресленої теми.

Мета праці полягає у зборі, систематизації, аналізі творів польських митців на підтримку України задля осмислення їхнього доробку в контексті сучасного мистецтва спротиву.

Одним із виявів першої реакції мистецької спільноти Польщі на російське вторгнення в Україну, її «спонтанним імпульсом», як згодом розповідав знаний польський митець Кшиштоф Міхал Бернадський, стала графічна серія «Ukrainśka Stabat Mater Dolorosa», створена ним навесні 2022 р. «Mater Dolorosa» («Скорботна Мати») і «Stabat Mater» («Тут стоїть Мати») – найпоширеніші в образотворчому мистецтві образи скорботної Діви Марії, яка оплакує мертвого Христа. У серії Кшиштофа Бернадського класичний символ материнської туги перегукується з образом української матері, діти якої віддали життя за свободу і незалежність свого народу. Отже, в

інтерпретації польського митця, Скорботна Мати – це сучасний, актуалізований російсько-українською війною, образ України. За словами автора, «... Я створив близько десятка робіт як реакцію на телевізійні новини, які показували наростаючу трагедію в Україні. В них я використовував образ Діви Марії... Це багаторазове відтворення Мадонни є освяченням кожної української жінки. З одного боку, це може бути відображенням безпорадності перед силою російських бойовиків, агресора, який практично залишається безкарним, а з іншого – розповіддю про героїчних захисників Маріуполя... У мене не було гвинтівки, тому я використав маркер»¹.

Впродовж 3 червня – 17 липня 2022 р. відбулася друга Варшавська бієнале «Seeing Stones and Spaces Beyond the Valley» / «Бачити каміння і простори за долиною», учасники якої через мистецькі практики досліджували взаємозв'язок влади, авторитаризму, капіталу, екстрактивізму і технологій. Зокрема, на ній польська режисерка та мисткиня Магда Шпехт представила свій творчий проєкт «Вуличні цвинтарі», присвячений наслідкам російської окупації Маріуполя. Навесні 2022 р. його містяни були змушені ховати тіла своїх убитих близьких у дворах, на дитячих майданчиках і площах між будинками, оскільки в місті було дуже небезпечно – безперервно відбувалися обстріли, а потім і вуличні бої. За цих трагічних обставин поховання з'явилися в публічному просторі Маріуполя, серед його руїн. Через те, що російські окупанти цілеспрямовано знищували сліди своїх військових злочинів, постало питання збереження їх доказів. Саме

¹ Bednarski K. M., Sobchuk M. O schulzowskich inspiracjach. *Konteksty. Polska Sztuka Ludowa*. 2022. № 1-2. S. 245-250.

тому Магді Шпехт спало на думку позначити на карті Маріуполя місця поховань, щоб сім'ї, які повернуться до нього після війни, могли знайти своїх близьких². Використовуючи дані геолокації, зафіксовані у фотознімках, художниця створила арт-базу місць поховань цивільних українців, замордованих окупантами. Отже, витвір польської мисткині є не лише художньою рефлексією на російську агресію, але й документальним свідченням злочинів росіян, сліди яких вони нині ретельно приховують³.

У царині новітнього польського сакрального живопису особливу увагу в контексті підтримки його представниками України привертає творчість іконописця Хуберта Кампи з Вроцлава. Він – президент фундації «In Blessed Art», член організації «Eleos – Ukraine», «корінний поляк, котрий душею з українцями»⁴. В Україні митець працює волонтером з 2014 р., що пов'язане з його участю в Міжнародному іконографічному пленері «Милосердя Боже в іконі», який проходив у Києві. Мета цього арт-заходу була комплексною, оскільки вона полягала не лише в написанні ікон, але й їхній презентації широкому загалу в Україні та за її межами, а також наступній передачі в госпіталі, лікарні, медичні центри, зокрема туди, де проходили лікування та реабілітацію учасники Антитерористичної операції на сході України (АТО). Так розпочалася його робота з написання ікон для українських

² Szpecht M. Uliczne cmentarze, 2022, w toku. URL: <https://2022.biennalewarszawa.pl/uliczne-cmentarze/>

³ Pudzian-Płucienniczak P. Komu potrzebna jest obfuskacja. *Szum*. 2022. № 38. S. 107.

⁴ Лавриш Ю. Хуберт Кампа: «Українські військові – люди з гарячими серцями». URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/hubert-kampa-ukrayinski-viyskovi-lyudy-z-garyachymy-sercyamy>

військових як своєрідний вияв вдячності за їхні терпіння і страждання у війні ⁵.

З початком широкомасштабної російської військової агресії в Україні Хуберт Кампа ще більш активно долучається до справи допомоги українським захисникам. Він уже кілька разів побував в Україні на лінії фронту, аби передати необхідні речі воїнам Збройних Сил України (ЗСУ). Під час цих поїздок і зустрічей з українськими військовими митець намагається підтримати їхній дух і позитивне налаштування, подарувати їм багато емоцій і радості. А ще він створює ікони на дерев'яних дошках з ящиків для боєприпасів, які йому передають українські військові із Сил територіальної оборони ЗСУ. Отже, дерево, в якому нещодавно зберігалися патрони, тепер служить матеріальною основою для творів сакрального мистецтва. На думку художника, це має глибоке символічне значення через кардинальну трансформацію його призначення, а саме – від зберігання зброї до творення основи для іконописного образу. Водночас використання дерев'яних дошок з ящиків для зброї для написання ікон автор інтерпретує як потужний знак – символ Дерева Життя з райського саду Едем, а також символ хреста, на якому був розіп'ятий Ісус Христос ⁶.

Навесні 2022 р. польська фотографиня Марта Лесняковська презентувала широкому загалу серію світлин

⁵ Ibidem.

⁶ Rajfur M. Hubert pisze ikony na skrzyniach od amunicji z Mariupola. Potem licytuje i pieniądze przekazuje Ukrainie. Teraz apeluje do artystów. URL: <https://gazetawroclawska.pl/hubert-pisze-ikony-na-skrzyniach-od-amunicji-z-mariupola-potem-licytuje-i-pieniadze-przekazuje-ukrainie-teraz-apeluje-do/ar/c1-16303071>

«#The War: Ukraine 2014/2022», куди увійшли 6 репортажних знімків воєнних буднів. Їх прикметною рисою стала розмитість й незфокусованість зображень (солдат, техніки, пейзажу), що, на думку авторки, дозволяє розкрити метафізичний вимір війни. Згідно неї, нечіткість зображень «... посилює відчуття драматизму, напруги, таємничості, одкровення Зла, а навмисно порушений образ з його затуманеним змістом, втрачаючи свою реальність, стає штучною картиною реальності, що переживається як ірреальне, сновид не зображення і сприймається як своєрідна повторна передача» ⁷. Отже, досвід війни в Україні сформував один із трендів сучасної художньої фотографії Польщі: стирання кордонів між реальним, раціональним і вигаданим, примарним відображенням навколишньої дійсності.

З початком повномасштабної російсько-української війни польські перформативні практики також розширили свій тематичний діапазон. Приміром, відома в Польщі авторка інсталяцій і перформансів Магда Шпехт вирішила стати Кібер-ельфом і присвятити себе підтримці українського народу, зокрема боротьбі з російською дезінформацією, фейковими новинами та пропагандою. За її словами, «Ми всі знаємо кадри з Маріупольського театру, символу російської агресії, руйнівного прикладу війни, що триває проти українського народу. Театр виявився новітнім притулком, розбомбленим і зруйнованим, незважаючи на чітке попередження про те, що в ньому ховаються цивільні та діти. Владімір Путін та його поплічники оголосили тотальну війну

⁷ Leśniakowska M. «# The War: Ukraine 2014/2022. Konteksty. Polska Sztuka Ludowa. 2022. № 1-2. S. 279-281.

цивілізації, людяності та культурі, втягнувши театр в епіцентр конфлікту – в прямому та переносному значенні»⁸. Для «ÆFEKT PRODUCTIONS» (незалежної театральнотанцювальної компанії у Варшаві) Магда Шпехт створила перформанс «Кібер-Ельф» – дійство про свій кібер-активізм перед обличчям війни (спільне виробництво Nowy Teatr у Варшаві та фестивалю SIRENOS у Вільнюсі). Мета перформансу – показати людям як боротися з російськими тролями, ділитися перевіреною інформацією, воювати з фейковими новинами й долати їх. Під час нього перформерка немовби «літає» між медіа-каналами, онлайн-газетами, Telegram, Instagram, YouTube, Facebook та іншими «полями битв» сучасного гібридного конфлікту. У такий спосіб вона візуалізує першу лінію кібервійни⁹.

Впродовж 2022 – 2023 рр. на сторінках щомісячного соціально-культурного часопису «Краків і світ» публікувалася серія коміксових оповідань «Людина з нижнього поверху», створена творчим тандемом журналіста, письменника і сценариста Вітольда Береша та художника Анджея Заремби. У них, із притаманним коміксу гумором, будується авторська проєкція майбутнього: 2114 рік, перед тримонархією Австрія-Угорщина-Польща (духовна столиця – Краків) постає низка викликів, зокрема необхідність колонізації планети Марс. У черговому епізоді коміксу йдеться про одного з учасників Марсіанської Федерації – Червону Планету (більш відому як Третій Рим+), та її офіційну представницю – «найбільшу галактичну мисткиню перформансу, художницю і

⁸ Cyber elf [2022]. A performance lecture by Magda Szpecht. URL: <https://aefekt.pl/cyber-elf-2022/>

⁹ Ibidem.

мемуаристку, а також трактористку Сімонетту Маргаринян». Художня візуалізація цього образу прочитується миттєво: поза сумнівом, його прототипом стала російська журналістка, медіаменеджерка й пропагандистка Маргарита Симоньян¹⁰.

Гостра сатира авторів цього коміксу спрямована й на інших упізнаваних очільників Червоної Планети. Приміром, нинішнього патріарха РПЦ Кирила (Володимира Гундяєва) в ньому іменовано Оксумороном III. Створюючи відповідний художній образ, митці фіксують у його зовнішньому вигляді не лише елементи одягу духовного сану – ризу, всіяну літерами Z, а й кобуру як невід’ємну складову військового спорядження агента КДБ¹¹. У мальописі доволі вдало «обіграно» й образ російського диктатора Володимира Путіна. За основу зображення тут взято живописний твір Франсіско де Гойї «Сатурн» («Кронос»), де відтворено сюжет грецького міфу. Згідно нього, бог Кронос силоміць позбавив свого батька верховної влади, посів його місце, й побоюючись такого ж підступу з боку своїх дітей, пожирав їх відразу після народження. У циклі мальованих історій «Людина з нижнього поверху» Путін зображений за аналогією з Кроносом Гойї, а саме оголеним чудовиськом під час процесу жажливої трапези¹². «Дісталосся» в цьому коміксі й «найсучаснішому арсеналу» Червоної Планети, до якого увійшли вакуумні транспортери типу «Енгельс-3», ударні ядерні бомбардувальники виду «Бухарін У», десантні пороми класу «Кадиров», міжпланетні

¹⁰ Bereś W., Zaręba A. Człowiek z niskiego parteru. *Kraków i świat*. Miesięcznik społeczno-kulturalny. Grudzień 2022 – styczeń 2023. Nr 12-01 (216-217).

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

винищувачі типу «Раскольніков» і штурмовики виду «Чапаєв»¹³. Зрозуміло, що іронічні назви військового спорядження армії Червоної Планети є одним із завуальованих натяків авторів коміксу на його допотопність. Отже, представники польського мистецтва коміксу не стали осторонь проблематики російсько-української війни. Комікс «Людина з нижнього поверху» авторства Вітольда Береша і Анджея Заремби – один із культурно-мистецьких витворів новітньої доби, що в гострій сатиричній манері декларує своє негативне ставлення до фігурантів сучасної російської історії.

Музична царица Польщі також має вагомий творчий здобуток, що засвідчують солідарність польських митців з Україною у складний для неї період історії. Так, ще в березні 2014 р. на підтримку подій Революції Гідності в Україні польським гуртом «Taraka» була записана пісня «Podaj rękę Ukrainie» («Подай руку Україні»). Пристрасна і динамічна, невдовзі вона набула широкої популярності в Україні. Актуальність цієї музичної композиції відчутно посилилася після 24 лютого 2022 р. Про це свідчить її нова інтерпретація у виконанні ансамблю «Ateneum» («Атенеум») театру імені Стефана Ярача у Варшаві за участі спеціальних гостей і студентів Театральної академії Олександра Зельверовича та Музичного університету імені Фридерика Шопена у Варшаві, а також Варшавської кіношколи¹⁴.

Сьогоднішня солідарність з Україною у її боротьбі з російським загарбником висловлена польськими артистами у низці

¹³ Ibidem.

¹⁴ «Пісні війни»: польський ансамбль «Атенеум» «Подай руку Україні»: відео, You Tube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ybj6eVfUed8>

різнопланових музичних творів. До прикладу, навесні 2022 р. помітного резонансу набула музична композиція «Putin» польського репера Surisa: в доволі короткий термін цей трек на Youtube-каналі виконавця переглянуло близько 12 мільйонів користувачів. У ній співак засудив російське вторгнення в Україну, провину за яке поклав на Володимира Путіна.

«Разом переможемо страх, хто б не був ворог наш» – лейтмотив відомої польської пісні «Maty siebie» («Маємо один одного»), що стала одним із символів підтримки польськими митцями українського народу в 2022 р. У її записі взяли участь популярні польські виконавці, хор TGD і Польського радіо у Варшаві, оркестр Польського радіо, а також ритмсекція оркестру відомого польського композитора, музичного продюсера і диригента Адама Штаби¹⁵.

В листопаді 2022 р. переможець «Євробачення – 2022» український гурт «Kalush Orchestra» в тандемі з відомим польським репером Szpaku презентували спільний трек «Nasze Domy» («Наші будинки»). Музиканти записали потужну антивоєнну пісню, сповнену болем і драматизму боротьби за рідну землю. Зі слів артистів, цю музичну композицію вони «написали з нуля і дуже швидко», оскільки «були на одній хвилі й мали бажання творити»¹⁶. Як згодом зізнався репер Szpaku, спочатку він думав, що буде важко через мовний бар'єр, «але ми всі відчули неймовірну атмосферу й одразу

¹⁵ Варто послухати: 5 польських пісень про Україну. URL: <https://tsn.ua/lady/news/show-biznes/5-polskih-pisen-pro-ukrayinu-2052862.html>

¹⁶ Касій М. Kalush Orchestra підкорили піснюю з польським репером про боротьбу за наш дім: відео до мурах. URL: https://showbiz.24tv.ua/kalush-orchestra-zapisali-pisnyu-polskim-reperom-sluhayte-onlayn_n2191774

порозумілися». За словами українського виконавця Олега Псюка, успішна спільна робота артистів над цим музичним проєктом пояснюється тим, що «...ця енергетика, яку ми відчули, і та пісня, яка виникла з нашої співпраці – це те, що зображає почуття українців і поляків зараз». Репер Szpaku відзначив, що його музичний трек з українським гуртом «Kalusz Orchestra» – це ще один міст між двома дружніми країнами – Польщею і Україною¹⁷. Загалом польське вокальне й інструментальне виконавство на підтримку України відзначається високим художнім рівнем, йому притаманні філософська глибина тексту, а також виразна емоційність мелодії.

Отже, з початку повномасштабної російсько-української війни діяльність польських митців перетворилася на дієвий культурно-мистецький аванпост підтримки України. Вона реалізувалася у різних видах, формах і напрямках сучасного мистецтва, зокрема, графіці, плакаті, стріт-арті, іконописі, інсталяції, перформансі, музиці, політичній карикатурі, коміксі, фотографії тощо.

Оскільки ж його найбільш численним «бойовим загоном» стали представники так званих оперативних видів мистецтва – плакату і стріт-арту, саме їхній творчий доробок є предметом дослідження.

Авторка книги щиро вдячна всім, хто виявив інтерес до її задуму, а також у різний спосіб сприяв його реалізації, зокрема, за слушні поради щодо пошуку матеріалів – кандидатці мистецтвознавства, доцентці кафедри теорії та історії мистецтва Національної академії образотворчого

мистецтва і архітектури (Київ) Ользі Юрївні Денисюк, знайомство з якою відбулося в Міжнародному центрі культури у Кракові, а також за чуйність і професійну підтримку – працівникам бібліотеки Ягеллонського Університету, Головної бібліотеки Академії образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові, бібліотеки Інституту історії мистецтва Ягеллонського університету імені професора Леха Каліновського.

Особливу подяку авторка висловлює докторці історичних наук, професорці кафедри філософії, теології та історії церкви Українського гуманітарного інституту (Буча) Надії Георгіївні Стоколос за багатолітню науково-інтелектуальну співпрацю: спочатку як керівниці її кандидатської дисертації, потім – консультантки докторського дослідження, нині – наукової редакторки та рецензентки, і завжди – мотиваторки дослідницького ентузіазму.

¹⁷ Там само.

«3 потреби серця»: польський плакат на підтримку України

Примітним явищем європейського мистецтва другої половини ХХ ст. стала польська школа плакату. За доволі несприятливих умов повоєнної комуністичної Польщі саме культурний плакат став синонімом свободи, репрезентуючи один із найбільш вільних виявів тогочасної художньої творчості. Для робіт польських художників-плакатистів характерною була формальна й стилістична різноманітність, базована на «трьох китах»: естетиці живопису (художності), гострій метафорі (влучності і дотепності літературного компоненту), а також виразному авторському стилі.

«Плакати не лише «позначали» театральні вистави, фільми та інші культурні події візуальними афоризмами, а й передавали особисту експресію авторів, як це відбувається у так званому «високому» мистецтві. Плакат зробили сферою суто художньої діяльності, бо він міг дозволити собі багатозначність, яка, уповільнюючи швидко прочитання, провокувала рефлексії та допускала індивідуальну інтерпретацію»¹⁸. Отже, виразними рисами польського плакату є метафоричність, експресивність, інтелектуальне ставлення автора стосовно поточних подій, монументалізм, а ще романтизм, поетика, ліризм тощо.

Сьогодні художники-плакатисти Польщі гідно продовжують справу своїх попередників, творячи суспільно значимі художні композиції з потужним драматичним навантаженням. Це

яскраво простежується на прикладі їхніх мистецьких робіт на підтримку України.

«Міжнародні символи спротиву війні та підтримки народу України»

Одними з перших свою солідарність з Україною засвідчили польські графіки-плакатисти. Знаково, що вже на третій день повномасштабної російської агресії проти України Анджей Понговський як художній принт спонтанно створив плакат «Panna Wolna» / «Пані Вільна». Використаним у ньому зображальним засобом притаманний високий рівень естетики: ледь прописаний профільний портрет жінки, голова якої оздоблена квітами, а волосся – прикрасою у вигляді голуба миру. Цей постер – символ боротьби і непохитності жінок у всіх збройних конфліктах, водночас кольори й емблематика безпосередньо апелюють до війни в Україні. Згодом цей графічний твір став основою однойменного муралу у Варшаві¹⁹.

2-3 квітня 2022 р. у рамках проведення TRL («Targi Rzeczy Ładnych» / «Ярмарок приємних речей») у Варшаві пройшла благодійна виставка «Plakaty Wsparcia» / «Плакати Підтримки», де були презентовані графічні твори польських авторів. Практично у кожному з них містилася візуальна інтерпретація відкритого воєнного нападу Росії на Україну. Саме тому, за словами організаторів цієї виставки – Айки Мрочковської, Анни Прушинської і Павла Стремського, вони стали «міжнародним

¹⁸ Шабловська А. А. Польська школа плаката. Студії мистецтвознавчі. 2008. № 3 (23). С. 121-122.

¹⁹ Andrzej Pagowski. URL : <https://neighboursart.pl/andrzej-pagowski/>

символом спротиву війні та підтримки народу України»²⁰. Показовим у цьому контексті став плакат Павла Шлотави «Support Ukraine» / «Підтримай Україну», де зображено дві стилізовані людські постаті із заплаканими обличчями, котрі стискають одна одну в обіймах; одну з них «розфарбовано» у синій колір, іншу – в жовтий. Так його автор, використавши мінімум художніх прийомів, зумів психологічно глибоко розкрити тему щиросердності підтримки, єдності та спільних зусиль у боротьбі проти ворога.

З початком російсько-української війни польські художники, крім благодійних виставок, започаткували низку інших мистецьких ініціатив на підтримку України. До них, зокрема, належить діяльність мистецької платформи «Grafik Emergency» / «Pogotowie Graficzne» / «Графічна аварійна служба» (заснована ще 2016 р.), мета якої полягає у зборі й архівуванні плакатів, створених польськими графіками, ілюстраторами та дизайнерами. Твори, що зберігаються в її фонді, будь-кому можна копіювати, поширювати, використовувати на власний розсуд для реалізації завдань політичної, соціальної, мистецької чи іншої роботи. Нині, виступаючи проти зазіхань російського загарбника в Україні, «Grafik Emergency» результативно акумулює творчий доробок польських плакатистів на її підтримку. Яскравим прикладом у цьому контексті є кордоцентричний плакат польської художниці Ганни Кмець «LOVE» / «ЛЮБОВ». У ньому зображено стилізовану постать жінки, «одягнутою» в синьо-жовті кольори, фігура якої разом із піднятими вгору руками відтворює

форму серця. З огляду на універсальність цього зображення, низка благодійних організацій і фандрейзингових (зі збору коштів) проєктів нині використовує його як свій логотип. За словами мисткині, її це «...дуже тішить. Це засвідчує, що це не просто звичайна картина, а реальна форма підтримки»²¹.

Як зупинити «другу армію світу»? У плакаті Пшемек Котинського «Rock, Scissors» / «Камінь, Ножиці» відповідь на це запитання передана автором через метафору дитячої гри; темні безжальні ножиці російського вбивці можна зупинити лише консолідацією і силою волі, уособленням чого виступає міцно стиснутий кулак.

Постер Адели Мадей «STEND WITH UKRAINE» / «Стояти з Україною» відображає розмірковування авторки про спільне слов'янське коріння українського і польського народів. Саме тому у своїй роботі вона використала мотив витинанки – давнього виду декоративного мистецтва багатьох слов'янських етносів. Щоправда, її композиція містить не архаїчні символи, а сучасні зображення бомби і знаку «Пацифік». За словами мисткині, «Для мене ситуація війни в Україні, окрім очевидної незгоди з агресією, призвела до роздумів над питанням про спільне коріння нас, поляків та українців. Думаю, що багато моїх співвітчизників зрозуміли, наскільки ми близькі один до одного – географічно і культурно. У мене таке враження, що це був один з аспектів, який вплинув на таку швидку реакцію і масштаби допомоги з польського боку. Я думаю, що це

²⁰ Plakaty Wsparcia – Charytatywna Wystawa TRL dla Ukrainy. URL: <https://plndesign.pl/plakaty-wsparcia-charytatywna-wystawa-trl-dla-ukrainy/>

²¹ Делікта В. «Ми з вами»: як польські художники підтримують Україну. URL: <https://vogue.ua/ua/article/culture/art/mi-z-vami-yak-polski-hudozhniki-pidtrimuyut-ukrajinu.html>

важлива рефлексія, особливо в контексті пост-трансформаційних прагнень поляків дивитися виключно на Захід, де що дистанціюючи себе від своєї слов'янської ідентичності та спільного коріння зі своїми сусідами. Тому я вирішила використати у своїй роботі мотив витинанки, присутній як у польському, так і в українському народному мистецтві. Можна сказати, що це сучасна версія витинанки – зі вплетеними в неї символами миру, а також снарядом, спрямованим униз, над яким ці символи височіють. Квіти, які зазвичай виконують декоративну функцію в народному мистецтві, тут ... є символом нового початку, землі, яка відродиться з приходом миру»²². У цьому плакаті художниця виявила себе блискучим знавцем технічних прийомів моделювання образу у витинанці. Це стало її вагомим здобутком з огляду на те, що вона зазвичай творить в абсолютно іншій мистецькій манері²³.

²² Adela Madej. URL: <https://neighboursart.pl/adela-madej/>

²³ Делікта В. «Ми з вами»: як польські художники підтримують Україну. URL: <https://vogue.ua/ua/article/culture/art/mi-z-vami-yak-polski-hudozhniki-pidtrimuyut-ukrajinu.html>

**SUPPORT
UKRAINE**

Paweł Szlotawa / Павел Шлотава – Support Ukraine / Підтримай Україну

Наніа Кмієць / Ганя Кмець – LOVE / ЛЮБОВ

Adela Madej / Адела Мадей – STAND WITH UKRAINE / СТОЯТИ З УКРАЇНОЮ

Przemek Kotyński / Пшемек Котинський – Rock, Scissors / Камінь, Ножиці

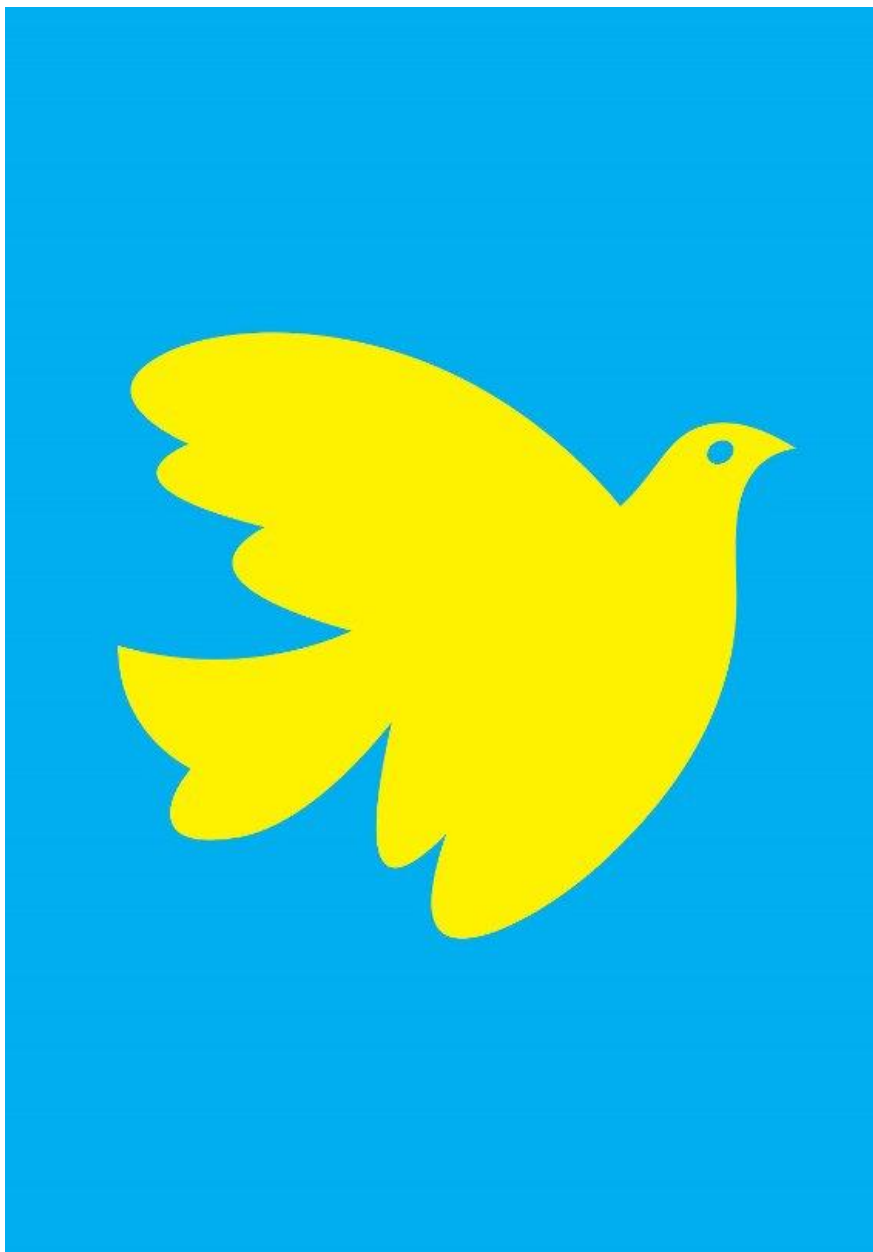
Ewelina Madalińska / Евеліна Мадалінська – Freedom for Ukraine / Свободу для України

Žaneta Antosik / Жанета Антосік – Ukrainian Girl / Українка

Krystyna Engelmayer-Urbańska / Христина Енгельмайер-Урбанська – Slava Ukraini / Слава Україні

Edgar Bqk / Едгар Бонк – Dove / Голуб

Ada Zielińska / Ада Зелінська – PEACE / МИР

Szymon Szymankiewicz / Шимон Шиманкевич – Sanctions / Санкції

Kamila Szczesniak / Каміла Щесняк – Putin / Путін

Agnieszka Srokosz / Агнешка Срокош – Ukraine / Україна

«Надія помирає останньою»

«Є давнє польське прислів'я, що надія – матір дурнів. Але я вірю, що надія – матір тих, хто терплячий, мудрий, рішучий, сповнений віри і любові. Вона сильніша за танки та бомби. Надія помирає останньою. І дивлячись на Україну просто зараз, на відданість і хоробрість її народу, я справді вірю, що Україна існуватиме вічно. Вона переможе! СЛАВА УКРАЇНІ!»²⁴. Під впливом таких розмірковувань Домінік Пшерва створив свій плакат-колаж «Slava Ukraini» / «Слава Україні». Мистецька інтерпретація його головної ідеї виявилася в наступному: на синьому тлі розміщено жовтий тризуб, з основи якого ніби «проростає» кулак із затиснутою в ньому квіткою соняшника. У тлумаченні автора він символізує силу, рішучість, наполегливість, зятятість і нескореність українського народу в боротьбі з північним сусідом-загарбником. Цей художній образ доповнює зображення Монументу Незалежності України та пам'ятника «Вітчизна – Мати». Отже, у розкритті ідейного задуму польський митець використав історико-культурні символи України. Це – вияв його прагнення наголосити на суверенності, незалежності України, що нині відкидається й заперечується російським агресором. Водночас це й алюзія на військову міць України, яка свого часу зробила неабиякий внесок у боротьбу з нацизмом і фашизмом, тож, як символічно натякає цей художник, упорається і з рашизмом.

Улітку 2022 р. плеяда польських художників і графічних дизайнерів

²⁴ Там само.

презентувала громадськості низку нових напрацювань і здобутків, ідейним стрижнем яких стала підтримка України у війні з російським загарбником. Приміром, Олександра Моравяк «з потреби серця» створила символічний колаж, а саме – квітучий килим на синьо-жовтому тлі. Якщо відштовхуватися від того, що цвітіння – це узагальнений символ буяння життя, його руху, розвитку, то саме ідею поступу й процвітання України авторка візуалізувала у своїй роботі. Художниця з Кракова Агата Денбіцька зосередилася на темі українських біженців. Її плакат – це синьо-жовтий прапор України, на верхньому полотнищі якого зображений голуб миру, а нижній уміщує напис польською «Czy gołabek pokoju musi być gatunkiem migrującym?» / «Чи повинен голуб миру бути мігруючим видом?». Цьому твору притаманні композиційна виразність, візуальна спрощеність і лаконізм художньої мови²⁵.

Якуб Собчак у постері «Pokoј z wysokości» / «Мир з висоти» теж зображує голуба миру, проте надає йому іншої інтерпретації. Тут на синьому тлі розміщено стилізований жовтий тризуб у вигляді голуба, що тримає у дзьобі символ миру – оливкову гілку. Так автор постулює ідею миролюбності України, її добросусідства. Голуб миру також є центральним «персонажем» плакату Мартини Вуйцік-Смерської «Ciemność, mrok, strach – solidarność z Ukrainą» / «Темрява, морок, страх – солідарність з Україною». У

²⁵ Polscy projektanci wspierają Ukrainę. Z potrzeby serca stworzyli plakaty. URL: https://www.propertydesign.pl/design/185/polscy_projektanci_wspieraja_ukraine_z_potrzeby_serca_stworzyli_plakaty,38135.html

цьому графічному творі птах є символом надії і віри у мирне майбутнє ²⁶.

«Хрест війни»

Тематика польського плакату, пов'язана з розкриттям провідної думки – висловленням солідарності з Україною, єдності з нею у боротьбі проти рашизму, а також засудженням злочинного вторгнення російського окупанта в Україну, вимагає відповідних мистецьких рішень, зокрема інтерактивного пошуку засобів художньої виразності й адекватних візуальних ефектів. До них належить й метафора – одна з універсальних категорій художньої мови.

Ще у січні 2022 р. як реакція на введення російських військ до Казахстану нібито як миротворчих сил Організації договору про колективну безпеку (ОДКБ) графічним дизайнером із Щецина Лексом Древінським був створений плакат «Peacekeepers» / «Миротворці». Він став, по суті, саркастичним коментарем польського автора на практику репрезентантів так званого «русского мира», які під прикриттям братських гасел і закликів до миру здійснюють насильство й агресію стосовно інших народів. Намагаючись реалізувати свій ідейний задум, художник використав конкретну й доволі лаконічну художню метафору, а саме стилізацію голуба миру під військовий літак ²⁷.

У роботі плакатиста з Любліна Лукаша Зволана «Flower» / «Квітка» мистецька «гра»

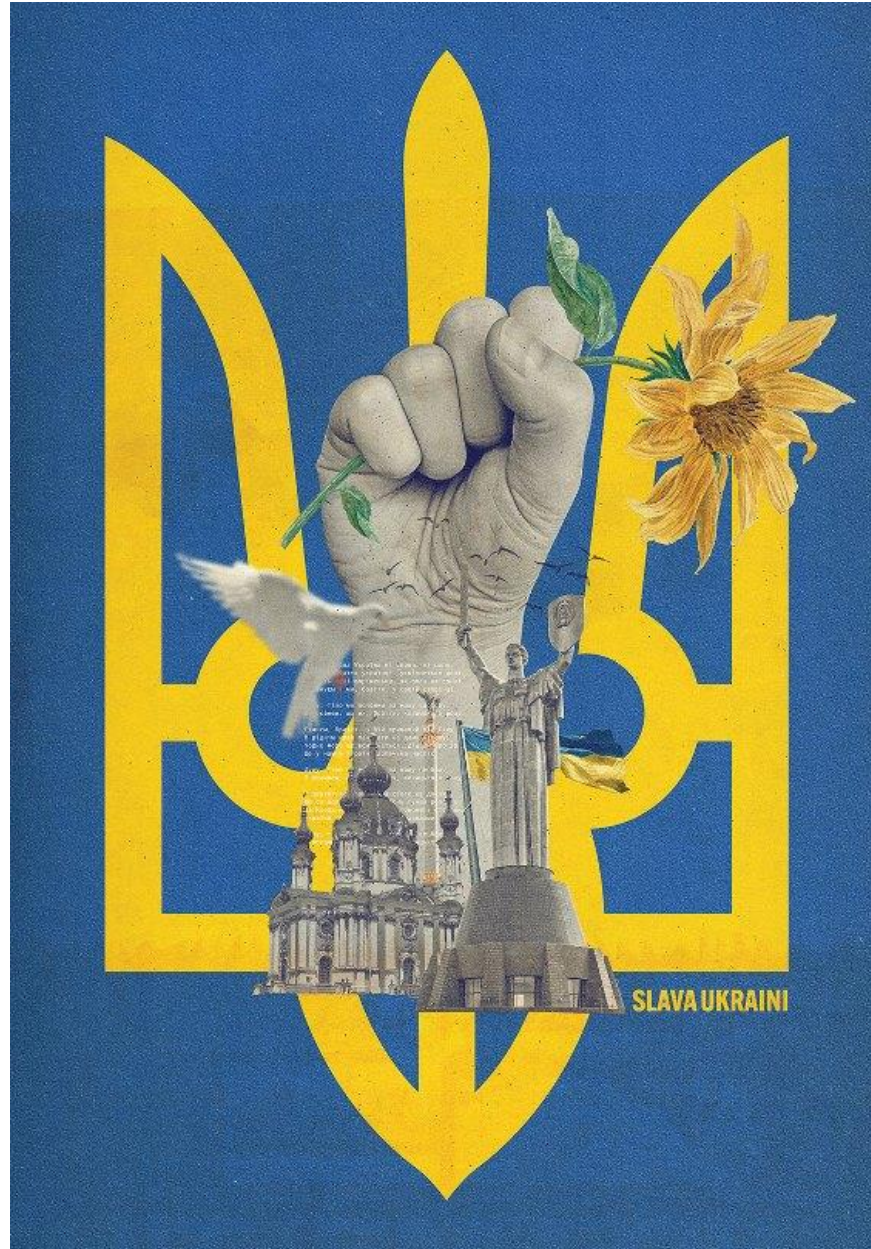
відбувається навколо англomовної версії її назви, де позначення букви «e» у слові виконує перевернута буква «a», що прочитується як «Flower» (war – війна). Інтерпретація літературного компоненту доповнюється його художнім осмисленням. Із метою образного втілення власної думки автор зображує квітку, одна з пелюсток якої своїми обрисами нагадує форму бомби. Метафоричність і символіка цього плакату ґрунтується на твердженні автора, що «Кожна весна рясніє прекрасними квітами. Ця (весна. – Авт.), неочікувано, сповнилася жорстокістю війни... моя «Квітка» показує швидкоплинність таких явищ, як спокій чи відчуття безпеки. Водночас це дає надію на краще завтра...» ²⁸.

Творчість Яцека Станішевського, автора інсталяцій, скульптур і постерів із Гданська – це візуальний перформанс, в якому емоції митця завжди знаходять відгук глядацької аудиторії. Це простежується на прикладі плакату «War Cross» / «Хрест війни» – однієї з численних мистецьких праць, що відображає ставлення цього автора до сучасного російсько-українського збройного протистояння. Предметом уваги художника тут стало питання жертв війни. На його думку, центральним фігурантом військових конфліктів є пересічна людина, оскільки вона безпосередньо на собі несе весь тягар їх наслідків. Намагаючись досягнути ясності художнього висловлювання на цю тему, митець зображує бойовий літак з ракетами як символічний хрест війни, на якому розп'ята людина. Використання цього художнього прийому дозволяє йому гранично чітко підкреслити трагізм цивільної людини в умовах війни.

²⁶ J.S. Pomoc dla Ukrainy: Siła plakatu. URL: <https://label-magazine.com/sztuka/artykuly/pomoc-dla-ukrainy-sila-plakatu>

²⁷ Art Against War. URL: <https://neighboursart.com/shop/>

²⁸ Ibidem.

Dominiak Przerwa / Домінік Пшерва – Slava Ukraini / Слава Україні

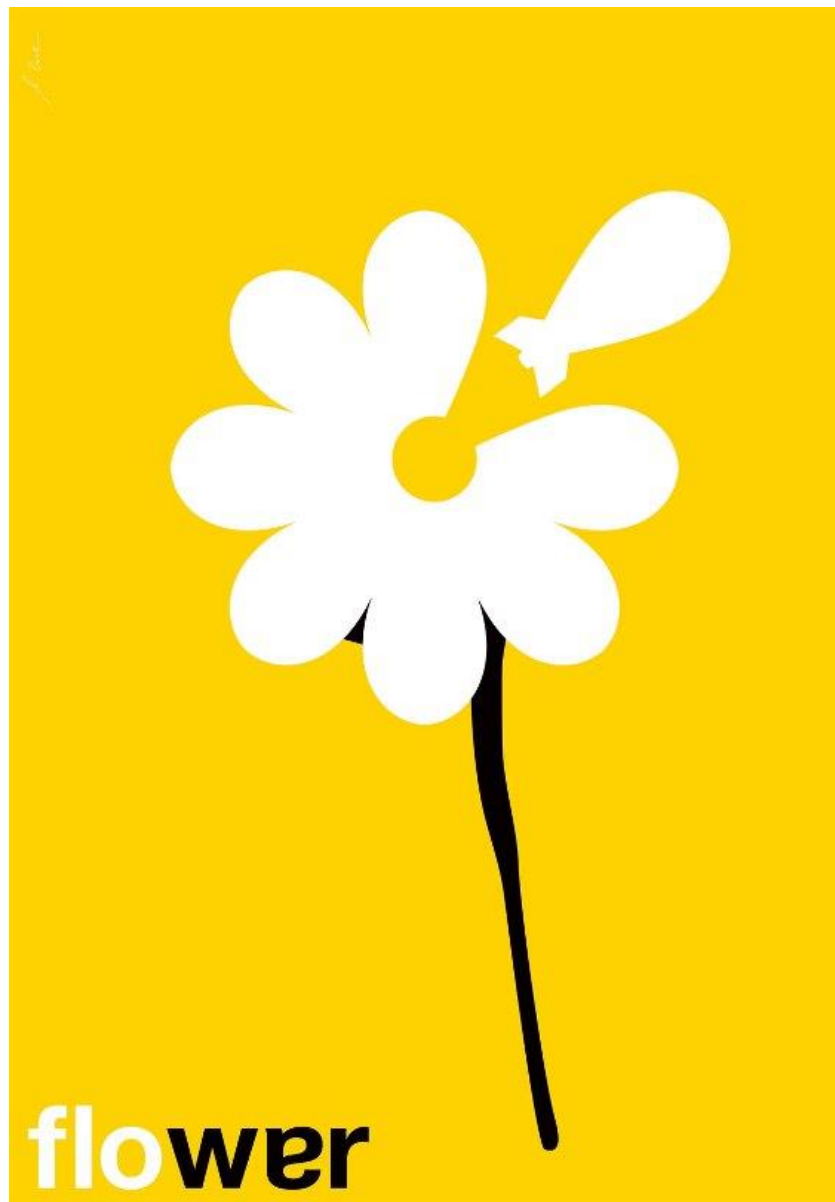
Oleksandra Morawiak / Олександра Моравяк – Thoughts and Prayers for Ukraine /
Думки і молитви за Україну

Jakub Sobczak / Якуб Собчак – Peace from Above / Мир з висоти

Lex Drewiński / Лекс Древінський – «Peacekeepers» / «Миротворці»

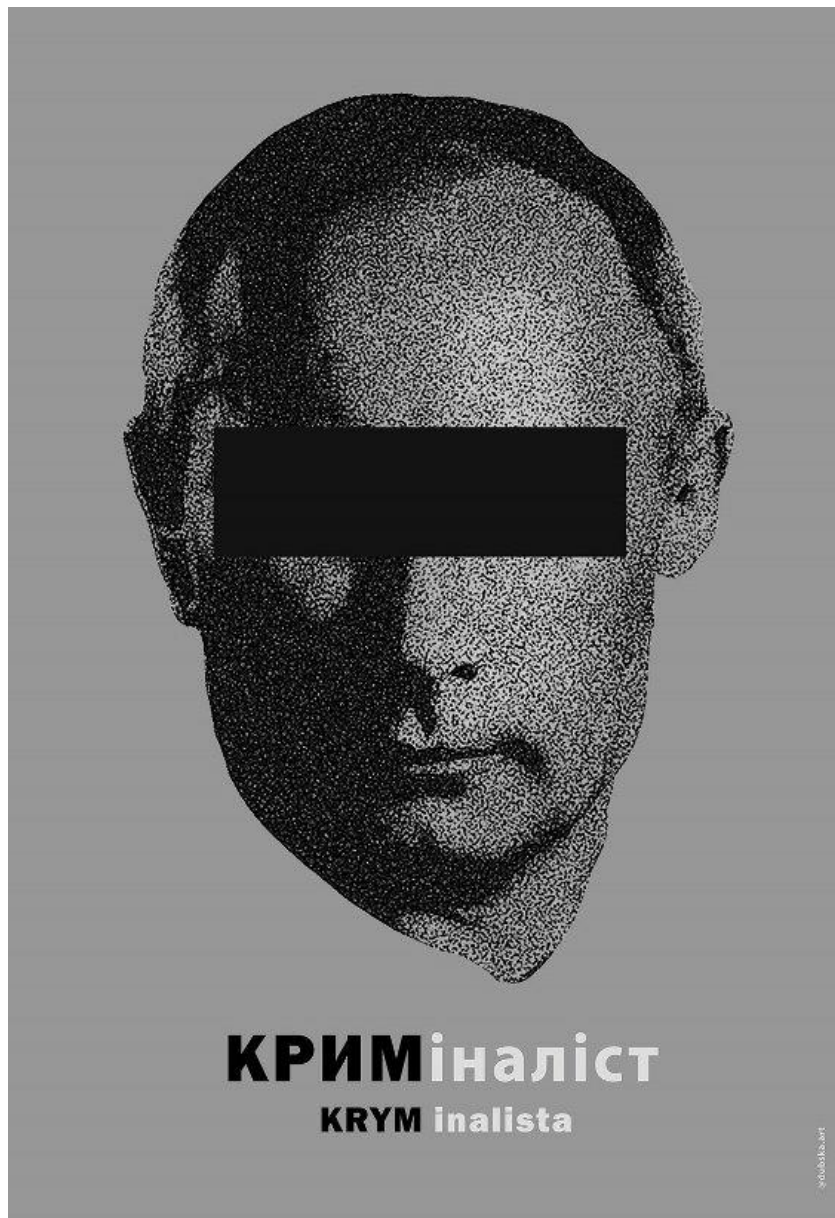
Łukasz Zwolan / Лукаш Зволян – Flower

Jacek Staniszewski / Яцек Станішевський – War Cross / Хрест Війни

Ania Augustynowicz / Аня Августинович – Make Peace, Not War / Творить мир, а не війну

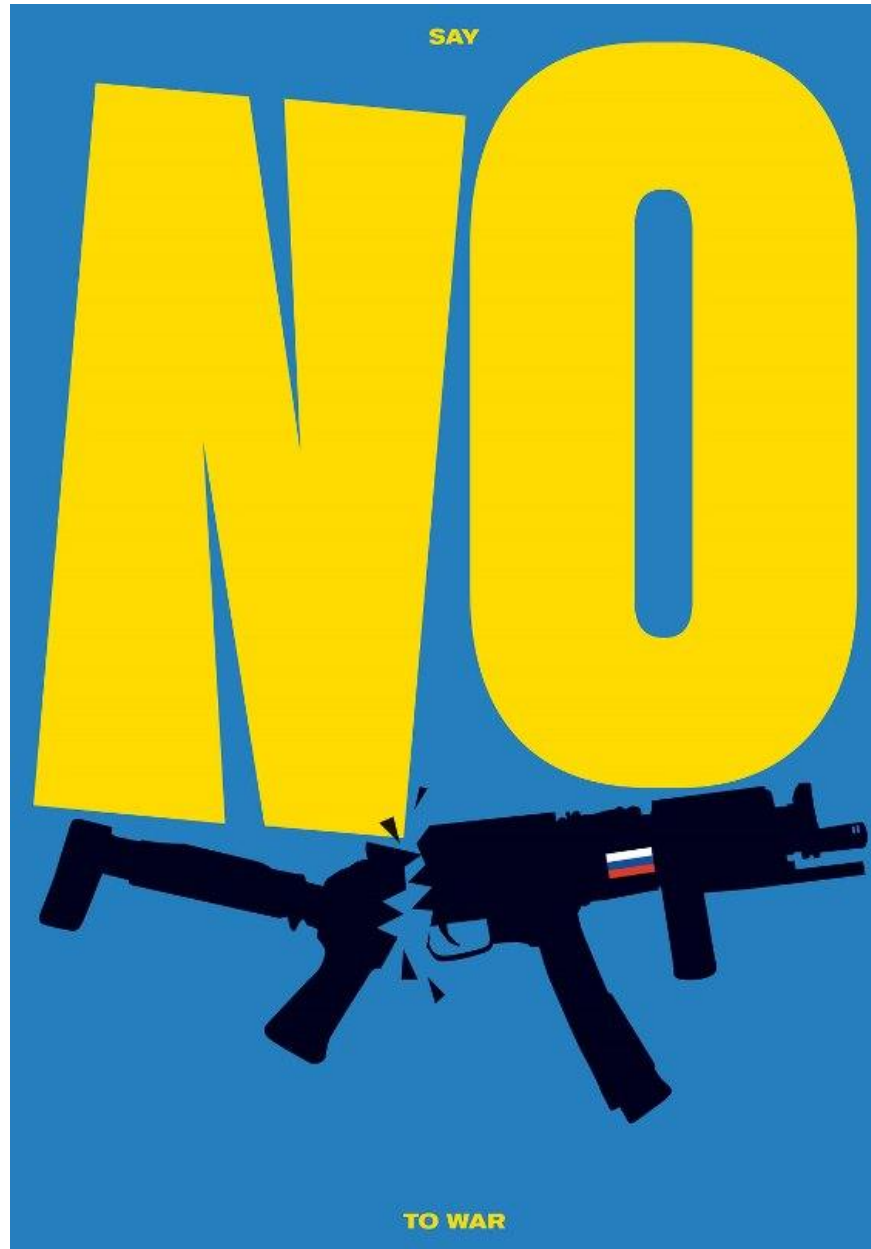
Katarzyna Dubska / Катажина Дубська– Convicted for a CRIMEa / Засуджений
за вчинення злочину в Криму

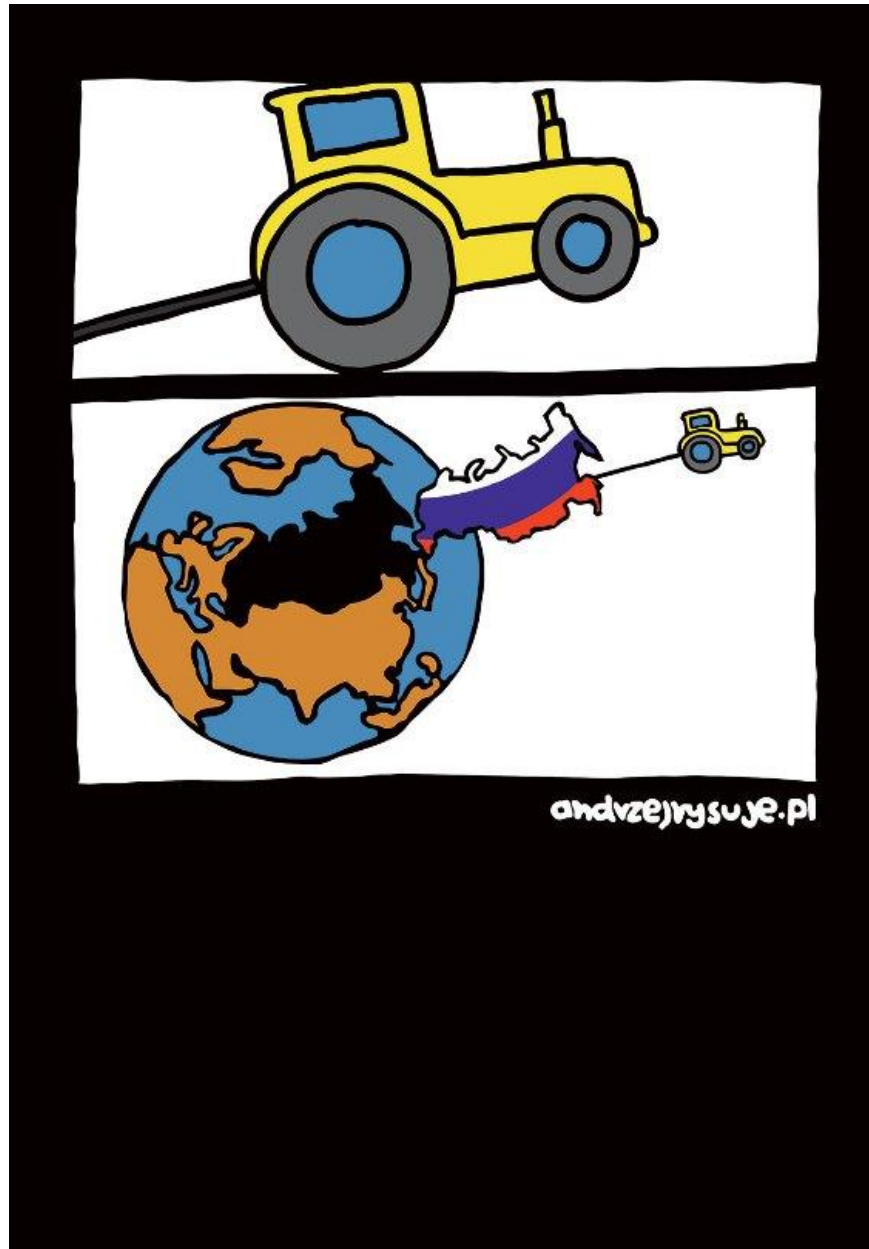
Jerzy Skakun / Єжи Скакун – Peace for Ukraine / Мир для України

Josek Rudzki / Яцек Рудзький – I support Ukraine / Підтримую Україну

Група Проєктор / Група Проєктор – Say 'no' to war / Скажи «ні» війні

Andrzej Milewski / Анджей Мілевський – Tractor / Трактор

«Максимально підтримати своїх українських сестер і братів»

Інтернет-магазин «Neighbours» презентує унікальну колекцію плакатів з різних країн світу на підтримку України. Вони – «ілюстрований маніфест» митців проти війни в Україні, «який використовує розмаїту мову мистецтва, щоб максимально підтримати своїх українських сестер і братів, котрі протистоять агресії Росії»²⁹. До цієї збірки входять плакати й польських авторів. Так, мистецьким вираженням емоцій і підтримки всього світу, який співпереживає з Україною нинішню страшну війну, є постер Ані Августинович з абсолютно чітким авторським послонем «Make Peace, Not War» / «Встановлюй мир, а не війну». Ця ідея прослідковується й у плакаті Агнешки Срокош «Ukraine» / «Україна», інспірованого одним із висловлювань класика світової літератури ХХ ст. Джона Рональда Руела Толкіна: «Світ справді сповнений пасток, і на ньому багато темних плям, але не бракує й світлих, і хоча в усіх країнах сьогодні любов поєднується зі смутком, хто знає, чи не поглиблюється вона від нього»³⁰.

Мистецьким наміром Олександра Малаховського в роботі «Polska gościnność» / «Польська гостинність» було унаочнити небайдужу позицію польських громадян до потерпаючих від війни біженців з України. У ній, щоб посилити «послання солідарності», він використав як червоно-білі, так і синьо-жовті кольори. Водночас митець шукав художню алюзію на відкритість і

²⁹ Art Against War. Neighbours. URL: <https://neighboursart.com/shop/>

³⁰ Agnieszka Srokosz. URL: <https://neighboursart.pl/agnieszka-srokosz/>

добррозичливість пересічних поляків, котрі стали «передовою лінією допомоги біженцям». Нею став будинок, зображений посеред полів на тлі хмарного неба³¹.

Заклик до світу про необхідність гуманітарної допомоги українцям – ідейний задум плакату Анджея Ветешкі «Universal Aid for Ukraine» / «Всезагальна допомога Україні». Вдала художня візуалізація ідей братерства, солідарності, підтримки і важливості всіх фронтів сучасної війни Добра зі Злом характеризує мистецький твір Маріуша Вараса «Sisterhood and Brotherhood» / «Сестринство і Братерство». Вірою в майбутнє України пронизана робота Христини Енгельмаєр-Урбанської «Slava Ukraini» / «Слава Україні».

Своєрідною метафорою повсякдення українців, зруйнованого війною, став плакат Міхала Дзекана «Family» / «Сім'я. Одним із його символів є монументи на вулицях і площах українських міст, захищені, з огляду на ракетні обстріли російського агресора, мішками з піском. Саме у вигляді такого монументу автор зобразив українську родину, на долю якої випали жахливі випробування війною.

«Україно, ми з тобою»

10 травня 2023 р. відбулося відкриття виставки викладачів і студентів Академії образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові «365 dni wojny» / «365 днів війни». На ній було представлено 28 плакатів, провідна ідея яких полягала у солідарності з Україною,

³¹ Aleksander Malachowski, Hashtagalek. URL : <https://neighboursart.pl/aleksander-malachowski-hashtagalek/>

а також засудженні російської агресії. За словами її організаторів, «Плакати не припинять війну, але, як завжди перед обличчям зла, вони є потужним голосом проти збройного нападу Росії на Україну».

Так, Марта Перуг свій постер присвятила темі масштабної руйнації російськими загарбниками осель мешканців України; використавши синьо-жовті кольори, авторка зобразила сплюндровану війною будівлю і розмістила відповідний напис: «W 365 dni Rosjanie zburzyli 149 300 domów» / «За 365 днів війни росіяни знищили 149 300 будинків».

Плакат Зузанни Карчевської хоча й лаконічний у використанні художніх засобів, однак доволі промовистий: він являє собою біле тло, на якому тижні російсько-української війни представлені у вигляді чорних закреслених паличок.

Філіпу Клеховському належить авторство кількох антивоєнних плакатів. В одному з них йому вдалося атмосферно візуалізувати боротьбу України за свою незалежність: на передньому плані твору розміщено використану й знешкоджену російську ракету, нижня частина якої служить підставкою для державного прапора України, а на задньому – виконані у стилі мілітарного трафарету цифри 365, «пошкоджені» кулями й осколками снарядів. Оптимістичним з точки зору інтелектуального посилу є інший постер цього автора: у ньому за аналогією з пісочним годинником зображений «історичний» годинник України і Росії. Згідно нього, час, який відтворений у вигляді крапель крові, швидко «збігає» для країни-агресора, що ж стосується України, то вона, навпаки, стає міцнішою і могутнішою.

Художнім акцентом плакату Барбари Відлак «No more» / «Ніколи більше» є розташування відповідного напису – не горизонтально, а вертикально, унаслідок чого заглавна літера «N» перетворюється на зловісну «Z».

Суть новітньої конфронтації України і Росії Ян Нуцковський представив у вигляді профілів двох президентів – синьо-жовтого Володимира Зеленського і мілітарно-болотного Володимира Путіна. В останнього замість очей зображено серп і молот – головну державну емблему Радянського Союзу. Цим прийомом автор очевидно апелює до планів російського диктатора відновити його. Як відповідь на це, український опонент показує йому язика (тут можна пригадати відому світлину Альберта Ейнштейна). Як стверджують фахівці, показуючи язика, людина просто жартує, передражняє іншого або хоче викликати в нього обурення³².

У цьому контексті промовистим є постер Єви Павлуцук, де на синьо-жовтий прапор України падає тінь двоголового орла – одного з державних символів Російської Федерації. У такий спосіб авторка інтерпретувала військову російську агресію, що має на меті знищення української державності.

Пьотр Прик у своєму антивоєнному плакаті зображує Росію як викопного динозавра. Це можна тлумачити двояко. З одного боку, динозавр персоніфікує агресію, фізичну силу, жорстокість, прагнення

³² Мова жестів: що означає висунутий язик в різних країнах. URL: https://www.volynnews.com/news/rest/mova_zhestiv_shcho_oznachaye_vysunutyy_yazyk_v_riznykh_krayinakh/

першості – саме ті риси, які нині всьому світу демонструє Росія. Однак, з іншого, приквіський динозавр має лише скелет, що свідчить про намір автора акцентувати на його належності до минулих епох, а отже, наголосити на тому, що Росія дивиться в минуле, а не майбутнє.

Підтримка України, надання Польщею притулку для українських біженців, солідарність з Україною у війні є провідними ідеями плакатів Патріції Німель «Ukraino, jesteśmy z tobą» / «Україно, ми з тобою», Меліти Шимули «Chwilowy dom, a już minęło 365 dni» / «Тимчасовий дім, а вже минуло 365 днів», Пьотра Прика «Narody zjednoczone» / «Об'єднані народи».

Творчість сучасних польських художників-плакатистів – яскравий вияв міжнародної культурної комунікації на підтримку України. Мистецьки опрацьовуючи тему війни, вони вдаються до широкого спектру асоціацій, символів, алегорій – головного інструментарію художньої метафори. У роботах польських митців художні інтерпретації теми російсько-української війни візуалізувалися, зокрема, через голуба миру в образі військового літака-винищувача, весняну квітку з деформованою пелюсткою-бомбою, розп'ятого цивільного на літаку з ракетами як символічного хреста війни тощо. За нинішніх умов вони є розпізнавальними знаками спотвореної війною дійсності.

Завершуючи короткий огляд діяльності сучасних польських графіків на підтримку України, не можемо обійти увагою питання колористики їхніх робіт, де вони зазвичай використовують сині та жовті кольори. Цей «жовто-блакитний вибух» у сучасному польському плакатному мистецтві

пояснюється фахівцями як художнє «маркування української території і вимога до її цілісності, ... кодування проявів національної ідентичності та високих моральних настанов українського суспільства»³³. У цьому контексті колір виступає не лише провідним засобом художньої виразності польського антивоєнного плакату, але, по суті, ресурсом української нації. За спостереженням Світлани Прищенко і Тетяни Сенчук, саме російська агресія активізувала художників і дизайнерів світу на використання українських національних кольорів у плакаті³⁴.

Отже, твори польських художників, графіків, дизайнерів, плакатистів, створені «з потреби серця», є виявом їхньої солідарності з Україною й характеризуються високим градусом емпатії і кордоцентризму. Водночас вони є виразними мистецькими маніфестами протистояння російській агресії, візуальними наративами світоглядної єдності Польщі й України.

³³ Прищенко С., Сенчук Т. Художньо-образні аспекти агітаційного плаката. Українська академія мистецтва. 2024. Випуск 35. С. 251.

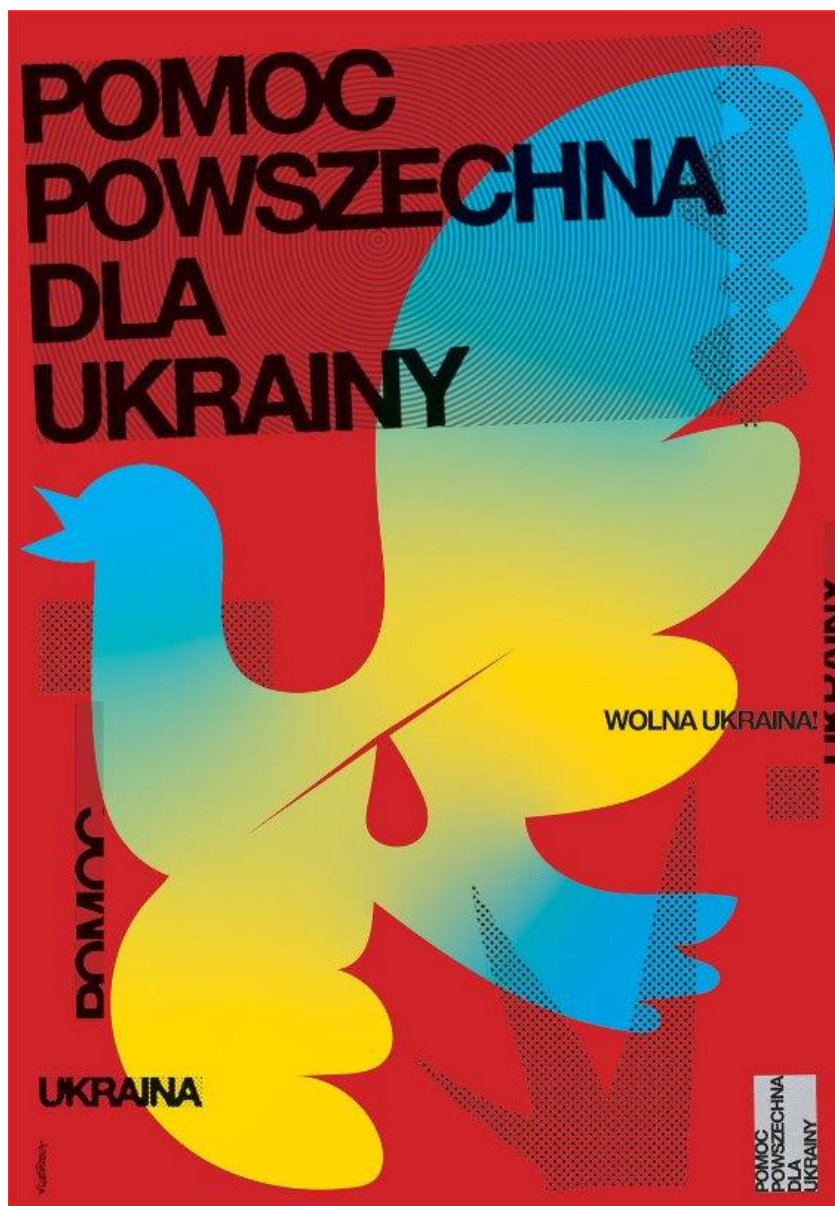
³⁴ Там само.

Joanna Czarlewska / Йоанна Чаплевська – Tears / Сльози

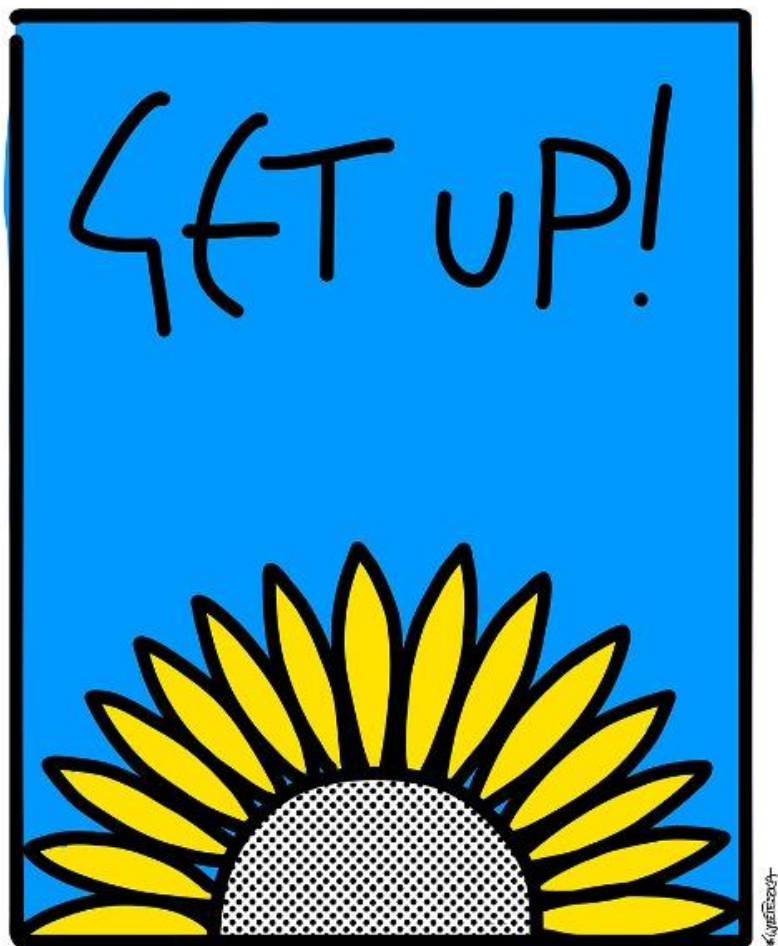
Aleksander Małachowski / Олександр Малаховський – Polska Gościnność / Польська гостинність

Andrzej Wieteszka / Анджей Ветешка – Universal Aid for Ukraine / Всесвітня Допомога для України

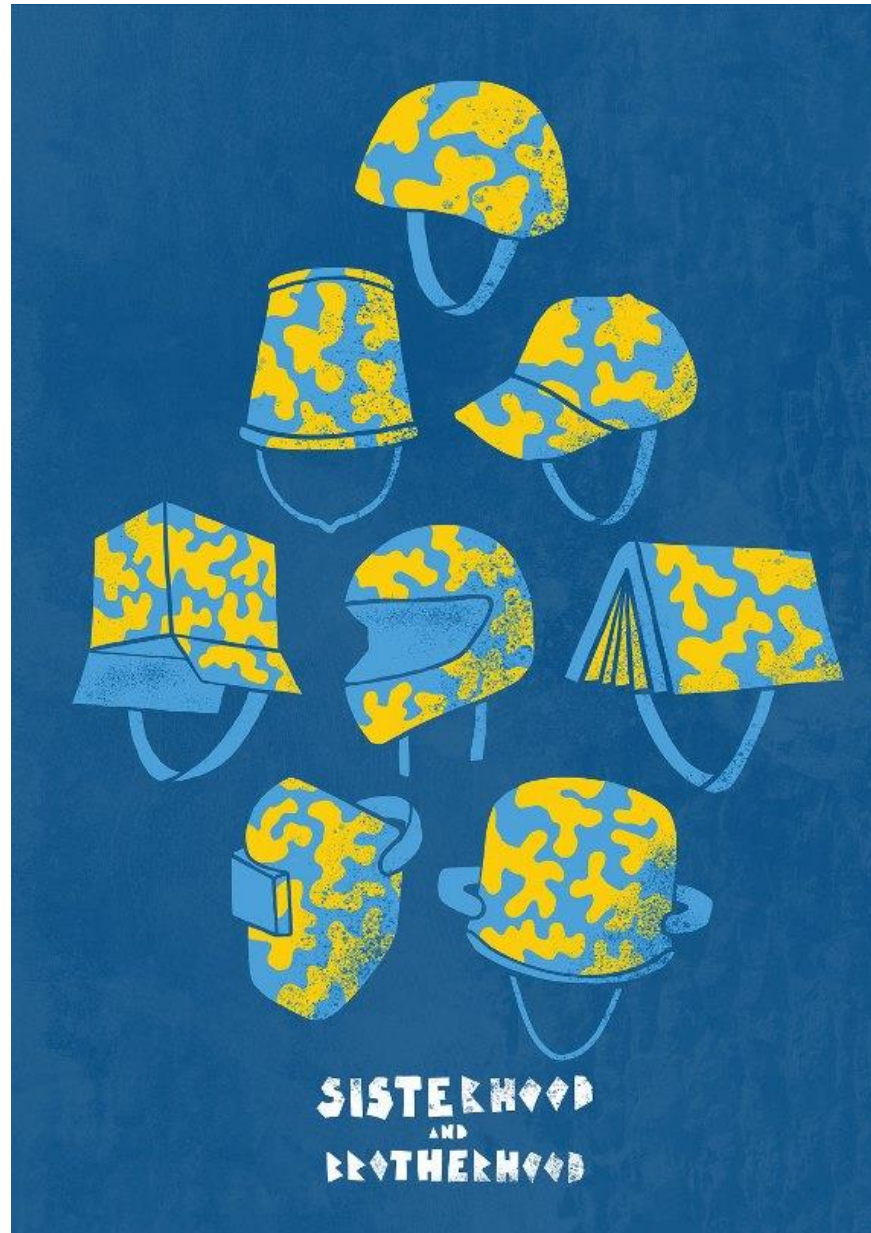

Andrzej Wieteszka / Анджей Ветешка – Free Ukraine / Вільна Україна

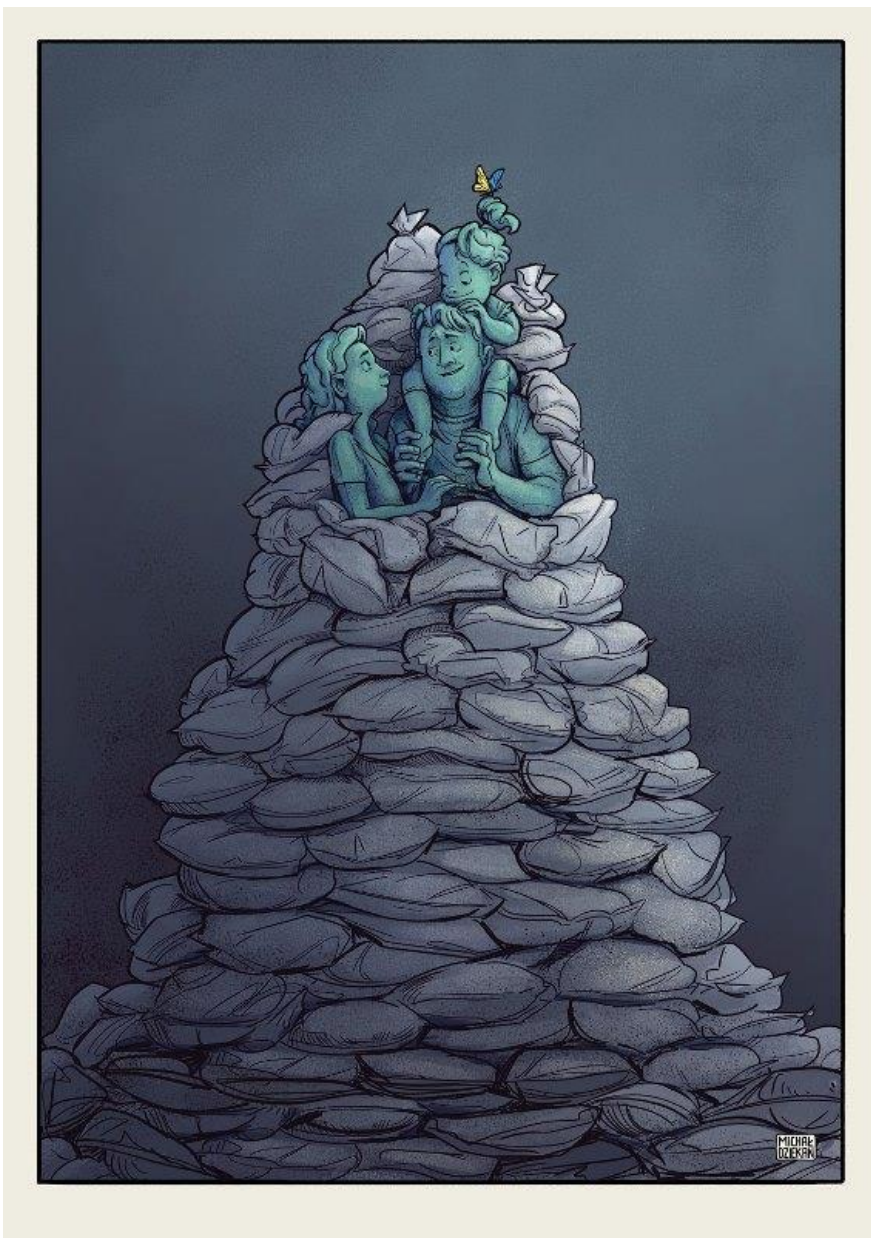

STAND UP!

Andrzej Wieteszka / Анджей Ветешка – Get up! Stand up! / Вставай! Піднімайся!

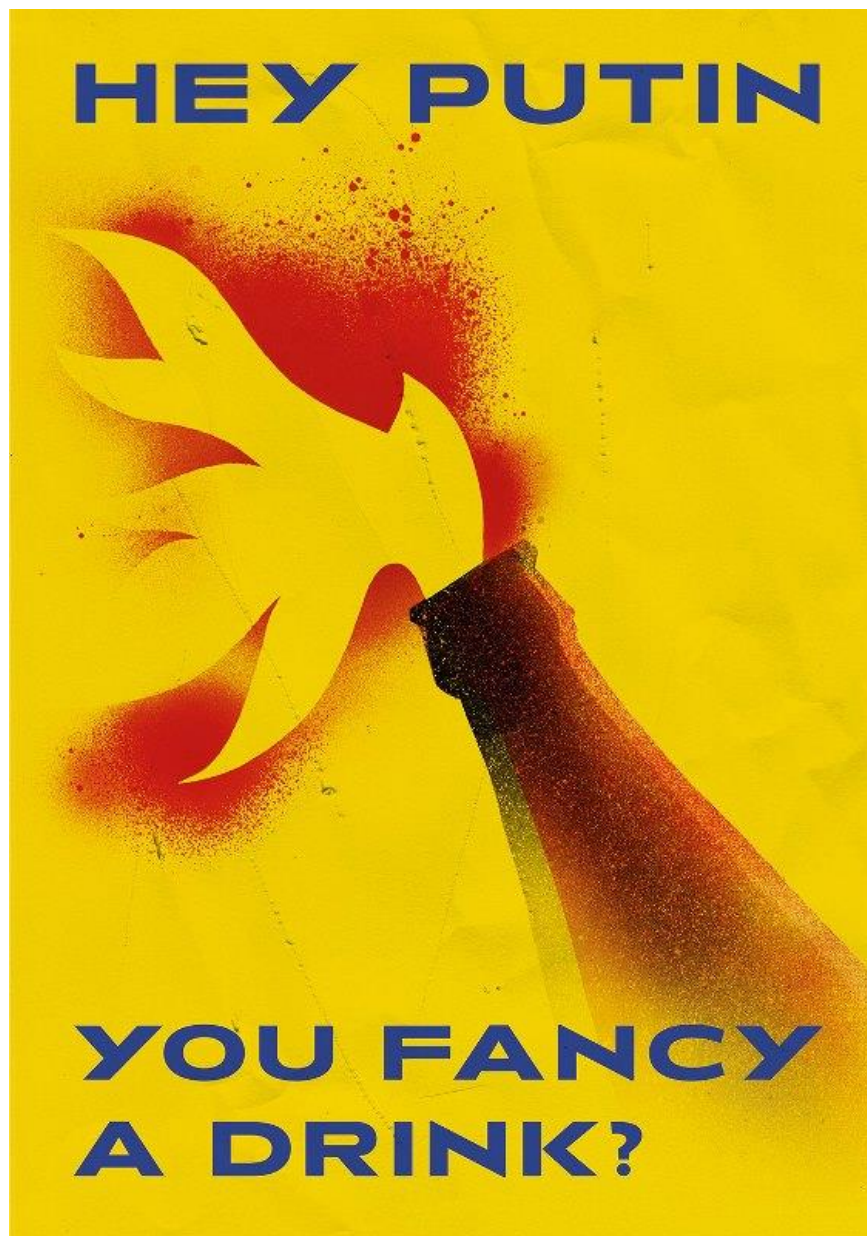
Mariusz Waras / Мариуш Варас – Sisterhood and Brotherhood / Сестринство і Братерство

Michał Dziekan / Міхал Дзекан – Family / Сім'я

Ania Gawron / Аня Гаврон – Seeds in Pockets / Насіння в кишенях

Ula Mierzwa / Уля Межва – HEY PUTIN FANCY A DRINK? / ГЕЙ ПУТІН ХОЧЕШ ВИПИТИ?

Karolina Kulik / Кароліна Кулік – Putin / Путін

Adam Kosik / Адам Косік – Kyiv Institute of Information, 1971 / Київський інститут інформації, 1971

Ola Jasionowska / Оля Ясьоновська – Evil / Зло

WE STAND WITH UKRAINE

Gosia Herba / Гося Герба – We stand with Ukraine / Ми разом з Україною

Kasia Lisiak / Кася Лісяк – Ukraina / Україна

Bartosz Kosowski / Бартош Косовський – Person of the year / Людина року

Marcin Wolski / Марцін Вольський – Ukraina / Україна

Martyna Wójcik-Śmiercka / Мартина Вуйцік-Шмерська – Mrok wojny – Ukraina / Морок війни – Україна

Mateusz Gołowkow / Матуш Головков – Duch tyrana / Дух тирана

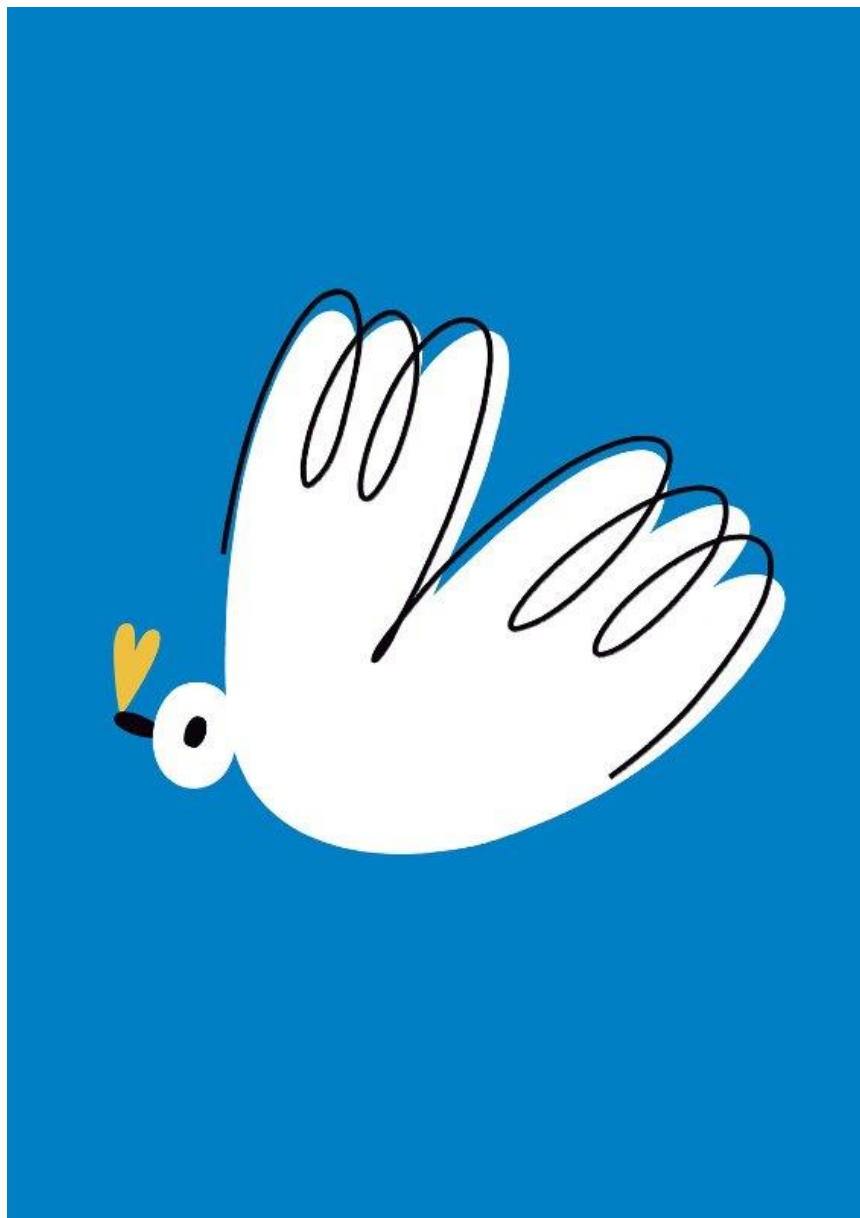
Патрык Хардзей / Патрик Хардзей – PHOENIX / ФЕНІКС

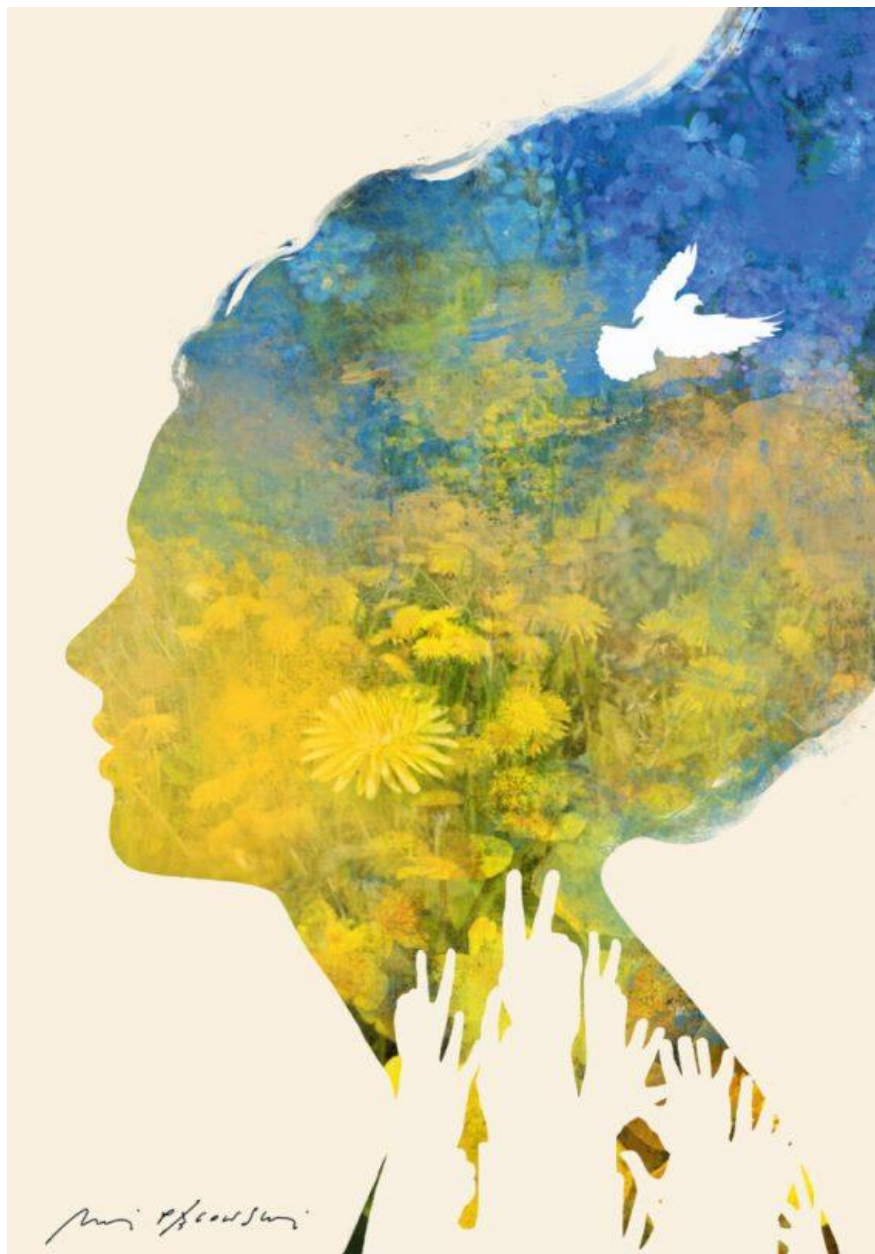
Paweł Jońca / Павел Йонца – Russian Bear / Російський Ведмідь

Przemek Kotyński / Пшемек Котинський – Putin's Dove / Голуб Путіна

Susie Hammer / С'юзі Хаммер – Peace / Мир

Andrzej Pągowski / Анджей Понговський – Panna Wolna / Панна Вільна

Katarzyna Boguska / Катажина Богуцька – Clear Sky / Чисте небо

Польський стріт-арт як мистецький маніфест солідарності з Україною

Стріт-арт або вуличне мистецтво – сучасний напрям образотворчого мистецтва, тісно пов'язаний з урбанізованим простором. Його представники (урбан-майстри) трансформують міське середовище у своєрідні картинні галереї і виставкові зали, створюючи модерні зразки вуличного мистецтва різних видів, стилів і технік, як от: графіті, стікер-арт, трафарет, спреї-арт, вулична інсталяція, 3D-графіті, в'язане графіті, світлове мистецтво тощо. Ще одним різновидом стріт-арту є мурал – великоформатний настінний живопис, який іноді називають новітньою фрескою.

За обмежений відтинок часу стріт-арт стрімко еволюціонував від хаотичних розписів парканів і дивних графіті 1960-х рр. до грандіозних філософських муралів 2000-х рр., від символічності знаків, сутність яких інтерпретували лишень представники певних молодіжних субкультур, до візуалізації проблематики важливого суспільного значення, зрештою, від маргінального явища середини ХХ ст. – до феномену мистецтва початку ХХІ ст.³⁵

Нині стріт-арт – це публічна платформа художньої репрезентації значимих ідей, потужний і дієвий інструмент актуалізації й візуального висловлювання злободенних проблем суспільства – соціальних, філософсько-світоглядних, екзистенційних. До останніх належить й питання війни і миру, яке з

24 лютого 2022 р. для всього цивілізованого світу перемістилося з площини умоспоглядальних рефлексій у практичний вимір. Прикладом цього став польський стріт-арт, плеяда репрезентантів якого проявила виразну солідарність з Україною у її військовому протистоянні з російським агресором.

«Серця поляків б'ються для України» (Варшава)

У березні 2022 р. як реакція на російське вторгнення в Україну на вулиці Пулавській у Варшаві з'явилося відразу 26 муралів. У такий спосіб місцеві вуличні художники продемонстрували «жест солідарності і підтримки України, яка бореться»³⁶.

Варшавські стінописи візуально засвідчили солідарність абсолютної більшості поляків з Україною в її збройному протистоянні з російським ворогом. Водночас вони стали виявом сердечної підтримки ними українців у важкий для них час випробувань. «Серця поляків б'ються для України», «Україна може розраховувати на допомогу» – це провідні ідеї муралів на вулиці Пулавській у Варшаві.

Один із них зображає 53-літню Олену Курило, світлина якої облетіла весь світ у перші дні повномасштабної російсько-української війни. Тоді закривавлене й перебинтоване обличчя цієї українки стало одним зі зловісних символів рашистського вторгнення в Україну³⁷.

³⁵ Васюріна А., Клімова А. Стріт-арт як соціально-естетичний феномен урбанізованого простору. *Світогляд – Філософія – Релігія*. 2018. Вип. 13. С. 26-27.

³⁶ Wojna na Ukrainie. W Warszawie powstały niezwykle murale [ZDJĘCIA]. URL: <https://www.se.pl/warszawa/wojna-na-ukrainie-w-warszawie-powstaly-niezwykle-murale-zdjecia-a-NoUn-gqSU-FiWn.html>

³⁷ Ibidem.

Низка вуличних композицій («хапає за серце») пересічних мешканців польської столиці, оскільки змальовує жахливу руйнацію, яку нині переживає Україна. Так, в одній із них на передньому плані зображено згорьованого чоловіка в одязі синьо-жовтих кольорів, а за ним – палаюче місто, на яке падають бомби³⁸. В іншому стінописі, що вражає уяву глядачів, композиційним центром є вибух атомної бомби, внаслідок чого увсебіч розлітаються уламки будівель. «Від цього вибуху холоне кров і волосся стає дибки» – так емоційно відгукнувся на цей мурал один із містян³⁹. Потужний вплив на перехожих здійснює й графіті, у якому автор створив стилізований синьо-жовтий напис слова «ВОЛЯ» українською мовою. З його літер патьоками стікає червона фарба, що імітує кров. Задля підсилення художнього ефекту, митець «забризкав кров'ю» не лише графічне зображення, а й тротуар під ним. Саме цей прийом, що дозволив витвору вуличного мистецтва вийти за межі відведеного йому простору, справляє неабияке враження на перехожих⁴⁰.

«STOP THE WAR», «NO WAR» – ці гасла є лейтмотивом багатьох живописних зображень на пулавському мурі у Варшаві. Вони – своєрідна мантра всього цивілізованого світу з першого дня війни в Україні⁴¹.

Ще один напис, що постійно повторюється у стінописах на вулиці Пулавській у Варшаві, це – «FUCK PUTIN»⁴². Він є однозначним і безапеляційним посилком на

адресу російського диктатора, що нині не потребує перекладу. За словами польського видання «Super Express», «FUCK PUTIN» – це «два короткі слова, щоб висловити свій спротив й огиду до того, що відбувається на нашому східному кордоні»⁴³. Один із муралів з відповідним написом містить й зображення Путіна; він тримає в руках пістолет і скоює самогубство – так його автор візуалізує один зі способів закінчення цієї жахливої війни⁴⁴.

У березні 2022 р. за ініціативи й авторства варшавської дизайнерської групи «Good Looking Studio» на вулицях міста з'явилися три мінімалістичні мурали. Вони – своєрідний маніфест підтримки польськими митцями України у нинішній війні з російським агресором⁴⁵. Інтерактивна синьо-жовта візуальна мова цих стінописів мала на меті «безпосередньо на вулицях» підтримувати українських біженців у Польщі. Так, мурал на вулиці Паркінговій містить гасло «Pokój dla Ukrainy» / «Мир Україні», на вулиці Смольній увагу пішоходів привертає англomовний напис «Stop war in Ukraine!» / «Зупиніть війну в Україні!», а на Рондо ООН (алея Іоанна Павла II, 18 у Варшаві) з'явився красномовний синьо-жовтий знак «Пацифік» – міжнародний символ миру, роззброєння й антивоєнного руху.

Ідейне підґрунтя мінімалістичних муралів, створених у Варшаві дизайнерською студією «Good Looking Studio», спирається на міркування її генерального директора Пьотра Рушковського. «Інформація, зображення та записи, що надходять з України, жахливі. Ми всі були вражені цією ситуацією і відчуваємо, що відзначаємо печальне повернення до

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Artyści solidarni z Ukrainą. URL: <http://goodlooking.pl/backstage/artysci-solidarni-z-ukraina>

сумнозвісної історії ХХ століття. Ми вирішили висловити свою підтримку, надіславши повідомлення у найбільш органічний для нас спосіб, а саме за допомогою потужного візуального послання на вулицях Варшави. Ми також плануємо інші заходи, щоб підтримати тих, хто цього потребує, але найважливіше для нас – висловитися на тему, до якої не можна залишатися байдужими. Ми хочемо, щоб народ України знав, що ми щиро підтримуємо його перед обличчям російського вторгнення і сподіваємося, що він переможе у війні за свою національну ідентичність. Мир – це благо, яке належить кожній людині, і ми сподіваємося, що він швидко повернеться і в Україну. Ми говоримо «ні» війні та смерті невинних людей», – каже він ⁴⁶.

28 березня 2022 р. у польському інформаційно-аналітичному часописі «Варшава. Наше місто» йшлося: «Вторгнення Росії в Україну триває. Польща вже прийняла понад 2 мільйони біженців з-за східного кордону, і понад 300 000 з них перетнули кордон або залишилися у Варшаві. Українці живуть у Варшаві вже багато років, але зараз, через ситуацію, що склалася, їхня кількість зросла в геометричній прогресії. Деякі з них уже працюють, інші тільки шукають роботу, дім, нове життя – хоча б тимчасове. Вони відчують підтримку поляків не тільки в матеріальному плані, коли перетинають кордон, отримуючи допомогу, або в містах, отримуючи пільги і номери PESEL, але також й у психологічному і символічному плані» ⁴⁷.

⁴⁶ Trzy nowe murale w Warszawie. Artyści wyrazili wsparcie dla Ukrainy. URL: https://www.propertydesign.pl/architektura/104/trzy_nowe_murale_w_warszawie_artysci_wyrazili_wsparcie_dla_ukrainy_38236.html

⁴⁷ Jabłczyński K. Warszawa wspiera Ukrainę. Symbole poparcia dla niepodległej Ukrainy walczącej z okupantem.

Такою підтримкою, зокрема, є вуличні стінописи. Один з її виявів – великий банер з українським прапором й антипутінським посланням, який розмістили на розі Краківської алеї та вулиці Комітету Оборони Робітників у Варшаві. Він натякає російському президенту, що його час вичерпано і він повинен піти геть. На ньому також написано польською «Слава Україні!».

Мистецькою ініціативою проти війни в Україні та «символом боротьби за свободу» став мурал Анджея Понговського «Panna Wolna» / «Панна Вільна», створений у квітні 2022 р. на основі однойменного постеру художника. Цей стінопис площею 130 квадратних метрів знаходиться у Варшаві на вулиці Радзимінської, 140. На ньому зображено профільний портрет жінки, обличчя й волосся якої виконані в синьожовтих кольорах українського прапора. Вони прикрашені польовими квітами, над якими ширяє голуб миру. За словами автора муралу, «Вигляд матерів, які тікають з України зі своїми дітьми, викликав у мене надзвичайні емоції. Я створив «Панну Вільну» за один день. Я свідомо не назвав роботу «Панна Україна». Я хотів дати їй ширший, позачасовий контекст. Це символ свободи. Надія на те, що ця безглузда війна скоро закінчиться і українці будуть вільні у своїй країні» ⁴⁸.

Powstają spontanicznie w całym mieście. URL: <https://warszawa.naszemiasto.pl/warszawa-wspiera-ukraine-symbole-poparcia-dla-niepodleglej/ar/c13-8739149>

⁴⁸ Konieczek M. Nowy mural na Targówku. To artystyczny projekt przeciwko wojnie w Ukrainie i "symbol walki o wolność". URL: <https://warszawa.naszemiasto.pl/nowy-mural-na-targowku-to-artystyczny-projekt-przeciwko/ar/c1-8755631>

Антивоєнна галерея стріт-арту на вулиці Пулавській у Варшаві

Антивоєнна галерея стріт-арту на вулиці Пулавській у Варшаві

Мурал на вулиці Пулавській у Варшаві

Good Looking Studio – Pokój dla Ukrainy / Мир Україні

Good Looking Studio – Stop war in Ukraine! / Зупиніть війну в Україні

Andrzej Pągowski / Анджей Понговський – PANNA WOLNA / ПАНІ ВІЛЬНА

Jacek Wielebski (Jay-Pop) / Яцек Велебський (Jay-Pop) – Czaszka i pięść / Череп і кулак

Klub2020 – Czołg / Танк

Pekska / Пекса – STOP WAR / СТОП ВІЙНА

Mikołaj Rejs / Миколай Рейс – Wojna w Ukrainie / Війна в Україні

KAWU – Володимир Зеленський (Гаррі Поттер)

KAWU – Putin (Lord Woldemort)

Jacek Wielebski (Jay-Pop) / Яцек Велебський (Jay-Pop) – Fight for peace kill the beast /
Боротьба за мир вбиває звіра

«Будь сильною, Україно!» (Краків)

Багатьох людей вражає витвір стріт-арту «STOP WAR» на вулиці Слюсарській у Кракові. Художник на прізвисько Pieksa тут зобразив дівчину у вінку з синьо-жовтих квітів. Квіти, однак, створюють враження стікаючої крові. Сам Pieksa в Instagram дуже емоційно висловився про свою роботу: «Все, що я можу сказати зараз, це те, що я розлючений, наляканий і сумний водночас. Розлючений політикою. Жах від того, як швидко і драматично можуть змінюватися життя людей. Сумно від того, що всі невинні люди України змушені страждати через цю непотрібну і безглузду війну. Хочу закликати всіх підтримати і допомогти, чим можете. Будь сильною, Україно!»⁴⁹.

З болем переживає війну в Україні краківський художник Міколай Рейс. Рефлексією на неї став один із його муралів, що отримав симптоматичну назву «Wojna w Ukrainie» / «Війна в Україні». Це понад чотириметрове завдовжки та півтораметрове заввишки живописне зображення у серпні 2022 р. з'явилося на поверхні муру на розі вулиць Ейзенберга і Грюнвальдської у Кракові.

Мурал Міколая Рейса – оригінальне бачення художником пекла війни в Україні, його емоційні переживання, оприлюднені у творчому проєкті. У центрі композиції знаходяться величезні очі, які ніби спостерігають за тим, що відбувається нині в Україні. Вони мають синьо-жовті зіниці, в яких відблискують біло-червоні плями – художня алюзія на кольори державних прапорів

⁴⁹ Savczenko D. Top 5 polskich murali i street artów poświęconych Ukrainie. URL: <https://www.ukrainianinpoland.pl/top-5-polish-murals-and-street-art-dedicated-to-ukraine-pl/>

України і Польщі. Знаковими є й дві постаті на краях муралу, які, за висловлюванням автора, «є добрими духами та символами близькості їх культур». Це підкреслюється декором їхнього вбрання, що поєднує орнаментальні мотиви з українського та польського народного мистецтва. Ці постаті є ніби посланцями з України, котрі летять у різні куточки світу, аби розповісти про страшну війну. Крім того, у муралі є інші прикметні зображення – оливкові гілки, що тут виступають уособленням спокою й миру, а також соняшники – символи відродження України. Зрештою, центральним символічним акцентом муралу є лелека в синьо-жовтих барвах, що летить над зруйнованими війною міськими спорудами. Але, як слушно зауважує Ольга Денисюк, «лелеки завжди повертаються додому, тому Міколай Рейс упевнений, що українці, як і лелеки, також повернуться до своїх домівок після завершення війни»⁵⁰.

«Зеленський – Поттер, Путін – Волдеморт» (Познань)

28 лютого 2022 р. на вулиці Гетьманській у Познані з'явився мурал «Putin Voldemort» / «Путін Волдеморт», автором якого став місцевий художник під псевдонімом Kawu. Стінопис польського митця став «жестом солідарності з Україною»⁵¹. На ньому очільник Кремля зображений в

⁵⁰ Денисюк О. Війна в Україні очима польського художника Міколая Рейса. Образотворче мистецтво. 2022. № 3-4. С. 118.

⁵¹ Putin Voldemort: Nowy mural powstał w Poznaniu. To gest solidarności z Ukrainą. Zobacz zdjęcia. URL: <https://gloswielkopolski.pl/putin-voldemort-nowy-mural->

образі Лорда Волдеморта, персонажа серії книг британської письменниці Джоан Роулінг про Гаррі Поттера. Як пригадає митець, «дея виникла абсолютно випадково, я великий фанат Гаррі Поттера і, дивлячись по телевізору на те, що відбувається по той бік нашого кордону, вирішив, що Володимир Путін – це такий собі Волдеморт, який коїть жорстокі злочини і найбільше хотів би завоювати весь світ»⁵².

Ті, хто читав книги або дивився фільми з серії про юного чарівника, добре знають, що Волдеморт або Темний Лорд – це могутній чаклун, лиходій, який тероризує мешканців вигаданого світу. Він – утілення чистого й абсолютного зла. Автор стінопису таким чином проводить паралелі між всевладним магом зі світу фентезі і російським диктатором, для котрого вони більш ніж очевидні. Саме тому вуличний майстер зображає Волдеморта з обличчям Володимира Путіна. За ним, на задньому плані, зображено український прапор і язика полум'я, що його огортають – художня алюзія автора на військове вторгнення Росії в Україну. Свою роботу митець супроводив коротким написом – гаслом **#nowar** (#нівійні)⁵³.

Оприлюднення світлин цього вуличного витвору викликало жваве обговорення у соціальних мережах. Виявилось, що далеко не всі були в захваті від зображення Путіна на ньому. За словами Kawu, «Дехто звинувачує

powstal-w-poznaniu-to-gest-solidarnosci-z-ukraina-zobacz-zdjecia/ar/c1-16074119

⁵² Nowy mural antywojenny w Poznaniu. URL: <https://fotografwdrodze.pl/nowy-mural-antywojenny-w-poznaniu/>

⁵³ Karczewska A. «Voldemort Putin» przy ul. Hetmańskiej. URL: <https://codziennypoznan.pl/artykul/2022-02-28/voldemort-putin-przy-ul-hetmanskiej/>

мене в тому, що мені не слід було вшановувати злочинця. Однак я хотів би, щоб усі знали, що це не було моєю метою. Я хотів показати зло, яке чинить ця людина. Мурал жодним чином не схвалює його поведінку. Я думаю, що посилення на Волдеморта, все ж, зрозуміле більшості людей»⁵⁴.

«Я хотів, щоб цей мурал заінтригував людей і водночас мобілізував їх на підтримку збору коштів для українців», – розповідає Kawu. «Я розмістив його у своїх соціальних мережах разом з інформацією про Польський центр міжнародної допомоги»⁵⁵. Отже, створюючи мурал, автор не лише художньо візуалізував свою незгоду з діями російського агресора в Україні, але й сприяв підтримці благодійних організацій, які займаються гуманітарною допомогою біженцям з України.

А вже на початку березня 2022 р. Kawu презентував новий стінопис – цього разу із зображенням Президента України Володимира Зеленського в образі Гаррі Поттера, головного героя серії книг Джоан Роулінг, який перемагає зло в особі темного чарівника Лорда Волдеморта та його поплічників⁵⁶. Він з'явився на місці муралу із зображенням Володимира Путіна в образі Волдеморта, який зафарбували напередодні. У ньому Зеленський – Поттер

⁵⁴ Trojanowska O. Na poznańskiej Wildzie powstał mural Voldemorta z twarzą Putina. «Wpłacajcie pieniądze na pomoc Ukrainie». URL: <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,28169090,na-poznanskiej-wildzie-powstal-mural-voldemorta-z-twarza-putina.html>

⁵⁵ Ibidem.

⁵⁶ Karczewska A. Zetenski jako... Harry Potter. Nowy mural przy ul. Hetmańskiej. URL: <https://codziennypoznan.pl/artykul/2022-03-08/zetenski-jako-harry-potter-nowy-mural-przy-ul-hetmanskiej/>

зображений поруч із видатними історичними пам'ятками Києва – Софійським собором і пам'ятником Богдану Хмельницькому. На його лобі замість традиційного шраму у вигляді блискавки зображена літера "Z", яка є символом російської окупаційної армії. На задньому плані стінопису видніються будівлі Києва, а також прапор України з написом «Free Ukraine» / «Вільна Україна»⁵⁷.

«Україна бореться!» (Гданськ)

Знаковою постаттю вуличного мистецтва Польщі є Маріуш Варас – автор близько 700 муралів у 40 країнах світу. Зокрема, він створює стінописи у публічному просторі Триміста⁵⁸, а від початку російсько-української війни став автором низки муралів, присвячених Україні. Один із перших, а саме «How to support Ukraine on social» / «Як підтримати Україну в соціальних мережах», був покликаний проінструктувати поляків, як оптимально допомогти і водночас не зашкодити українцям. Стінопис-вказівка знаходиться по сусідству з Центром європейської солідарності у Гданську. У ньому митець поділився порадами та рекомендаціями, як зробити соціальні мережі місцем для оприлюднення важливої і потрібної інформації, а не «смітником»: «Double check sources before post» / «Двічі перевіряйте джерела перед

⁵⁷ Kobyłański T. Zło zniknęło z poznańskiego muralu! Wołodymyr Zełenski zastąpił Putina. URL: <https://www.whitemad.pl/zlo-zniknelo-z-poznanskiego-muralu-wołodymyr-zelenski-zastapil-putina/>

⁵⁸ Тримісто — назва агломерації на півночі Польщі поблизу Гданської затоки. До її складу входять Гданськ, Сопот і Гдиня з понад 1 млн. осіб. Офіційно агломерація оформлена 28 березня 2007 р.

розповсюдженням), «Post only important information» / «Публікуйте тільки важливу інформацію», «Help directly» / «Допомагайте безпосередньо»⁵⁹.

Ще один мурал у Гданську, присвячений Україні, Маріуш Варас створив навесні 2023 р., тобто на річницю російсько-української війни. Він знаходиться на стіні будинку по вулиці Грюнвальдській і має назву «Україна бореться! Ukraina walczy!». Й хоча на ньому жовто-гаряче серце пронизане двома кулями, все ж стінопис у цілому містить оптимістичний посил.

Муралі, що були створені за кілька днів після початку широкомасштабного російського військового нападу на Україну, знаходяться на стовпах на вулиці Окоповій у центрі Гданська. На одному з них, авторства урбан-майстра під псевдонімом klub2020, зображено стиснутий кулак у кольорах України, який розчавлює російський танк.

2 березня 2022 р. роботу над муралом на вулиці Хлопській у Гданську завершив Якуб Собчак. У його роботі «Peace from Above» / «Мир з висоти» на синьому тлі розміщено стилізований жовтий тризуб у вигляді голуба, що тримає у дзьобі символ миру – оливкову гілку. Так автор відповідними художніми засобами постулює ідею миролюбності України, її добросусідства. Водночас промовистим у контексті адекватної оцінки міжнародною мистецькою спільнотою причин і реалій сучасного російсько-українського збройного протистояння є мурал «Fight for peace kill the beast» / «Боротьба за мир

⁵⁹ Knitter O. Artysty mają głos, tzn. spray. I nie wahają się go użyć. *Zawsze Pomorze. Niezależny Portal regionalny*. URL: <https://www.zawszepamorze.pl/murale-dla-ukrainy-w-gdansku-artysty-maja-glos>

Piotr «Tuse» Jaworski / Пётр «Тусе» Яворський – No more time / Немає більше часу

Piotr «Tuse» Jaworski / Пьотр «Тусе» Яворський – Together we stand / Разом ми вистоїмо

Mariusz Waras / Маріуш Варас – Україна бореться! Ukraina walczy!

Jakub Sobczak / Якуб Собчак – Peace from Above / Мир з висоти

Paulina Sosńska / Пауліна Сосінська – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Ivanna Rubliuk / Іванна Рублюк – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Justyna Mezydło / Юстина Менжидво – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

MaJa Krzyżyńska / Майя Кжижинська – Російський танк – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Adrianna Piotrowska / Адріанна Пьотровська – Konsekwencje / Наслідки – Мурал з циклу
«Солідарність з Україною» в Гданську

Iwona Sidło / Івона Сідло – No signal / Сигналу немає – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Natalia Świerczyńska / Наталія Свєрчинська – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Mařia Morawska / Mařia Моравська – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

вбиває звіра» авторства Яцека Велебського, котрий працює під псевдонімом Jay-Pop.

Одним із перших муралів у Гданську, інспірованих воєнною експансією Російської Федерації, став стінопис «No more time» / «Більше ніколи» на підпірній стіні Поморської міської залізниці неподалік зупинки РКМ «Гданськ – Ясень». Він був створений відомим у Польщі вуличним художником Пьотрем Яворським («Tuse»). На муралі зображені Адольф Гітлер, Йосип Сталін і Володимир Путін; їхні очі затулені написом «No more time» / «Більше ніколи». Ця робота стала провідною в масштабній серії місцевих настінних розписів під гаслом «Solidarność z Ukrainą» / «Солідарність з Україною»⁶⁰.

За задумом організаторів цієї мистецької ініціативи – Самоврядування Поморського воєводства, компанії РКМ SA й Академії образотворчих мистецтв у Гданську, стіна вздовж залізничної колії завдовжки приблизно 300 м і заввишки майже 3 м, розташована біля зупинки РКМ «Гданськ – Ясень», мала бути вкрита антивоєнними розписами. Перші з них були виконані студентами Академії образотворчих мистецтв у Гданську під керівництвом професора Яцека Здибля, котрий очолює тамтешню майстерню настінного живопису та вітражів.

«У нас є шанс створити разом величезну антивоєнну галерею в публічному просторі, яка стане мистецьким маніфестом протистояння будь-якій агресії», – вважає Томаш Конопачький, прес-секретар компанії

РКМ SA⁶¹. З огляду на це, проект було оголошено відкритим до інших ідей і митців, які хотіли б у такий спосіб висловити свою солідарність з Україною: «Стіна досить велика, щоб вистачило місця для всіх бажаних». Більше того, компанія РКМ SA гарантувала, що покриє витрати на фарби, необхідні для реалізації проекту⁶².

Уже в квітні 2022 р. на стіні біля зупинки «Гданськ – Ясень» можна було оглянути 9 муралів із циклу «Солідарність з Україною», 7 з яких створили студенти Академії образотворчих мистецтв у Гданську під керівництвом професорів Яцека Здибля та Маріуша Вараса.

Так, мурал студентки IV курсу спеціальності «Живопис» Пауліни Сосінської, котра навчається в майстерні професора Мацея Свешевського, символізує віроломний напад російських військ на український народ. Її твір – своєрідне попередження, що й у модерному світі ми не можемо почуватися у безпеці.

Поштовхом до створення муралу для студентки V курсу спеціальності «Живопис» Юстини Менжидло стало бомбардування росіянами музею з роботами української художниці Марії Примаченко. Польську авторку надихнула однією з її картин, на якій зображено українку, котра ділиться хлібом. Однак у її проєкті ця жінка відтворена на тлі охоплених полум'ям полів, знищуваних війною. Колір синього палаючого неба і золотого зерна відсилає до українського

⁶⁰ Antywojenny mural w Gdańsku popularny w sieci. "No more time". URL: <https://wiadomosci.wp.pl/trojmiasto/antywojenny-mural-w-gdansk-popularny-w-sieci-no-more-time-6745851713079872a>

⁶¹ Umięcka A. Gdańsk: powstają antywojenne murale. Artystyczny wyraz solidarności z Ukrainą [GALERIA]. URL: <https://portalkomunalny.pl/gdansk-kolejne-antywojenne-murale-artystyczny-wyraz-solidarnosci-z-ukraina-galeria-434436/>

⁶² Ibidem.

прапора, фігура жінки символізує страждання народу перед обличчям війни, а хліб – надію ⁶³.

Водночас під керівництвом знаного представника польського вуличного мистецтва, професора Академії образотворчих мистецтв у Гданську Маріуша Вараса створили проекти муралів, присвячених війні в Україні, студенти спеціальності «Архітектура культурного простору» Майя Кжижинська, Адріанна Пьотровська, Івона Сідло і Наталія Свєрчинська.

Центральним «персонажем» стінопису Майї Кжижинської став російський танк, відправлений на війну з Україною, однак одного пострілу ЗСУ вистачило, щоб розрекламована агресорами техніка була знищена. Понівеченого танка авторка декорувала соняшниками, буйно пророслими крізь нього. Ці квіти, за авторкою, символізують свободу і незалежність України.

Стінопис Адріанни Пьотровської присвячений одній з болісних проблем російсько-української війни, а саме постраждалим внаслідок неї дітям. На її переконання, вони як свідки військових дій і злочинів рашистів надовго запам'ятають їхні страхітливі образи. Саме тому на обличчях двох дітей, зображених у муралі, різні емоції: на одному – смуток і розгубленість, на іншому ж – гнів.

Як стверджує авторка муралу «NO SIGNAL» / «НЕ МАЄ СИГНАЛУ» Івона Сідло, її робота є реакцією на те, що відбувається за східним кордоном Європи й вказує на

⁶³ Coraz więcej murali z cyklu «Solidarni z Ukrainą» na murze PKM w Gdańsku Jasieniu. URL: <https://www.pkm-sa.pl/2022/04/28/coraz-wiecej-murali-z-cyklu-solidarni-z-ukraina-na-murze-pkm-w-gdansku-jasieniu/>

цивілізаційну прірву по лінії Москва – Захід. Змістове наповнення стінопису є як символічним, так і буквальним: символічне підкреслює вузьколобий, застарілий спосіб мислення Росії, далекий від того, що притаманний західному світу, а буквальне вказує на відсутність сигналу, медіа-присутності та вільного потоку інформації ⁶⁴.

Під враженням від світлини, що облетіла світ на початку березня 2022 р., зі зображенням прямоючої українки з дитиною на руках і автоматом АК-74 за плечима, Наталія Свєрчинська створила відповідний мурал. На її переконання, цей знімок, зроблений в перші дні війни поблизу центрального залізничного вокзалу Києва, символізує мужність і відданість українців перед обличчям бруталного російського вторгнення.

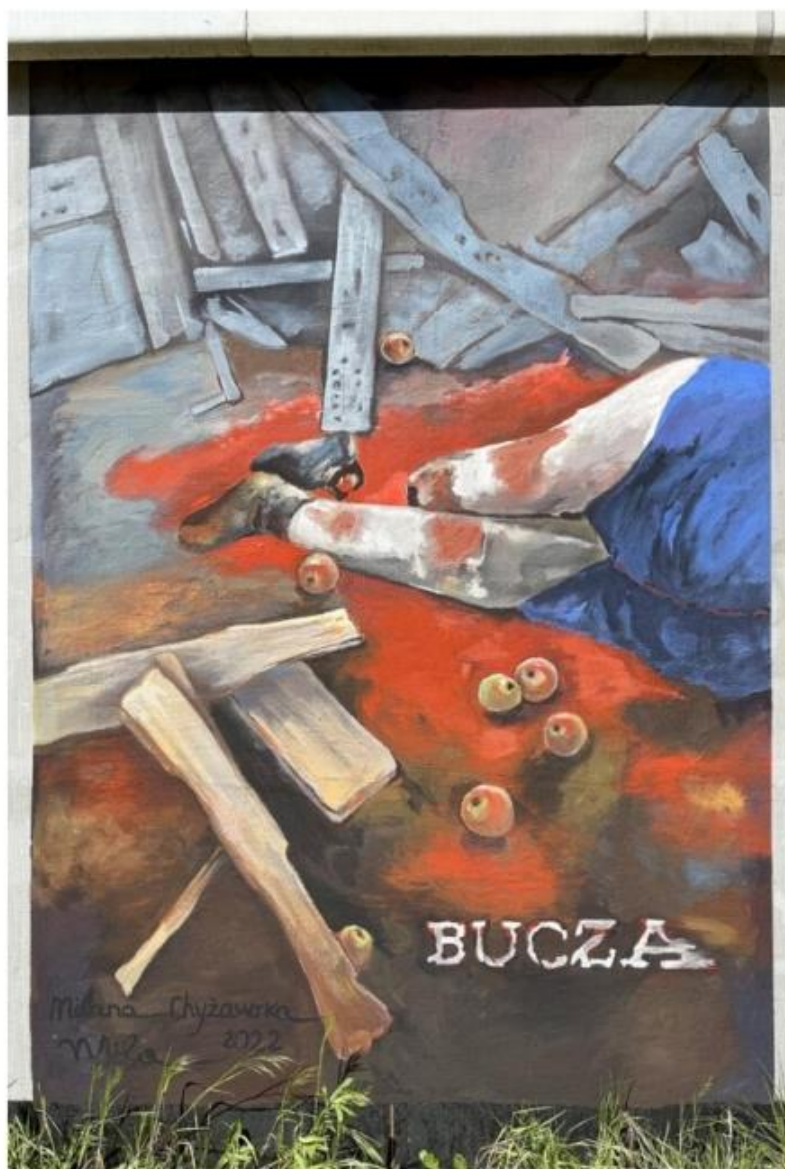
Всього за два місяці (березень – квітень) 2022 р. на стіні ПКМ поруч із зупинкою «Гданськ – Ясень» можна було побачити вже приблизно 20 антивоєнних муралів. Авторами більшості з них стали студенти Академії образотворчих мистецтв у Гданську. Містилися тут стінописи художників і з України, для котрих можливість висловити своє засудження російської експансії в такий спосіб мало винятково особистісний і, зрозуміло, емоційний характер.

У травні 2022 р. до творення антивоєнної галереї муралів у Гданську приєдналися четверо студентів факультету мистецтв Університету Марії Кюрі-Скловської, які спеціально для цього приїхали до Гданська з Любліна, а саме Наталія Голішек, Клаудія Гжесь, Майя Конопацька і Наталія Яскольська.

⁶⁴ Ibidem.

Denis Chyżawski / Деніс Чижавський – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Milana Chyzawska / Мілана Чижавська – BUCZA / БУЧА – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Agnieszka Lewandowska / Агнешка Левандовська – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Dawid Janiak / Давид Яняк – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Natalia Goliszek / Наталія Голішек – But tomorrow may rain so i will follow the sun / Але завтра може піти дощ, тож я піду за сонцем – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Klaudia Grzes / Клаудія Гжесь – Прощання – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Маја Конораска / Майя Конопацька – Україна у війні – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Natalia Jaskólska / Наталія Яскольська – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Katarzyna Wittek / Катажина Вітек – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Аліаксандр Данілін / Олександр Данілін – Nakenkreuz = Z – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Zuzanna Kłarkowska / Зузанна Клапковська – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Olga Kossmann / Ольга Коссманн – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Студентка I курсу спеціальності «Графічний дизайн» факультету мистецтв Університету Марії Кюрі-Склодовської у Любліні Наталія Голішек у перші тижні війни натрапила на новину про шлюб Леся та Валерії, котрі добровольцями вступили до лав ЗСУ. Пара вирішила, що війна не стане перешкодою для їхнього шлюбу. Вони одружилися на фронті під Києвом. Як зізнається авторка, історія цих молодят показала, що насправді означає «жити сьогоднішнім днем». Саме тому головна мета створення муралу «But tomorrow may rain so i will follow the sun» / «Але завтра може піти дощ, тож я піду за сонцем» полягала в тому, щоб він, незважаючи на трагічні обставини, дарував надію на краще завтра.

Щемлива сцена болісної розлуки родини, котра рятується від небезпек війни, стала сюжетом муралу Клаудії Гжесь. Майю Конопачку на створення муралу надихнув український народний живопис, зокрема роботи Марії Примаченко. Частина з них, як відомо, згоріла під час російських атак, стратегічно спрямованих на тотальне знищення української культури. За словами молодшої мисткині, її мурал ілюструє трагічні зміни, спричинені війною як для людей, так і довкілля.

У стінописі Наталії Яскольської зображено розлюченого пса та караючу, повчальну руку. Так метафорично авторка інтерпретувала воєнну агресію Росії проти України, яка, незважаючи на масштабні руйнування та втрати, прагне не тільки дати відсіч, але й застерегти і наставити окупантів⁶⁵.

У липні 2022 р. на підпірній стіні Поморської міської залізниці поруч із зупинкою «Гданськ – Ясень» уже можна було побачити галерею з майже 30-ти антивоєнних муралів, створених художниками з усієї Польщі в межах кампанії «Солідарність з Україною», ініційованої ПКМ як відповідь на російське вторгнення в Україну. Як уже йшлося, для цієї унікальної антивоєнної галереї з початку її існування створювали свої роботи студенти Академії образотворчих мистецтв у Гданську під керівництвом професорів Яцека Здибля та Маріуша Вараса, а також відомого художника з Триміста Пьотра Яворського («Tuse»). Ця арт-кампанія вийшла поза межі Поморського воєводства, коли в травні 2022 р. до неї приєдналися четверо студентів факультету мистецтв Університету Марії Кюрі-Склодовської у Любліні. Останні 10 муралів, присвячених Україні, були створені групою студентів Академії образотворчих мистецтв імені Євгенія Гепперта у Вроцлаві під керівництвом професора Адама Хмельовця, який керує її майстернею архітектурного живопису та мистецтва в публічному просторі.

Ось як коментує професор Адам Хмельовець мету і послідовність розміщення робіт вроцлавських студентів: «На додаток до суто живописного послання, ми мали намір розповісти синтетичну історію за допомогою наших муралів, яка б досягала глядача за мить. Візуальне послання, особливо в публічному просторі, є, певно, найшвидшою мовою у світі, яка доходить до кожного, хто дивиться на такий витвір мистецтва в будь-який момент часу. Часто нам доводиться розповідати дуже складну історію, так би мовити, одним «кадром». Ось чому ми

⁶⁵ Ibidem.

починаємо з композиції, що символізує біженців, які блукають справа наліво, тобто зі сходу на захід, і все це на білому тлі з народним мотивом, що відтворює горизонт. Потім ми переходимо до робіт, які вже зображують жах війни, від скелетів у танці чу-чу з сумнозвісною літерою "Z", що символізує російських солдатів, до драматичного зображення фігур, які виходять з вогню війни з символічним жестом руки, або загубленої дівчинки з плюшевим ведмедиком в руці, наляканого більше, ніж вона сама. Далі йдуть роботи, що дарують надію на краще майбутнє і мир, із, можливо, найвідомішим у світі українським собакою – Патроном – на завершення»⁶⁶.

Студентку II курсу факультету живопису Академії образотворчих мистецтв імені Євгенія Гепперта у Вроцлаві Катажину Вітек на створення муралу надихнула українська вишивка, яка є важливим елементом української культури й національної ідентичності. Темою її роботи стало символічне зображення відчуження, безсилля і самотності перед обличчям війни в Україні.

Антивоєнний мурал студентки Академії образотворчих мистецтв у Вроцлаві Юлії Гживач – це ідилічний пейзаж українського села влітку, атрибутами якого стали пшеничне поле, копиці сіна, дзюркотлива прохолодна річка та ліс, що видніється вдалині. На його передньому плані, у правому нижньому кутку, на гілці сидить крихітна пташка – гострокрила співоча

⁶⁶ Pies Patron jednym z bohaterów nowych antywojennych murali na murze PKM w Gdańsku Jasieniu. URL: <https://www.pkm-sa.pl/2022/07/08/pies-patron-jednym-z-bohaterow-nowych-antywojennych-murali-na-murze-pkm-w-gdanskujasieniu/>

славка. Вибір саме її не випадковий, адже в перекладі з української вона означає «маленький король». Колись ця пташка вважалася символом щастя та добробуту, і завдавати їй шкоди було суворо заборонено. Той, хто ж до цього вдавався, був осуджуваний оточуючими. Оптимістичним є й напис у кутку, що відсилає до пісні «Все буде добре».

Стінопис Юлії Коханської покликаний художньо інтерпретувати концепт «Воля», що в реаліях російського військового терору став визначальним для України. Воля – це й прагнення досягти поставленої мети, незважаючи на всі перешкоди. Отже, на переконання авторки, він символізує міць української нації. Художнім завданням мисткині було наголосити, що, незважаючи на величезні жертви та всі труднощі, які переживає Україна, вона має насагу, щоб забезпечити свою свободу.

Мурал Анни Чахоровської зображає руїни знищеного війною українського міста та собаки-винюхувача Патрона, який допомагає воїнам виявляти вибухові пристрої, встановлені російськими військами. Зображення службового пса, який здобув популярність не лише в Україні, але й далеко за її межами, на думку мисткині, є оптимістичним акцентом, «чимось універсально позитивним, що дарує надію»⁶⁷.

Навесні 2023 р. у рамках кампанії «Солідарність з Україною» галерея муралів на підпірній стіні Поморської міської залізниці поруч із зупинкою «Гданськ – Ясень» поповнилася ще 4-ма антивоєнними стінописами. Їх автори – викладачі і студенти

⁶⁷ Ibidem.

Академії образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові ⁶⁸.

Так, студентка IV курсу спеціальності «Живопис» Академії образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові Паула Пневська, котра навчається під керівництвом професора Анджея Беднарчика, вирішила візуалізувати свої емоції, пов'язані з війною в Україні, мовою абстракції. У створеному нею муралі м'які кольорові форми перемишуються з гострими геометричними елементами, які викликають асоціації з агресією та жорстокістю. Водночас у простір зображення тоненькими цівками вповзає червоний колір і розтікається кривавими ріками. Загалом композиція натхненна пейзажем, її провідний елемент – колосся пшениці як один із символів українського села. У їхній гушавині з'являється тризуб – український символ свободи.

У муралі студента IV курсу спеціальності «Живопис» Академії образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові Артура Вечежинського відтворено контур карти України з Кримом. «Форма, яка є вільною, але, перш за все, стійка до натиску російських військ. Яким би не був нинішній стан справ, я хочу, щоб наше усвідомлення України мало саме таку форму – таку, що говорить про часи миру і справедливості», – стверджує молодий митець ⁶⁹.

Студентка Академії образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові Аня Шлемп створила «живописний» мурал зі складною композицією. «Російська агресія

накрила Україну глибокою тінню, зануривши життя людей у темряву. У своєму муралі я показую, що, як і під час сонячного затемнення, темрява – це лише мить, і крізь неї вже починає пробиватися світло – форма українського тризуба, що містить слово «свобода». Сцену затемнення я розмістила на тлі львівського небосхилу. Для мене Львів є містом-побратимом Кракова, де я живу, – символом паралелізму і духовного зв'язку з людьми в добрі і погані часи» ⁷⁰.

Містким у серії антивоєнних муралів у Гданську є мурал авторства Марціна Коваліка – доктора наук, професора Академії образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові. Художній задум його роботи полягав у приверненні уваги громадськості до військових злочинів рашистів в Україні, зокрема бомбардування ними 16 березня 2022 р. Донецького академічного обласного драматичного театру в Маріуполі. Як відомо, його приміщення використовували як бомбосховище під час облоги міста, надаючи притулок великій кількості цивільних осіб. Стінопис зображує споруду театру з висоти пташиного польоту, яку російські пілоти по-варварськи розбомбили, незважаючи на напис «ДЕТИ» на його даху.

Додатковим елементом муралу Марціна Коваліка став фрагмент вірша відомого сучасного українського поета Сергія Жадана, присвячений біженцям війни. Його обрала і вмістила у стінопис Катерина Сопельникова, уродженка Харкова, яка, рятуючись від російських загарбників, знайшла притулок у Гданську:

⁶⁸ Artysci z Krakowa namalowali kolejne antywojenne murale na PKM Jasień. URL: <https://www.pkm-sa.pl/2023/04/25/artysci-z-krakowa-namalowali-kolejne-antywojenne-murale-na-pkm-gdansk-jasien/>

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Ibidem.

Prof. Adam Chmielowiec & asystent Tomasz Wiktor / Проф. Адам Хмельовець і асистент Томаш Віктор – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Карина Kalinka / Карина Калінка – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Julia Grzywacz / Юлія Гживач – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Aleksandra Kamińska / Александра Камінська – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

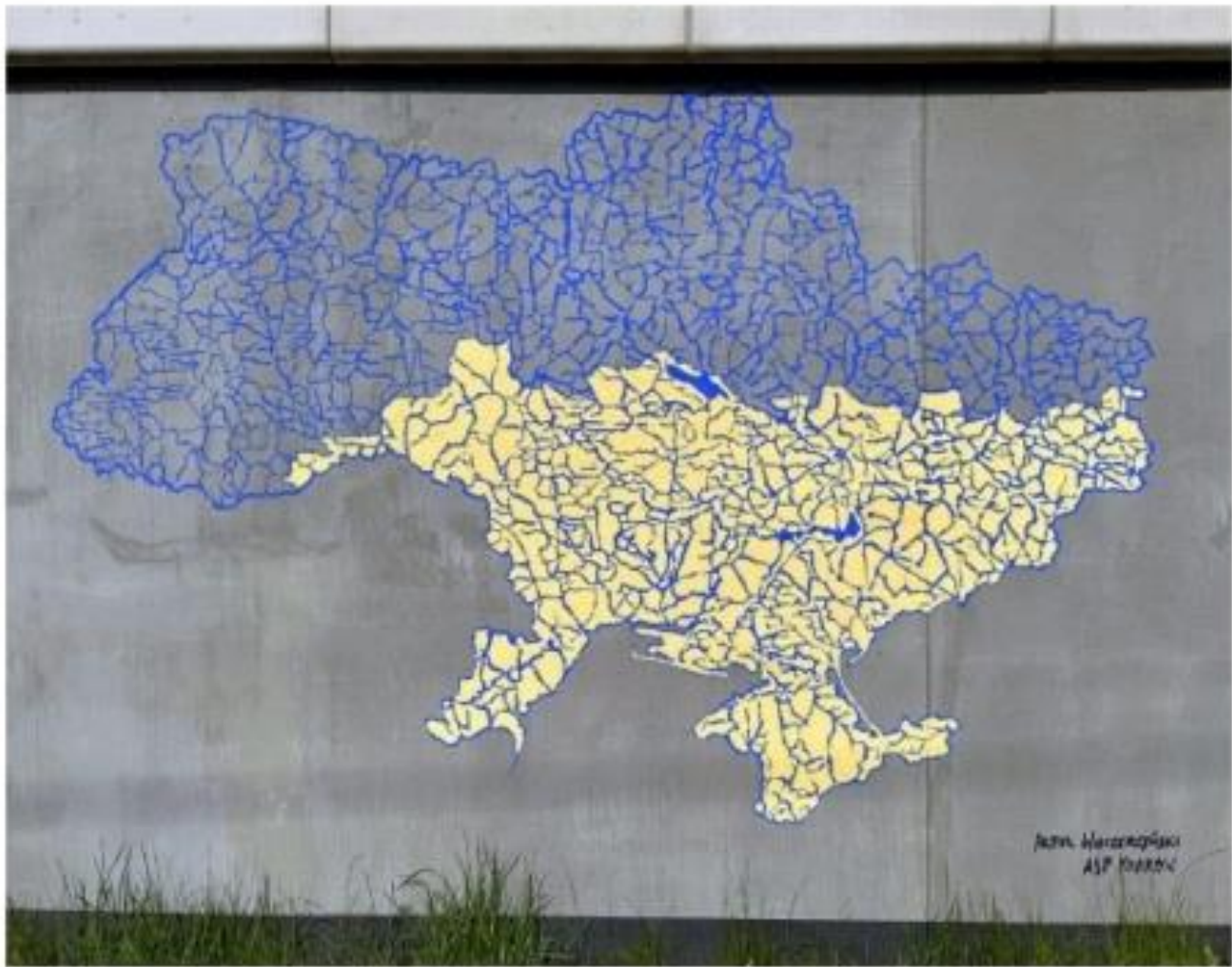
Julia Kochańska / Юлія Коханська – ВОЛЯ – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

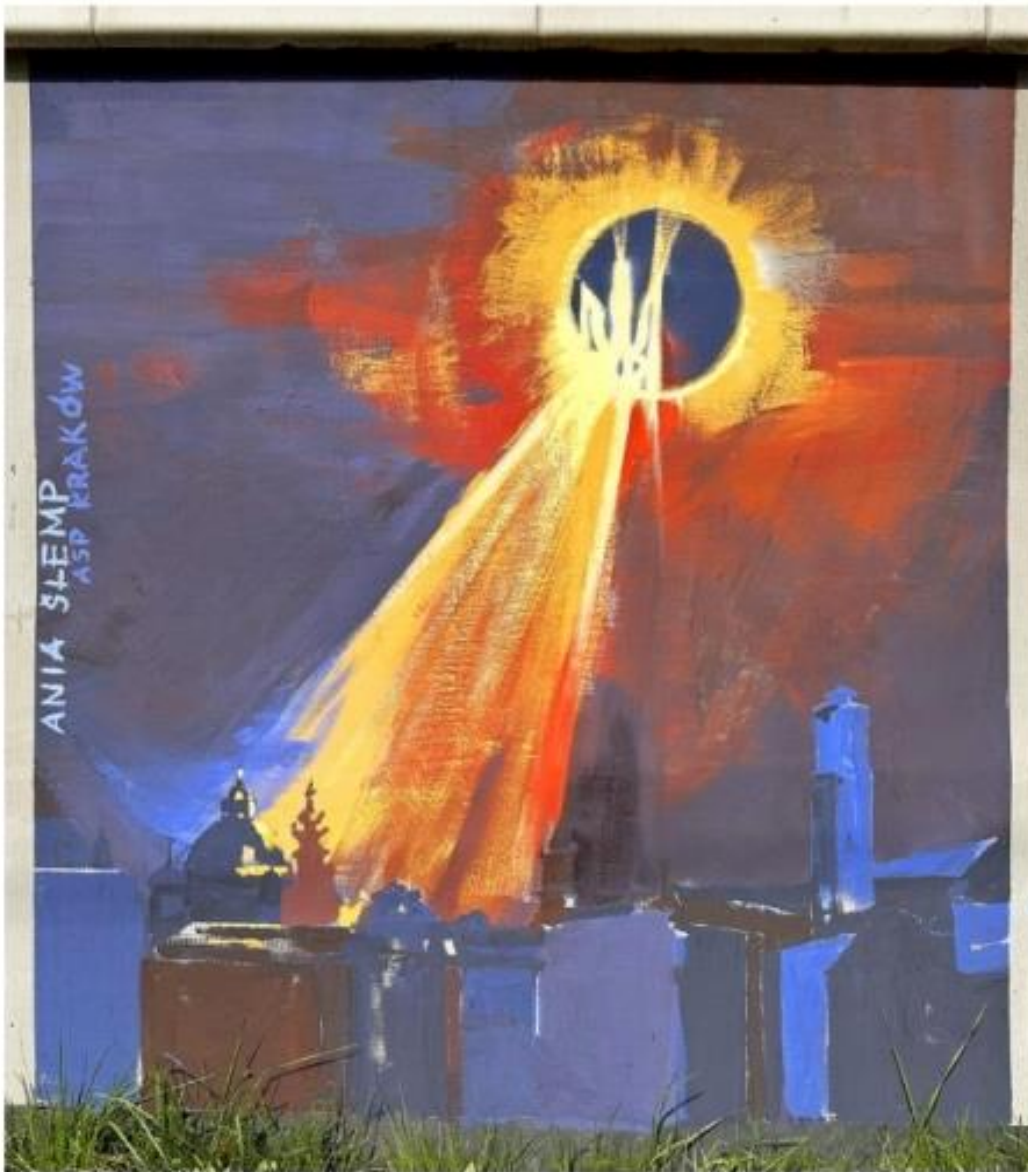
Anna Czachorowska / Анна Чахоровська – ПЕС ПАТРОН – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

Paula Pniewska / Паула Пневська – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Artur Wierczyński / Артур Вечезинський – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Ania Ślęmp / Аня Шлемп – Без назви – Мурал з циклу «Солідарність з Україною» в Гданську

Marcin Kowalik / Марцін Ковалік – Трагедія Маріуполя – Мурал з циклу «Солідарність з Україною»
в Гданську

**«Візьми лише найважливіше. Візьми листи.
Ми ніколи більше не повернемося сюди.
Ми ніколи більше не побачимо наші міста.
Ми з тобою біженці. Нам з тобою бігти крізь
ніч»**

«Цей вірш написав відомий сучасний український поет з Донбасу, який зараз живе і працює в Харкові, Сергій Жадан. Вірш був опублікований ще у 2015 році і розповідає про біженців з Донбасу, але, на жаль, зараз він набув ширшого значення і, водночас, нагадує нам, що Росія нападає на простих людей України ... з 2014 року», – розповідає Катерина Сопельникова про мотив вибору саме його для муралу. Вона додає, що рік тому виїхала з Харкова через військову агресію Росії, внаслідок якої її район (Горизонт) став одним із найбільш бомбардованих у Харкові. Вона знайшла притулок у Гданську, де нині працює в царині культури⁷¹.

У День Незалежності України – 24 серпня 2022 року – відбулася церемонія підсумування акції «Солідарність з Україною», у межах якої було створено 30 антивоєнних муралів на стіні поруч із зупинкою «Ясень» у Гданську. У цьому заході взяли участь, зокрема, маршалок воєводства Мечислав Струк, консул України в Гданську Олександр Плодистий, віце-маршалок Лешек Бонна, віце-канцлер Академії образотворчих мистецтв у Гданську д-р Адам Свержевський, президент РКМ SA Гжегож Мокарський, але

⁷¹ Artyści z Krakowa namalowali kolejne antywojenne murale na PKM Jasień. URL: <https://www.pkm-sa.pl/2023/04/25/artysci-z-krakowa-namalowali-kolejne-antywojenne-murale-na-pkm-gdansk-jasien/>

передусім, молоді художники – автори муралів⁷².

«Прибираймо разом» (Щецин)

У Щецині вуличний художник Мацей Юркевич «Креда» зробив черговий «жест солідарності» з Україною. Він створив мурал на одному з прольотів шляхопроводу, розташованого поруч із трамвайним маршрутом. У цьому монументальному витворі польського митця зображений синьожовтий квітучий соняшник – символ Сонця і сонячної енергії, сили, життя, добробуту. Для українців ця сонячна квітка асоціюється з Батьківщиною-Україною, водночас вона є символом родючості й процвітання, а також оберегом. Думається, саме в цьому контексті польський художник намалював соняшник у своєму муралі, а саме як один з символів України. Доповнює малюнок лаконічний напис «NO WAR» / «НІ ВІЙНИ»⁷³.

За кілька днів тут з'явився ще один великоформатний твір, що засвідчив солідарність з Україною та засудив російську агресію на східному кордоні Польщі. У муралі вуличного митця з Щецина Адама Шевчика зображено дві чоловічі фігури в кольорах України та Польщі, які разом «прибирають» «російське сміття». Власне, до цього закликає напис, уміщений на ньому: «Let's clean up together» / «Прибираймо

⁷² Solidarni z Ukrainą. Największa na Pomorzu galeria antywojennych murali przy przystanku Gdańsk Jasień. URL: <https://drive.google.com/file/d/17IVBNem0i2SajcXalfVNhTJD3KjDeDXW/view>

⁷³ Zys A. Murale dla Ukrainy. Kolejny gest solidarności powstał w Szczecinie. URL: <https://www.whitemad.pl/murale-dla-ukrainy/>

разом». Як твердить художник, ця робота створювалася з метою викликати відповідні емоції та роздуми у глядачів: «Ідея цього муралу з'явилася раптово, і я не готував жодного проєкту заздалегідь. Мені взагалі подобається гра слів, двозначність і недомовленості, які змушують глядача замислитися: «А в чому сенс?». Я вважаю, що «мистецтво» в широкому сенсі повинне викликати у людей надзвичайні емоції», – розповідає автор цього стінопису. За його словами, «Я знаю кількох громадян України, які є серед моїх близьких чи далеких знайомих. Коли я малював, зустрічав інших, котрі, проходячи повз, плескали мене по плечу і дякували за мою роботу. Я радий, що маленьким жестом можу підняти цим людям настрій або підтримати їх у ці важкі часи», – підсумовує автор ⁷⁴.

«Символи надії»

Муралі, присвячені війні в Україні, з'явилися по всій Польщі. Не лише у великих містах, але й маленьких містечках, такому, наприклад, як Губін Любуського воєводства у західній частині Польщі з населенням близько 17 тисяч мешканців. У березні 2022 р. на міському мурі вулиці Грюнвальдської у Губіні з'явився величезний малюнок «Free Ukraine» / «Вільна Україна», адресований вимушеним переселенцям з України. «Я хотів, щоб ця робота звучала як символ надії, змушувала нас до роздумів, а також засвідчувала солідарність з українцями, які живуть у

⁷⁴ Czerwiński Ł. Pod Trasą Zamkową pojawił się kolejny antywojenny mural [GALERIA]. URL: <https://szczecin.naszemiasto.pl/pod-trasa-zamkowa-pojawil-sie-kolejny-antywojenny-mural/ar/c1-8712107>

нашому місті», – сказав автор стінопису Давід Садковський в інтерв'ю «Газеті Любуській» ⁷⁵.

Зворушливим твором польського вуличного мистецтва на підтримку України є мурал Ярослава Чижя, що знаходиться на вулиці Варшавській у місті Вжесня неподалік Познані. Автор присвятив стінопис українським дітям, які були вимушені рятуватися втечею від російських бомб і ракет через західний кордон держави. Він містить чуттєвий напис англійською та польською мовами «Не плач за своїми дітьми, Україно. Ми повернемося!» ⁷⁶.

В Острові Великопольському на замовлення міської адміністрації Конрад Мошинський створив мурал, що знаходиться на вулиці Броварній. Лаконізм художніх засобів, зокрема мінімалізм і графічність живописного зображення, а також обмеження його колористики синьо-жовтими барвами українського прапора, робить цей витвір вуличного мистецтва гранично цілісним і ємким. Сюжетно-композиційним центром монументального зображення є око, зіниця якого – міжнародний символ миру – знак «Пацифіку». З кутика змалюваного в муралі ока сповзає сльоза з атрибутикою гербу України (тризуба). Увінчує стінопис вислів одного з найвидатніших пацифістів ХХ ст. Махатми Ганді: «Немає шляху до миру. Мир – це шлях» ⁷⁷.

Отже, вагомі напрацювання, що відображають солідарність польських митців з

⁷⁵ Piotrowicz D. Mural dla Ukrainy przy Grunwaldzkiej w Gubinie. URL: <https://wlubuskie.pl/wiadomosci/gubin/mural-dla-ukrainy-przy-grunwaldzkiej-w-gubinie/>

⁷⁶ Savczenko D. Top 5 polskich murali i street artów poświęconych Ukrainie. URL: <https://www.ukrainianinpoland.pl/top-5-polish-murals-and-street-art-dedicated-to-ukraine-pl/>

⁷⁷ Ibidem.

Україною, репрезентує царина вуличного мистецтва. Вже в перші дні після російського вторгнення у просторі багатьох польських міст з'явилася низка антивоєнних муралів і графіті, створених місцевими художниками з їх внутрішньої потреби здійснити «жест солідарності» з Україною. Ці твори польського стріт-арту є публічною декларацією доброзичливості, чуйності, щирості, сердечності польського народу, його співпереживань стражданням українців, спричинених російською окупаційною армією.

Польський антивоєнний стріт-арт – своєрідний художній маніфест, що засвідчує спільність цінностей поляків і українців, їх взаєморозуміння і добросусідство. Водночас він є не лише художньою візуалізацією ставлення поляків до російсько-української війни, зокрема її знаних фігурантів, але й виявом новітнього мистецтва опору. Інтерактивні вуличні стінописи покликані «безпосередньо на вулицях» підтримувати українських біженців у Польщі, однак не лише психологічно, але й матеріально, оскільки сприяють благодійним організаціям, які займаються гуманітарною допомогою.

Зрештою, вказані витвори польського вуличного мистецтва у свій специфічний спосіб дарують Україні й українцям надію на краще завтра, незважаючи на трагічні обставини сьогодення.

Maciej Kreda Jurkiewicz / Мацей («Креда») Юркевич – NO WAR / НІ ВІЙНИ

Adam Szewczyk / Адам Шёвчик – Let's clean up together / Прибираймо разом

Dawid Sadkowski / Давид Садковський – Free Ukraine / Вільна Україна

Jarosław Czyż / Ярослав Чиж – Nie płacz za swoimi dziećmi, Ukraino. My wrócimy / Не плач за своїми дітьми, Україно. Ми повернемося!

Konrad Moszyński / Конрад Мошинський – Немає шляху до миру. Мир – це шлях

Заключне слово

В історичній ретроспективі відносини України та Польщі склалися непросто. Багатовіковий літопис міжнародних контактів поляків і українців закарбував не лише вияви ефективної комунікації й плідного партнерства, але й взаємних образ і ворожнечі. Однак наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. обидві країни обрали свідомий, історично вистражданий шлях пошуку компромісів і порозуміння між ними. Повномасштабна російсько-українська війна, що розпочалася 24 лютого 2022 р., дала чітку й однозначну відповідь на питання характеру польсько-українських відносин: польський уряд і польський народ усьому світові продемонстрували безпрецедентну допомогу Українській державі у драматичний момент її історії.

«Ми всі – українці» – так написав 25 лютого 2022 р. засновник і головний редактор центральної польської «Газети Виборчої» Адам Міхнік у публікації, присвяченій віроломному нападу російського агресора на Україну. «Сьогодні треба чітко і голосно сказати: ми всі – українці. У Варшаві чи Парижі, у Берліні чи Празі, Лондоні чи Будапешті треба голосно висловити одне: українці зараз воюють не лише за себе, а й «за нашу і вашу свободу»⁷⁸.

З початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну Польща активно лобювала її інтереси на політичній арені, допомагала військовим озброєнням, водночас надаючи виняткову гуманітарну допомогу. Вагомою є підтримка Польщею

України й у культурно-мистецькій царині: значна кількість культурно-мистецьких івентів, ініційованих польськими митцями, а також їхніх витворів, є цьому яскравим свідченням.

Акумульований авторкою матеріал виявив, що до кола польських митців, які через свою творчість публічно продемонстрували підтримку Україні в російсько-українській війні, входять: актори, автори інсталяцій і арт-об'єктів, автори книг, акціоністи, архітектори, арт-директори, видавці, графіки, графічні дизайнери, дизайнери інтер'єрів, дизайнери-плакатисти, дизайнери шрифтів, живописці, журналісти, іконописці, ілюстратори, карикатуристи, кінорежисери, керамісти, куратори арт-івентів, мистецтвознавці, музиканти, муралісти, перформери, поети, продюсери, режисери анімації, скульптори, співаки, сценаристи, тату-майстри, театральні режисери, фотографи, художники коміксів і художники-колажисти.

З-поміж них є плеяда досвідчених митців, котрі мають вагомі здобутки в своїй професійній царині, зокрема, Вітольд Береш (журналістика), Кшиштоф Міхал Бернадський (скульптура), Маріуш Варас (стріт-арт), Анджей Ветешка (графічний дизайн), Лекс Древінський (графічний дизайн), Анджей Заремба (політична карикатура), Ада Зелінська (ілюстрація), Павел Йонца (ілюстрація для преси), Хуберт Кампа (іконопис), Бартош Косовський (плакат), Марта Лесняковська (фотографія), Анджей Мілевський (карикатура), Анджей Понговський (графічний дизайн, плакат), Міколай Рейс (стріт-арт), Яцек Станішевський (візуальна інсталяція, плакат), Пьотр Яворський (стріт-арт) та ін. Водночас польський мистецький «бойовий загін» представлений когортою молодих митців, котрі лише

⁷⁸ Michnik A. To jest wojna. *Gazeta Wyborcza*. 25 lutego 2022 r. S. 1.

розпочинають свій творчий шлях. Зрештою, спільною рисою всіх них є внутрішній потяг висловити свою солідарність з Україною, підтримати її, підставити дружнє плече і простягнути руку допомоги у скрутний для неї час випробувань.

Твори польських художників, створені «з потреби серця», є виявом їхньої солідарності з Україною, виразними культурно-мистецькими маніфестаціями протистояння російській агресії, візуальними наративами світоглядної єдності Польщі й України.

Біографічні нотатки

У книзі зібрано твори 100 польських митців, котрі своєю творчістю засвідчили солідарність з Україною у її протистоянні з російським агресором. Вони живуть і працюють переважно у великих містах Польщі, зокрема, Варшаві, Вроцлаві, Гданську, Гдині, Зеленій Гурі, Кракові, Лодзі, Любліні, Познані, Сопоті, Сувалках, Торуні, Щецині й ін. Констатуємо, що географія мистецької підтримки України охоплює практично всі регіони Польщі.

Представлені в книзі польські митці (без виключення) мають вищу освіту. Вони або навчалися, або працюють у статусі доцентів і професорів у таких авторитетних навчальних закладах Польщі, як Академія образотворчих мистецтв у Варшаві, Академія образотворчих мистецтв імені Євгена Гепперта у Вроцлаві, Академія образотворчих мистецтв у Гданську, Академія образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові, Академія мистецтв імені Владислава Стшемінського у Лодзі, Академія мистецтв у Щецині, Університет мистецтв імені Магдалени Абаканович у Познані, Ягеллонський університет, Інститут мистецтв Польської академії наук, Університет Марії Кюрі-Склодовської у Любліні, Варшавський університет, Вроцлавський університет, Університет Миколая Коперніка в Торуні, Західнопоморський технологічний університет, Сопотська академія прикладних наук, Краківська Академія театрального мистецтва імені Станіслава Виспянського, Варшавська політехніка, Вроцлавська політехніка, Зеленогурський університет, а також Академія мистецтв Болоньї (Італія) і Кінгстонський університет у Лондоні (Великобританія).

Аня Августинович

Дизайнерка руху та художниця колажів у змішаній техніці. Мешкає у Варшаві. Досвід роботи в індустрії моди дозволив їй осмислити своє мистецтво з унікальної перспективи. Володіє неповторною творчою манерою, результатом чого є створення привабливих витворів сучасного мистецтва. У своїй роботі поєднує фотографію та відео для створення

переконалих візуальних історій для музикантів, модної індустрії тощо. Серед її замовників – світові модні бренди та журнали, як-от Vogue, Harper's Bazaar, Elle, Celine та багато інших.

Жанета Антосік

Ілюстраторка. Народилася 1987 р. У своїх роботах використовує цифрові техніки та поєднує малюнок з текстурою. У творчому процесі найбільше покладається на інтуїцію. Натхнення шукає переважно в таких сферах, як людяність, жіночність, квіти та вінтажний стиль. Залюблена в мистецтво Вінсента ван Гога та Пітера Брейгеля. Її імпонують різні

музичні стилі, а також контакт з природою.

Атенеум

Драматичний театр імені Стефана Ярача у Варшаві. Знаходиться в приміщенні колишнього «Будинку залізничника» – будівлі, спорудженої 1928 р. Театр заснований 1930 р. знаменитим польським актором і режисером Стефаном Ярачем (чиє ім'я носить донині) спільно з Зигмунтом Хмелевським і Янушем Дзевонським (керував установою в театральному сезоні 1930-1931 рр.). Постійний театр відкрився з назви «Атенеум»; його перші постановки – це драматичні твори К. Норвіда «Ванда» та Ю. Словацького «Пролог». 2023/2024 – 95 театральний сезон «Атенеуму».

У квітні 2022 р. драматичний театр «Атенеум» набув популярності й упізнаваності в Україні завдяки виконанню пісні Кароля Куса й ансамблю «Тарака» «Подай руку Україні». Її виконав колектив театру «Атенеум» за участі спеціальних гостей і студентів Театральної академії імені Александра Зельверовича у Варшаві, Музичного університету імені Фридерика Шопена та Варшавської кіношколи.

Вітольд Береш

Журналіст, автор книг і сценаріїв, кінорежисер і продюсер. Народився 1960 р. у Битомі – одному з найстаріших міст історичної Верхньої Сілезії. Опанував спеціальність «Кінознавство» в Ягеллонському університеті. В 1980-х рр. керував підпільним журналом «Promieńsi». В 1989-1993 рр. був кореспондентом польської радіостанції «Вільна Європа», а

згодом тісно співпрацював з радіостанцією RMF-FM. У

2000-2007 рр. був співробітником, а потім журналістом «Газети виборчої», де публікував, серед іншого, сатиричні колонки, написані разом з Єжи Скочиласом. У 2003-2005 рр. разом з Казімерою Щукою та Томашем Лубенським керував журналом «Добрі книжки». З 2018 р. є головним редактором суспільно-культурного щомісячного журналу «Краків». Автор і співавтор понад десятка книг, зокрема кількох у формі інтерв'ю-трилера, наприклад, з Чеславом Кіщакком, Кшиштофом Козловським та Янушем Онишкевичем. У 2000 р. опублікував «Четверту владу» – збірку текстів про найважливіші медіа-події у Польщі 1989-1999 рр. Разом з Кшиштофом Бурнетком є автором книги, присвяченої видатному репортеру Капусцінському («Nie ogarniam świata») («Ми не знаємо, що відбувається»). Серед їхніх найбільших успіхів – книги, присвячені Мареку Едельману. З 2000 р. є співорганізатором циклічної культурної події «Пам'ять Тишнера» у Лопушні на Підгаллі. Співзасновник і член журі премії «Великий калібр», яка вручається з 2004 р. за найкращий польський кримінальний і трилерний роман.

Кшиштоф Міхал Бернадський

Скульптор, художник-акціоніст, автор інсталяцій та арт-об'єктів, графік, плакатист. Народився 1953 р. у Кракові. Живе і працює в Римі та Варшаві. Впродовж 1973 – 1978 рр. навчався на факультеті скульптури Академії образотворчих мистецтв у Варшаві. Знаний митець. Отримав низку престижних нагород, зокрема, стипендію Міністерства закордонних справ Італії (1988 – 1989), нагороду-стипендію Міністра культури і мистецтва за внесок у промоцію польського мистецтва за кордоном (1998), премію Катажини Кобро (2004), мистецьку нагороду кварталника «Вихід» (2005) та «Золоту сову польської діаспори» (Відень, 2012). В 2011 р. був

нагороджений Золотою медаллю «Gloria Artis» за заслуги в галузі культури. У грудні 2017 р. Сенат Італії нагородив його Міжнародною премією Франко Куомо.

Твори цього видатного митця сучасності знаходяться в колекціях провідних польських музеїв, як-от Національні музеї в Кракові, Познані, Щецині, Варшаві, Вроцлаві, Музей мистецтв у Лодзі, Центр сучасного мистецтва Уяздовського замку у Варшаві, Національна галерея мистецтв «Захента» у Варшаві, Центр польської скульптури в Оронсько, Окружний музей імені Леона Вичулковського в Бидгощі, колекції Товариства образотворчих мистецтв «Захента» у Лодзі та Вроцлаві, а також колекція Галереї «Фоксаль» у Варшаві. Його роботи зберігаються в колекціях за кордоном, зокрема в Колекції Джорджо Франкетті в Римі, Фонді Федеріко Фелліні в Риміні, Фонді Морра в Неаполі, Фонді Орестіадо в Гібелліно на Сицилії, Фонді Маріо Скіфано в Римі, Фонді Капоррелла в Римі, Колекції світового мистецтва Тарретті у Флоренції, Художньому музеї в Раумі у Фінляндії, а також у численних приватних колекціях в Польщі та її межами.

Катажина Богуцька

Народилася 1985 р. Закінчила Університет Миколая Коперника в Торуні за спеціальністю «Живопис». Спочатку працювала ілюстратором дитячих книжок. У 2013 р. здобула спеціальний приз на Міжнародному конкурсі ілюстрацій до книжок на острові Намі у Сеулі та пройшла відбір

на участь у Болонській виставці ілюстраторів. У 2015 р. її книга «Wytwórnik Kulinarny», створена у тандемі з Шимоном Томіло, отримала спеціальну відзнаку Book&Seeds Bologna Ragazzi Award у Болоньї. У 2015 р. у Легниці отримала золоту медаль на конкурсі «Сатирикон». Створює ілюстрації для різних журналів, модних брендів і комерційних клієнтів, а також керує магазином інтер'єрних плакатів. Є авторкою кількох відомих у Польщі муралів.

Едгар Бонк

Студія Едгара Бонка займається в основному візуальною ідентифікацією, розробляючи масштабні системи візуальної ідентифікації для міст і заходів, а також реалізуючи конкретні проекти – наприклад, графічний дизайн книг та альбомів. Також є ілюстратором багатьох дитячих книжок. Проводив майстер-класи в Японії, Ізраїлі й Україні. Викладає видавничий дизайн у Школі форми в Познані. Є співредактором видання «Польський журнал візуального мистецтва та дизайну», розробленого спільно з Шарлоттою Вест для видавництва Unit Editions.

Аніта Васік

Графічна дизайнерка. Народилася 1982 р. Випускниця Академії образотворчих мистецтв у Гданську, нині доцентка у своїй alma mater. Керує Студією дизайну для культури та Студією пропедевтики книжкового дизайну. Спеціалізується на дизайні для культурних інституцій. Відзначена низкою престижних нагород. Створює візуальну айдентику, виставки, а також оформлює книги та каталоги. Її приваблюють папір, простір, наратив і взаємодія – графічний дизайн, який впливає на різні органи чуття. Співавторка (з Пьотром Станчиком) книг «Вom dia São Tomé» та «Вom dia Bissau» про розмальовані вручну вивіски в країнах Західної Африки.

Маріуш Варас

Вуличний художник. Народився 1978 р. у Гдині. Доктор філософії, нині є професором в Академії образотворчих мистецтв у Гданську, де керує Студією стріт-арту на факультеті архітектури та дизайну за спеціальністю «Архітектура культурних просторів». Крім академічної роботи, займається графічним дизайном, створенням просторових інсталяцій і великоформатного живопису. Саме як творець муралів, зокрема раннього проєкту «М-місто», що став його своєрідною візитівкою, сьогодні визнаний одним із провідних світових творців стріт-арту. Автор близько 700 муралів у 40 країнах світу. Також є куратором низки виставок і мистецьких заходів. Співзасновник аналітичного центру POGODA, який займається питаннями управління культурою в її найширшому розумінні. З 2018 р. є куратором фестивалю Dictator Art Masters, що проводиться у колумбійських джунглях. Разом із брендом Dictador є автором колекції NFT в ArtHouse Spirits DAO.

Яцек Велебський

Графік, живописець, громадський активіст, куратор мистецьких заходів і подій. Випускник

факультету графіки Академії образотворчих мистецтв у Гданську (2012). Іноді працює під псевдонімом Jay-Pop. Переможець конкурсу плакатів для фестивалю вуличних театрів FETA (2010 р). Активну участь у графіті та стріт-арті бере з кінця 1990-х рр. У 2010 р. разом з друзями – дизайнерами, архітекторами та художниками, котрі займаються міським простором, заснував Асоціацію дизайну дорожнього руху. За її участі організував фестиваль урбаністичного мистецтва у Гдині. З 2013 р. разом з іншими громадськими організаціями заснував tuVaza – локацію, де відбувається багато воркшопів, зустрічей, показів і виставок, що найчастіше стосуються публічного простору. Останнім часом інтереси митця

змістилися у царину проєктування вивісок, металоконструкцій, неону, воріт, парканів, а також інших елементів громадського простору, де типографіка і графічний дизайн перетинаються з архітектурою.

Анджей Ветешка

Художник, ілюстратор, графічний дизайнер та арт-директор. Спеціалізується на ілюстрації для преси (Variety, VICE, Gazeta Wyborcza, Der Spiegel, Playboy, Fricofe, Newsweek), книжковій ілюстрації, принтах для одягу, а також авторських портретах. Автор широкоформатних вуличних й інтер'єрних муралів; у цій галузі співпрацює з культурними установами, бізнес-клієнтами та рекламними агентствами, зокрема Музеєм POLIN, Великим театром Національної опери, MTV Music, «Krowarzywa», MasterCard, «Wysokie Obcaszy». Його роботи були відзначені нагородами, а плакати виставлялися на міжнародних виставках, зокрема на World Illustration Awards Short List 2021. Водночас є телевізійним режисером і дизайнером анімації та дизайнером макетів ілюстрованих журналів (серед інших: Cosmopolitan, Film, A4, Fashion TV Paris та ін.). Активний учасник мистецьких показів (Міжнародне трієнале малюнка 2019), а також оригінальних виставок, що поєднують живопис, художній трафаретний друк і цифровий малюнок, зокрема проєкту Soul&Confused: Аморфея (2020).

Марцін Вольський

Ілюстратор і графічний дизайнер з багаторічним досвідом роботи у медіа, рекламі та видавничій ілюстрації. Живе і працює у Сопоті. Свій творчий шлях розпочав із традиційних медіа, але поступово захопився цифровим мистецтвом. У своїй ілюстрації намагається передати певний настрій. Щоб

передати суть історії, яку він намагається розповісти в кожній роботі, використовує прості форми, колір і світло. Його надихають ретро-ігри та польські плакати соціалістичної епохи, а також сучасна ілюстрація. Роботи митця створені у стилях і техніках: аерографія, концептуальний дизайн, цифровий дизайн, графічний дизайн, стилізований дизайн, векторний дизайн та ін. У вільний час займається фотографією.

Мартина Вуйцік-Шмерська

Графічна дизайнерка й ілюстраторка. Закінчила факультет образотворчого мистецтва Університету Миколая Коперника в Торуні за спеціальністю «Графічний дизайн». Живе і працює у Варшаві. Створює обкладинки, естампи та плакати, співпрацює з низкою журналів. Творила для таких гігантів, як McDonald's, Danone, E.Wedel,

Wirtualna Polska, Intermarche, Lipton та Estrella Damm. Також співпрацювала з багатьма видавництвами, зокрема такими, як Agora, Gazeta Wyborcza, Tygodnik Powszechny, Zwierciadło, Gazeta Pani, Twój Styl та Wysokie Obcasy.

Аня Гаврон

Графічна дизайнерка, ілюстраторка, керамістка. Родом з Ельблонга. Нині мешкає у Тримісті. Вивчала графічний дизайн в Академії образотворчих мистецтв у Гданську, де 2015 р. отримала ступінь бакалавра, а 2017 р. – магістра. Працює в галузі ілюстрації та графічного дизайну, створюючи роботи у традиційних, цифрових і

змішаних техніках. Брала участь у численних групових мистецьких імпрезах, а 2018 р. мала персональну виставку. В 2019 р. брала участь в конкурсі JASNOWIDZE – Міжнародному конкурсі на проєкт ілюстрованої книжки

для дітей, де отримала головну нагороду за дизайн дитячої книги «Дай мені мир».

Гося Герба

Ілюстраторка, авторка дитячих книжок, мистецтвознавиця. Народилася 1985 р. в Олаві, нині живе і працює у Вроцлаві. Займається пресою, книжковою та комерційною ілюстрацією, а також проєктує великі форми, пов'язані з архітектурою й інтер'єрами. В ілюстрації поєднує традиційні техніки, зокрема такі, як крейда, гуаш, туш, із цифровим малюванням. Низка її робіт представлена у міжнародному мистецькому просторі: творила для The New Yorker, The New York Times, Der Tagesspiegel, The Washington Post, Pentagram, The Atlantic, Penguin Random House, Google й ін. Брала участь у численних виставках, присвячених книжковій ілюстрації, серед яких The Illustrators Exhibition – Болонський ярмарок дитячої книги, Golden Pinwheel Young Illustrators Award, BIBF Ananas International Illustration Exhibition.

Матеуш Головков

Майбутній архітектор, котрий професійно реалізується у графічному дизайні. Починав як вуличний художник. Використовує трафарети як основний робочий інструмент, «граючи» з їхніми простими формами і кольорами, чіткими візерунками й універсальними символами, за якими завжди стоїть конкретне повідомлення. Любить знаходити нові візерунки в навколишньому середовищі, надихається повсякденними предметами і явищами: природою, речами, людською поведінкою.

Група проєкторів

Йоанна Йопкевич і Павел Борковський – дизайнерський тандем з більш ніж 10-річним досвідом. Займаються видавничою графікою та візуальною ідентифікацією. Працюють переважно з клієнтами зі сфери культурних інституцій. Живуть і працюють у Вроцлаві.

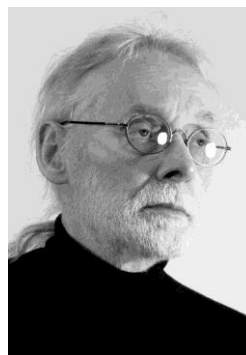
Магда Данаї

Текстова ілюстраторка та карикатуристка. Мешкає у Гданську. Активна учасниця міжнародних мистецьких виставок і проєктів, зокрема «Stacja Deluxe» (Гданськ, 2012), «Zatoka Sztuki» (Сопот, 2013), «Kalendarz Gedeon Richter» (Варшава, 2015, 2016), «New Polish Poster Exhibition» (Глазго, 2018), «Aioli» (Гданськ, Варшава, Катовіце, 2019), «#PatrzęCzujęRysuję» (Варшава, Музей карикатури, 2022). У творчому доробку має 3 персональні виставки. Перша відбулася під час проведення Балтійського Фестивалю Коміксу (Гданськ, 2014). Друга – 2020 р. у мистецькому кафе Składak у Гданську з назви «Вино і дівчина». Індивідуальна пленерна виставка її робіт «Świat zatrzymany» експонувалася 2020 р. у Dworek Białoportnicki (Краків).

Міхал Дзекан

Ілюстратор, дизайнер персонажів і режисер анімації. Народився 1985 р. Почав малювати з 2002 р. Оскільки 2007 р. виявилось, що з нього вийшов би кращий концепт-художник, ніж архітектор, тому полишив навчання в університеті і пішов працювати в Platige Image, де протягом чотирьох років пробував свої сили у різних сферах – від дизайну, моушн-дизайну до режисури. У 2009 р. відкрив у собі любов до ілюстрації і – після двох років творчості («шухляду») – вирішив перетворити своє хобі на кар'єру. З 2011 р. РКО BP Bank проводить постійну кампанію на основі його ілюстрацій. Малював для Disney-Hyperion, Wall Street Journal, Newsweek, Large Format, а також низки інших компаній і установ.

Лекс Древінський

Графічний дизайнер, плакатист. Народився 1951 р. у Щецині. В 1981 р. закінчив Державну вищу школу образотворчого мистецтва у Познані. В 1983 – 1985 рр. працював режисером на Студії анімаційних фільмів у Познані. Потім виїхав з Польщі до Західного Берліна. З 1992 по 2017 рр. – професор графічного дизайну в Університеті прикладних наук у Потсдамі (Німеччина), а з 2010 р. – професор графічного дизайну в Академії мистецтв у Щецині. Є лауреатом понад 200 нагород і премій. Його персональні виставки відбулися у понад 60 виставкових заходах по всьому світу.

Катажина Дубська

Випускниця факультету дизайну інтер'єру Університету мистецтв імені Магдалени Абаканович у Познані. Окрім роботи в галузі дизайну інтер'єру, займається живописом і графічним дизайном у найширшому розумінні. У своїй роботі часто поєднує традиційні та цифрові техніки, поцінуючи в ній спонтанність і випадковість. Своїм мистецтвом занурює

глядачів у широкий спектр вражень і почуттів, заохочує їх звернутися до власної уяви й індивідуальної інтерпретації кожної картини.

Христина Урбанська

Енгельмайєр-

Графічна дизайнерка й ілюстраторка, яка живе у Варшаві. Малює та створює колажі, оформлює журнали, публікації і плакати. Регулярно співпрацює з громадськими організаціями та фондами, оскільки її роботи часто знаходяться в орбіті соціальних питань, вирішення яких вона вважає актуальними і нагальними.

Ян Естрада-Осмицький

Міждисциплінарний митець. Художник за фахом, випускник Академії образотворчих мистецтв у Варшаві. Як дизайнер шрифтів співпрацює з Threedotstype, The Designers Foundry, Collins. Автор шрифтів Telecom, Sudety, Wulkan, Halisa. Минулого року разом зі своєю партнеркою Кароліною Завадзькою заснував Tekio – поєднання студії, типографії й

аудіовізуального видавництва. Як аудіовізуальний художник, є співзасновником колективу Collective. Як музикант, у 2017 р. випустив свій сольний альбом Washed by Waves.

Анджей Заремба

Політичний карикатурист, художник коміксів. Народився в Новій Гуті під Краковом. Багаторічний співробітник краківського часопису «Газета Виборча», а також «Нової Східної Європи» та «Часу Віни».

Співтворець галицької колонки й ілюстратор численних статей і книг Роберта Малковича. Захоплений історією Першої світової війни, є автором книг «Худа Емма», «Орли Габсбургів», а ще циклу статей «Рік 1914» у «Газеті Виборчій».

Лукаш Зволан

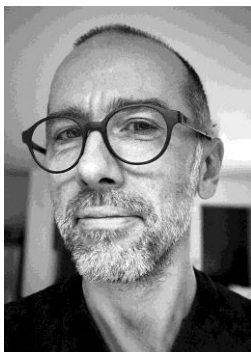
Плакатист, скульптор, графічний дизайнер. Народився 10 грудня 1988 р. у Любліні. Закінчив Середню художню школу імені Бернарда Морандо в Замості. У 2008 р. отримав диплом з відзнакою у студії візуальної реклами під керівництвом Міхала Мазуркевича. Того ж року розпочав навчання на факультеті графіки та живопису Академії мистецтв імені Владислава Стшемінського у Лодзі. Беззастережно захований у плакати та типографіку, відданий і скульптурі, водночас захоплюється графічним дизайном. Серед його авторитетів – Лекс Древінський, Мечислав Василевський, Владислав Плюта, Войцех Фангор та Ів Кляйн. Розробляє дизайн плакатів. Переможець низки міжнародних конкурсів плакату. Учасник виставок у Польщі та за кордоном.

Ада Зелінська

Ілюстраторка і графічна дизайнерка. Отримала ступінь бакалавра в Академії образотворчих мистецтв у Варшаві на факультеті дизайну інтер'єру та ступінь магістра в Академії образотворчих мистецтв у Гданську на факультеті графічного дизайну. Працює у галузі графіки й ілюстрації, є співзасновницею студії Hardziej Studio. Її роботи характеризуються витонченим,

оригінальним стилем, витриманим в атмосфері й естетиці 1970 – 1980-х рр. Хоча більшість робіт мисткині створені в цифровому середовищі, не приховує прихильності до аналогових технік і звертається до них за першої-ліпшої нагоди. Працювала для таких брендів та установ, як Adobe, Netflix, Levi's, CD Projekt RED, Fast Company Magazine, New Scientist Magazine, Asus, Національний музей у Гданську, Музей комп'ютерної історії в Каліфорнії, Музей еміграції у Гдині, Центр сучасного мистецтва у Лазні, Інститут міської культури в Гданську та Міська галерея BWA в Бидгощі та багатьох інших.

Павел Йонца

Художник із Варшави, котрий спеціалізується на ілюстрації для преси. Найчастіше береться за візуалізацію соціальних, психологічних тем або проблематику нових медіа. Також створює плакати й обкладинки, зокрема для всіх польських видань Чака Паланіка. Його роботи були представлені у престижному альбомі

Illustration Now (випуск 5) видавництва TASCHEN, що представляє профілі 150 найцікавіших творців сучасної ілюстрації у світі. Є лауреатом багатьох нагород, серед яких кілька Chimer, Grand Front, а також двічі золотий, срібний і двічі бронзовий призер конкурсу Advertising Creators Club.

Cypis

Кіпріян Каміль Раціцький, також відомий як Cypis, Cypisolo або Cypis Solo. Співак, репер і музичний продюсер. Народився 14 червня 1989 р. в Іновроцлаві. Почав випускати свою музику онлайн з 2004 р.,

оприлюднюючи її на YouTube, а також на звукозаписних лейблах. Був учасником кількох гуртів, зокрема P.W.P, WMO, Niedouczeni Wulgarności та дуету Wybitnie Wyjani. Однією з найвідоміших його робіт є ремікс під назвою JBC PIS, що став неофіційним гімном Жіночого страйку. Іншою піснею, яка набула популярності, стала Gdzie jest biały węgorz (Zejście), яка посіла перше місце в британському чарті Spotify Top 50 Viral, а також стала першою в чартах Spotify Top 50 Viral в Чилі та Еквадорі. Вона також була використана як саундтрек для популярного мему у TikTok, відомого як «Польська танцююча корова». У 2021 р. це призвело до випуску на Тайвані електричних пухнастих кактусових іграшок із піснею Cypis.

Хуберт Кампа

Художник, іконописець, поет. Президент фонду «In Blessed Art Foundation». Під час навчання на богословському факультеті захопився візантійською іконографією. З 2009 р. керує власною іконописною студією, де було створено понад 300 ікон. Нині вони знаходяться у польських церквах, а також приватних колекціях у Польщі, Австрії,

Німеччині, Швейцарії, Франції, США, Ізраїлі. Багато його ікон тепер належать воїнам, які захищають країну, в Польщі та Україні. Учасник міжнародних іконописних пленерів, волонтер фонду «Елеос-Україна», співзасновник і директор Міжнародного іконописного пленеру «Елеос». Співатор виставки «Молитва за Україну» та «Молитва за мігрантів» у Польщі й Україні, а також міжнародного іконописного пленеру «Елеос». Лауреат Міжнародних конкурсів християнської поезії в Ополі. Нагороджений медаллю «За відданість і любов до України» від Святійшого Патріарха Київського і Всєї Руси-

Україні Філарета, Хрестом польового капелана від бійців 1-го батальйону 30-ї механізованої бригади м. Новгород-Волинський. Лауреат «Магнолії Опольського повіту». Творить у традиційних і сучасних формах візантійської іконографії. Володіє технікою позолоти, а також яєчної темпері.

Ганна Кмець

Книжкова ілюстраторка та графічна дизайнерка. Закінчила Державну вищу школу мистецтв у Бидгощі й Академію образотворчого мистецтва у Гданську. Нині співпрацює з культурними установами в Тримісті. Її ілюстрації здобули широке визнання, з'явившись у публікаціях «Моє. Мистецтво футболу», «Звичайне життя», а

також в інтернет-квартальнику «Wizje». Разом із Касею Ціхош є учасницею творчого тандему studio.kmicic.

Міхал Ковалевський

Графічний дизайнер з Лодзі, який тільки-но розпочав свій творчий шлях. Зараз є молодшим дизайнером у креативному агентстві. Творить у царині спортивного графічного дизайну.

Марцін Ковалік

Художник. Доктор хабілітований, професор Академії образотворчих мистецтв імені Яна Матейка у Кракові. Народився 1981 р. у Замості, де закінчив місцеву середню школу образотворчого мистецтва. У 2001 – 2006 рр. вивчав живопис в Академії образотворчих мистецтв у Кракові в майстерні професора Адама Всьолковського. Під його

керівництвом здобув ступінь доктора філософії. Займається живописом, а також іншими видами мистецтва в межах інсталяцій, об'єктів і перформансу. Є організатором, арт-куратором і художнім керівником багатьох мистецьких заходів. Учасник понад 50-ти виставок у Польщі та за кордоном (зокрема в Гамбурзі, Лейпцигу, Дюссельдорфі, Берліні, Дубліні, Ноксвіллі, Варшаві та Кракові). Роботи митця знаходяться в колекції Національного музею у Гданську, колекції Кліффорда Ченса та численних приватних колекціях у Польщі та за кордоном. Лауреат низки стипендіальних програм, зокрема Міністра культури і національної спадщини Республіки Польща (2001), Президента міста Замость (2002), Crosskick Academie, Берлін (2007), стипендії PhD Академії образотворчого мистецтва у Кракові (2008), Ateliers Höherweg 271, Дюссельдорф (2008), стипендії Grazzell (2009) та стипендії творчого президента міста Краків (2011).

Адам Косік

Архітектор і графічний дизайнер. Живе у Варшаві. Сюжети для ілюстрацій віднаходить у затишних куточках столичних вулиць. Найбільше його надихає архітектура і середовище, в якому перебуває людина. Захоплюється повоєнним модернізмом. Створює ілюстрації та плакати з архітектурними елементами та

комплексами, зокрема відомими спорудами, а також

символами комуністичної епохи, будівлями варшавських залізничних вокзалів тощо. Хоча все це представлено в ретро, ностальгичній естетиці, але водночас із жартівливим підтекстом. Творить за допомогою яскравих кольорів і цікавих зіставлень форм, які не мають безпосереднього відношення до об'єктів, які він створює, а швидше є спробою досягти компромісу між буквальною архітектурою й ілюстративною фантазією.

Бартош Косовський

Ілюстратор і дизайнер плакатів. Народився 1975 р. у Колно. Випускник Академії образотворчих мистецтв у Лодзі, де закінчив факультет графіки та живопису під керівництвом професора Кшиштофа Вавжиняка. У 2014 р. отримав три золоті медалі від американських експертів з ілюстрації. Товариство ілюстраторів у Нью-Йорку нагородило його плакат до фільму «Лоліта» режисера Стенлі Кубрика. Зі свого боку, Асоціація ілюстраторів у Лос-Анджелесі відзначила художника двічі: за вищезгаданий постер, а також за ілюстрацію, що зображує Володимира Путіна в балаклаві на плакаті, стилізованому під обкладинку журналу «Тайм». Працює переважно в галузі ілюстрації для преси, портретної графіки та кіноплакату. Співпрацював, зокрема, з американськими виданнями The New Yorker, The Economist, The New Republic, The Hollywood Reporter, Chicago Magazine та польськими Gazeta Wyborcza, Newsweek Polska і Twój Styl, а також такими брендами, як Apple, LucasFilm, Disney, HBO, Canal+, Netflix, Legendary Pictures.

Пшемек Котинський

Народився 1981 р. у Жирардові, де живе і працює нині. Закінчив факультет математики й інформатики Варшавської політехніки. Починав працювати в індустрії комп'ютерних ігор, створюючи обкладинки ігор і рекламні ілюстрації. Потім працював над телевізійною

рекламою та фільмами у статусі арт-директора продакшн-студії. Саме там дебютував як режисер анімаційних фільмів. Бажання виражати ідеї безпосередньо стало причиною того, що вирішив цілком присвятити себе ілюстрації.

Нині він – ілюстратор, дизайнер і арт-директор, котрий отримав багато нагород. Працює у сфері реклами, кіно, ігор і преси. Його особливий стиль натхненний польською школою плаката й американською концептуальною ілюстрацією. Авторські роботи митця можна побачити по всьому світу в рекламних кампаніях, журналах, газетах і плакатах.

Агата Круляк

Народилася 1987 р. Авторка дизайну й ілюстрацій для дітей різного віку. Переможниця плебісциту MUST HAVE Лодзинського фестивалю дизайну, нагороди KTR, премії IBBY та Польської асоціації книговидавців. Її роботи були представлені на фестивалях і виставках у Нью-Йорку, Токіо, Лондоні, Брюсселі та Парижі. Асистентка на факультеті графіки Академії образотворчих мистецтв у Гданську. Стипендіатка програми NCK «Молода Польща» 2016 р. У 2018 р. захистила докторську дисертацію на тему «Розмовляючи з образами. Книжка-картинка і розвиток візуальної мови».

Ігор Кубік

Візуальний художник, дизайнер, автор арт-буків, пресових і комерційних ілюстрацій. Закінчив Академію образотворчих мистецтв у Варшаві. Протягом кількох років є автором щоквартальника Przekrój, водночас його ілюстрації серед інших з'являлися в журналах Vogue Polska, Kukbuk та Usta. Лауреат престижних дизайнерських нагород Polish Graphic Design Awards у 2018 та 2020 роках. У своїй роботі зосереджується на спостереженні за зв'язками,

повтореннями та закономірностями, які можуть слугувати вираженням синергії між різними реальностями.

Кароліна Кулік

Студентка, опановує фах графічного дизайну. Народилася 2000 р. Мешкає у Варшаві. Відколи себе пам'ятає, цікавиться мистецтвом і новими технологіями. Навчання дозволило їй поєднати обидва ці уподобання. Редагування фотографій, створення короткометражних фільмів й анімації, а також брендинг і дизайн обкладинок книг та

альбомів – це заняття, які їй найбільше до вподоби. Останнім часом зосередилася на створенні плакатів і 3D-графіки. Це пов'язано як з її роботою, так і з власними мистецькими проектами, оскільки дизайн – це не тільки її робота, але й хобі.

Марта Лесняковська

Мистецтвознавиця, фотографиня, викладачка. Докторка мистецтвознавства, професорка Інституту мистецтв Польської академії наук. Проводить дослідження з трансдисциплінарної й антропологічно-

культурної перспективи в галузі теорії та історії архітектури, візуальної культури XIX – XXI ст., методології історії мистецтва та нового мистецтвознавства в перспективі нових гуманітарних наук. Піонерка досліджень, присвячених жінкам-архітекторкам. Авторка 10-ти книг, а також численних наукових текстів і статей. Нагороджена медаллю за заслуги в царині культури «Gloria Artis» від Міністра культури і національної спадщини (2014), а також медаллю «Vene Merenti» за викладацькі досягнення.

Кася Лісяк

У творчій роботі використовує псевдонім Пан Ліс. Є містобудівницею за освітою, випускницею архітектурного факультету Вроцлавської політехніки, а за фахом – дизайнеркою плакатів. Протягом семи років працювала графічним дизайнером у студії графічного дизайну "Haveasign". У 2013 р.

заснувала "Mr Lis" – невелику мануфактуру предметів ручної роботи, створених від щирого серця. Нині займається переважно дизайном плакатів. Її роботи знаходяться в Польщі та по всьому світу, від США до Канади, Австралії та Японії. Мешкає і працює у Варшаві, але оскільки виросла поблизу моря, то любить його всім серцем. Шукає і захоплюється вишуканими речами, особливо з дерева, золота та інших природних матеріалів. Поціновувачка джазових танців, ілюстрацій у старих дитячих книжках, а також психології.

Адела Мадей

Графічна дизайнерка й ілюстраторка. Впродовж 2010 – 2013 рр. навчалася у Варшавському університеті на спеціальності «Культурознавство». У 2013 – 2016 рр. здобувала фахову художню освіту на факультеті нових медіа-мистецтв Польсько-японської академії інформаційних технологій. Живе і працює у Варшаві.

Створює плакати, логотипи й ілюстрації. Її імпонують прості малюнки, яскраві кольори та чіткі контури. Співпрацювала з низкою брендів, зокрема з пивоварнею Hopito, Coffeedesk, Adidas та Coffeelab.

Олександр Малаховський

У творчій роботі використовує псевдонім Hashtagalek. Архітектурний фотограф, магістр образотворчого мистецтва та співзасновник курсу ProjektFotografia.pl. Пристрасть митця впливає з нескінченного захоплення від дослідження різних перспектив і уваги до найдрібніших деталей. Попередні дослідження підштовхнули його до вивчення перетину фотографії та фізичного світу,

організованого за допомогою геометрії та симетрії, сформованих у мінімалістичний спосіб. Знімав для таких брендів, як Uber, Mastercard, ECHO Investment, PURO Hotels, Canon, ERGO Hestia та Skanska.

Анджей Мілевський

Карикатурист, художник коміксів і сатирик. Народився 1985 р. Працює під псевдонімом «Анджей Рисує». У 2009 р. закінчив Варшавський університет за спеціальністю «Журналістика». Того ж року заснував блог, де публікує сатиричні карикатури на актуальні політичні та соціальні теми. У листопаді 2013 р. розпочав постійну співпрацю з «Газетою Виборчою», а пізніше також з TVN24.PL. Як графічний дизайнер і карикатурист співпрацював з Orange, PZU, HBO, Rossmann, New Horizons, Amnesty International, WWF, Greenpeace, PАН і Фондом Баторія. Автор ілюстрацій до книг «Як бути телевізійним улюбленцем?» Дороти Веллман (2015) та «Нова Польща. Путівник для поляків» (2016).

Урсула Межва

Стипендіатка Академії образотворчих мистецтв у Варшаві, талановита тату-майстриня, яка співпрацює з варшавською арт-студією Nanuszka. Також є вільною ілюстраторкою, співпрацюючи з такими журналами, як KUKBUK, Wizje та Szajn.

Олександра Моравяк

Художниця, працює в царині цифрового колажу. У своїх роботах вона створює казкові, сюрреалістичні та вигадані світи. Співпрацювала з видавництвами, брендами, агентствами в Польщі та за кордоном, серед яких Design Alive, Label Magazine, Modern Designers, Design Alive, KUKBUK, ELLE. Її ілюстрації були відзначені знаком якості Must Have й отримали Золоту нагороду KTR (Klub Twórców Reklamy) в категорії «ілюстрація». Також отримала першу премію European Product Design Award 2019 за дизайн постільної білизни «Liquid memory» для бренду FOONKA.

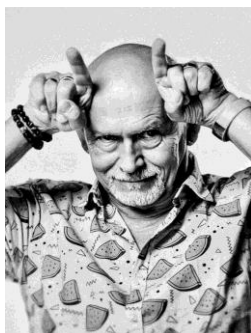

Віктор Пилипчук

Графічний дизайнер та ілюстратор. Мешкає у Лодзі. Випусник місцевої Академії образотворчих мистецтв за спеціальністю «Графічний дизайн». У своїх роботах висловлює те, що відчуває у певний момент. Намагається створювати речі, які є водночас красивими та вартісними.

Анджей Понговський

Один із найвідоміших польських графічних дизайнерів і плакатистів. Починаючи з 1977 р., створив майже 2000 плакатів для замовників із Польщі та з-за кордону. Автор численних книжкових ілюстрацій, обкладинок альбомів і редакційних статей. Його роботи були відзначені багатьма нагородами як у Польщі, так і за кордоном. Здобув кілька перемог у конкурсі «Найкращий плакат Варшави», кілька разів перемігав у конкурсі «Найпопулярніший плакат місяця», а також неодноразово був нагороджений і відзначений у конкурсах журналу «The Hollywood Reporter» за найкращий кіно- і телевізійний плакат у Лос-Анджелесі. Роботи митця можна побачити, зокрема, в МОМА в Нью-Йорку та Сан-Франциско (постер під назвою «Вовчий оскал» був серед експонатів виставки). За версією МОМА та Центру Помпіду в Парижі, «Вовчий оскал» Анжея Понговського увійшов до 100 найважливіших творів мистецтва з 1980 року.

Домінік Пшерва

Арт-директор, плакатист і рекламний дизайнер з майже 20-річним досвідом роботи у найбільших міжнародних рекламних агентствах. Талант митця був неодноразово визнаний, про що свідчать численні нагороди, серед яких Golden Drum, Effie, KTR, Mixx. Творець цифрових колажів, а також автор плакатів на соціальну тематику. Його роботи виставлялися, зокрема, в Музеї мистецтв і ремесел у Гамбурзі (Німеччина), в Galerie La Fenetre у Монпельє (Франція).

Міколай Рейс

Відомий польський художник-мураліст, ілюстратор, фотограф, куратор виставок, учасник багатьох мистецьких і освітніх міжнародних проєктів як у Польщі, так і за її межами. Народився 1984 р. Багаторічний учасник мистецьких вернісажів і фотовиставок, наприклад, «Woparka» у Центрі Сучасного Мистецтва (Краків, 2004), «Graffiti vs Street Art» (Люблін, 2011), «Muzeum Galicia» (Краків, 2013), Art Boom Festival (Краків, 2013). Учасник творчих імпрез графіті і стріт-арту, зокрема, Brain Damage (Варшава, 2003), Outline Colour Festival (Лодзь, 2009), Lubelski Festival Graffiti (Люблін, 2010), Street Art Festival (Катовіце, 2011), Meetings of Styles (Люблін, 2011-2013). Активний учасник культурно-освітніх арт-проєктів: «Drogi do wolności» (Краків, 2011), «Beetween the Wall» (Легніца, 2012), польсько-українсько-молдовський «Artdrome» (Луганськ, 2012), «Dzień ze sztuką» (Краків, 2012), «Zdearzenia» (Тарнув, 2014), «Back to the primitive» (Краків, 2016), «Traducje» (Водзіслав Шльонські, 2017, 2018), «HEARTH» (Дворек Бялопрондніцкі, 2018). У художньому доробку має чотири персональні виставки: «Urban Chapels» (галерея «Opamoto», Краків, 2012), «NOUMEN» (Art Agenda Nova, Краків, 2014), «Duchasy» (Театр міміки імені Юліуша Словацького, Краків, 2015) і «Habitat» (галерея «Urban Sprees», Берлін, 2016). Його мурали і

малюнки сповнені добрих казкових персонажів і фантастичних істот, завдяки яким художник має індивідуальний, легко впізнаваний стиль. Постаті у художніх композиціях митця видовжені та декоровані орнаментикою, яку він черпає з народного мистецтва.

Анна Рудак

Художниця, ілюстраторка. Випусниця факультету графічного дизайну Академії образотворчих мистецтв у Гданьську. Живе і працює у Гданьську. Створює ілюстрації для журналів, музичних видань, а також царин моди та театральної індустрії. Свого часу брала участь у міжнародному конкурсі «Золота дзига», де її робота отримала почесну

відзнаку й була представлена в Китаї. В її творах багато мрійливих штрихів і символів, які створюють гарний настрій. Мисткиню надихають колір, крихкість миті та позитивні асоціації, які вона вкладає у свої роботи, щоб згодом вони могли резонувати в нових просторах. Також захоплюється створенням ілюстрованих візерунків суто декоративної цінності і призначення.

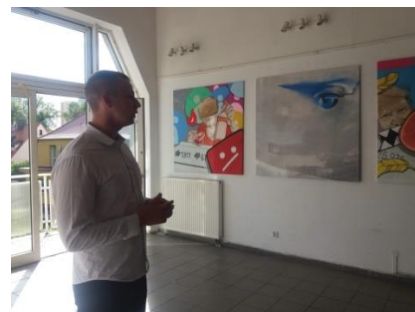

Яцек Рудзький

Ступінь магістра отримав у Кінгстонському університеті у Лондоні. Як талановитий графічний дизайнер щодня має справу з візуальною комунікацією, а фрілансером є вже понад 10 років. Зазвичай співпрацює з музичними та культурними установами. Також є партнером у брендинговій студії Motyw. Часто бере участь

у художніх виставках у Польщі та за її межами.

Давид Садковський

Графічний дизайнер, живописець, вуличний митець.

Народився 1994 р. у Губині (Любуське воєводство). Впродовж 2010 – 2014 рр. навчався в місцевому ліцеї

образотворчого мистецтва. Випусник художнього факультету Інституту візуальних мистецтв Університету в Зеленій Гурі, який закінчив за двома спеціальностями: «Графічний дизайн» (2017) і «Живопис» (2019). Реалізує себе як у традиційному живописі, так і вуличному мистецтві. Працює переважно з великими форматами, використовуючи акрилові й аерозольні фарби. Його надихає поп-культура в її широкому розумінні. Учасник низки польських і закордонних виставок і фестивалів, зокрема «Shoty 2 – Takakarma» (Зелена Гура, Польща, 2017), «Meeting of Styles» (Люблін, Польща, 2018), «FIGURACJA TERAZ» (Гожув, Польща, 2019), «Meeting of Styles» (Бісбаден, Німеччина, 2019), «Shoty 4 – Faktoria» (Зелена Гура, Польща, 2020).

Ежи Скакун

Випусник Академії образотворчих мистецтв у Гданьську за спеціальністю «Живопис». Разом з Йоанною Гурською вже дев'ять років працює у власній студії графічного дизайну з назви Network. Разом вони

створюють плакати, працюють над друкованою графікою та візуальною ідентифікацією культурних подій. Їхні роботи виставлялися в багатьох європейських містах, зокрема в Парижі, Берліні, Лондоні, Нью-Йорку та Гонконгу. Ця талановита пара художників здобула багато нагород на різних конкурсах. Серед їхніх досягнень – золота медаль на Бієнале плаката в Мексиці, срібна медаль на Чиказькій міжнародній бієнале

плаката та почесна нагорода імені Юзефа Мрошка на 21-й Бієнале плаката у Варшаві.

Якуб Собчак

Художник із Сувалків. Закінчив Вищу школу мистецтв у Супраслі, а потім магістратуру з графічного дизайну на факультеті образотворчого мистецтва Університету Миколая Коперника в Торуні. Нині працює асистентом на кафедрі графічного дизайну в Університеті Миколая Коперника в Торуні. Найбільше його цікавлять плакати й

ілюстровані книги, а натхнення черпає здебільшого в народному мистецтві, а також в історичних графічних техніках.

Дарія Солак

Художниця. Нині живе в Лондоні. Навчалася в Академіях образотворчого мистецтва у Варшаві та Болоньї. Всі її ілюстрації виконані вручну, з особливим акцентом на кольорах, цікавих текстах і дивовижних формах. Має власний інтернет-магазин, а також надає послуги з ілюстрування.

Агнешка Срокош

Дизайнерка плакатів, ілюстраторка. Народилася у Ченстохові. В 2001 р. закінчила Академію образотворчих мистецтв у Гданську. Має понад тридцять персональних виставок і удвічі більше групових. Двічі отримувала стипендії від міністра культури та Королівської академії мистецтв у

Гаазі. Переможниця численних мистецьких конкурсів, зокрема здобула першу премію в категорії "Художня книга" на 6-му Міжнародному фестивалі ілюстрації "BookILL fest" у Сербії (2017). Живе і працює у Гдині. Впродовж 2008-2018 рр. працювала викладачем рисунку і живопису на факультеті образотворчого мистецтва в Університеті Білкент в Анкарі (Туреччина). Нині викладає на факультеті архітектури, інженерії та мистецтва Сопотської академії прикладних наук. Активно займається дизайном плакатів, ілюстрацією та живописом. При створенні картин (графічних композицій) її найбільше цікавить колір і його емоційне послання в геометричній, плоскій і спрощеній композиції. Захоплюється культурою мегаполісів, сучасною й індустріальною архітектурою, картами, а також топографією міст.

Яцек Станішевський

Автор візуальних інсталяцій, скульптур, плакатів, графіки для музичних видань. Народився 1957 р. у Лемборку. Закінчив факультет живопису та графіки Академії образотворчих мистецтв у Гданську, де викладає з 1992 р. Створив і керує Студією соціальної пропаганди на факультеті графіки. Культивує тип візуального перформансу, в

якому емоції як головний фактор створюють міцний зв'язок із глядачем. Виставляв свої роботи, зокрема, в галереї Zachęta, Національному музеї та ССА у Варшаві, а також на Бієнале сучасного мистецтва в Наканодзо 2015 (Японія). Засновник музичних формацій Brain Chlupot та Meat Machine.

Тарака

Польсько-український музичний гурт. Заснований Каролем Кусем 2012 р. у Польщі. До нього входять двоє музикантів: Кароль Кус (гітара), Роман Хранюк (гітара, скрипка). Кароль Кус – композитор, автор пісень, соліст, продюсер. Тарака створює і виконує симбіоз слов'янської, єврейської та циганської музики. Тарака спільно з Еспресо TV зняли документальний фільм «Укроп» про російсько-українську війну. У їх репертуарі – відома з 2014 р. пісня «Подай руку Україні». Оскільки стала однією з найпопулярніших пісень на Євромайдані, її назвали одним із гімнів Революції гідності. Всі прибутки від продажу альбому «Подай руку Україні» гурт переказав родинам загиблих на Євромайдані.

Енджей Угоренко

Художник, котрий спеціалізується на графічному дизайні, брендингу та ілюстрації. Мешкає у Гданську. Працює у креативному агентстві, водночас є фрілансером. Митець відкритий до пізнання світу, а найважливішими цінностями для нього є люди й обмін знаннями.

С'юзі Хаммер

Ілюстраторка й авторка дитячих книжок. Народилася 1990 р. у Варшаві, останні 10 років провела в Мадриді, де вивчала ілюстрацію та дизайн. Використовує прості форми, а також яскраві кольори для створення грайливого і водночас наївного світу. Її роботи орієнтовані на молоду аудиторію, їх можна знайти на папері, текстилі, у вигляді настінної графіки й іграшок. Співпрацює з іспанськими видавництвами, малює дитячі книжки, створює мурали та бере участь у багатьох мистецьких заходах у місті. Викладає мистецтво в школі Монтесорі, де проводить майстер-класи для дітей. У 2018 р. створила проєкт "Campos de Juego" ("Ігрові майданчики"), в якому спроектувала простір для дослідження та гри в Центрі сучасного мистецтва в Мурсії (Centro Párraga).

Патрик Хардзей

Міжнародний мультидисциплінарний ілюстратор, графічний дизайнер і дослідник. Народився 1989 р. Засновник студії Hardziej. Викладач Академії образотворчих мистецтв у Гданську та засновник курсів «Мистецтво дизайну» під егідою Кароля Сливки. Автор і куратор Другого загальнопольського вернісажу

графічних знаків – виставки польського дизайну, організованої в п'яти країнах і нагородженої титулом «Проект року 2016». Співкуратор виставки «Кароль Сливка, польські проєкти, польські дизайнери». Автор книг з історії графічного знаку, зокрема «CPN – знак, ідентифікація, історія». Співпрацював з такими міжнародними брендами та установами, як Amnesty International, British Airways, BMW, Costa Coffee, Coca-Cola, Mini, New Scientist Magazine, Bertagnolli, Mondadori Libri, Zachęta – Національна галерея мистецтв, Музей

еміграції в Гдині, Центр дизайну в Гдині, Міністерство цивільної оборони та управління надзвичайними ситуаціями Нової Зеландії.

Адам Хмельовець

Доктор хабілітований, професор Академії образотворчих мистецтв імені Євгена Гепперта у Вроцлаві. Очолює майстерню архітектурного живопису та мистецтва в публічному просторі на кафедрі архітектурного живопису та мультимедіа (факультет живопису). Народився 1961 р. у Бродях. У 1990 р. закінчив факультет живопису, графіки та скульптури за спеціальністю «Живопис» Державної вищої школи образотворчого мистецтва у Вроцлаві. У 1996 р. почав працювати тут же як асистент у Студії живопису в архітектурі та містобудуванні. Займається живописом, а також скульптурою і керамікою, зокрема створенням унікального столового посуду. Має художні напрацювання в царині стріт-арту. Сферою творчого пошуку є «живопис матерії» – мистецькі експерименти в галузі нетрадиційних технік живопису. У творчому доробку 18 персональних і близько 70 групових виставок. Лауреат низки стипендій і нагород, зокрема є володарем відзнаки на 1-му Національному огляді молодого живопису (Легніца, 1990), спеціальної відзнаки на конкурсі Bielska Jesien (Бельсько-Бяла, 1993, 1994, 1995), спеціальної нагороди президента ZPAP у Вроцлаві (Вроцлав, 1995), Почесної відзнаки в конкурсі «Нижньосілезькі мистецькі виставки продовжуються – живопис 2004» (Вроцлав, 2004), Нагороди ректора Академії образотворчих мистецтв імені Євгенія Гепперта у Вроцлаві (2012, 2016) та ін.

Болеслав Хромрий (Даміан Семен)

Рисувальник, ілюстратор, живописець. Народився 1987 р. Випускник факультету графіки Академії образотворчого мистецтва імені Яна Матейка у Кракові. Автор графічних і прозових книг, журналів, обкладинок і плакатів. Колумніст журналу USTA. Співпрацює з культурними інституціями, мистецтвом, пресою,

видавництвами та медіа. Працював у рекламі.

Збьок, Збігоч Чайковський

Живописець, мураліст, рисувальник. Народився 1982 р. у Зеленій Гурі. Живе і працює у Варшаві. Графіку вивчав в Інституті образотворчого мистецтва, здобував художню освіту в Інституті художньої та пластичної культури Зеленогурського університету. Культивує два жанри живопису – традиційний станковий живопис і великоформатний живопис у

публічному просторі. Поціновувач вуличної естетики, картин майстрів початку ХХ ст. і популярної культури. Темі його робіт торкаються проблем соціальної нерівності, насильства, дискримінації. Брав участь у понад 100 виставках і проєктах у Польщі, Німеччині, Росії, США, Японії, Індії, Китаї, Великобританії та інших країнах. З 2019 р. викладає мистецтво в Інституті образотворчого мистецтва Зеленогурського університету. У 2011 р. отримав стипендію Міністра культури і національної спадщини Республіки Польща, а 2019 р. здобув першу премію за найкращий графічний дизайн на конкурсі Cover Awards.

Йоанна Чаплевська

море і колекціонує винятково гарно ілюстровані книги.

Графічна дизайнерка, ілюстраторка дитячих книжок. Народилася 1993 р. у Гдині. Співпрацює з багатьма культурними установами (зокрема з Мистецьким інкубатором Gouki 3, Гданським музеєм, Міським музеєм Гдині) та видавництвами (зокрема Muchomog, Nasza Księgarnia, Adamada). Закінчила Академію образотворчих мистецтв у Гданську, де нині працює асистенткою на кафедрі графіки. Мешкає у Гдині, любить

Шимон Шиманкевич

Графічний дизайнер. Народився 1985 р. у Лодзі. Випускник і викладач факультету графіки та візуальної комунікації Університету мистецтв імені Магдалени Абаканович у Познані. Графік і плакатист. Активний учасник міжнародних виставок: його роботи були представлені у десятках країн Європи, Азії й обох Америк. Лауреат численних нагород і відзнак. Найбільше визнання отримав за антифашистський плакат "Loading...", який, серед іншого, здобув Золоту медаль на Бієнале польського плаката 2019 р. у Катовіце та Першу премію на Міжнародній бієнале соціального та політичного плаката 2020 р. в Освенцимі. Широко визнаний як один з найвидатніших і найвпливовіших польських графічних дизайнерів молодого покоління. Теми його робіт глибоко вкорінені в сучасному світі і торкаються таких питань, як права жінок, стан демократії, популізм, дискримінація

меншин, релігія, засоби масової інформації, а також захист навколишнього середовища.

Павел Шлотава

Графік та ілюстратор. Народився 1995 р. у невеликому польському містечку Глогувек. Живе у Лодзі. Мистецьку освіту розпочав у школі образотворчого мистецтва в Ополе за спеціальністю «Фотографія». Нині навчається в Академії образотворчих мистецтв у Лодзі на факультеті графіки та живопису. Прагне розвинути свої знання та навички в галузі графічного дизайну й ілюстрації. У своїй роботі намагається привнести трохи гумору, використовуючи при цьому гру слів. Ілюстрація для нього є важливим засобом самореалізації, оскільки, на його переконання, вона охоплює кожен аспект людського життя.

Шпаку (Матеуш Шпаковський)

Репер, автор пісень. Народився 1994 р. у Щецині. У 2015 р. випустив свій дебютний трек «ZACHCIANKI». З 2017 р. співпрацював з лейблом B.O.R. Records, однак наприкінці 2019 р. почав працювати на власному, який назвав GUGU. Співпрацював з реперами Paluch, Young Igi, Białas, Guzior, Włodi, Shellerni, Stoń, Bezczel, Kaz Batagane, Kizo, Chivas, Jan-Rapowanie, Bedoes, Taco Hemingway, TymeK, Kalush Orchestra, Sokół, а також брав участь у проєкті Chillwagon. 28 лютого 2020 р. випустив альбом «Діти духів», який за 2 тижні після релізу розійшовся накладом 15 000 копій, що принесло йому золотий рекорд (у грудні альбом отримав статус платинового). 27 липня 2023 р. вийшов шостий альбом репера під назвою «UZUMAKI FORMA OSTATECZNA». 6 січня 2024 р. під час заключного концерту туру Uzumaki Tour у Катовіце, Шпаку оголосив, що альбом «Atypowy» був нагороджений Діамантовим рекордом за продаж понад 150 000 тисяч копій альбому.

Магда Шпехт

Театральна режисерка, авторка інсталяцій і перформансів, мисткиня. Народилася 1990 р. в Єленій Гурі. Вивчала драматичну режисуру в Державній театральній школі імені Людвіка Сольського в Кракові, а до цього

закінчила факультет журналістики та соціальних комунікацій зі спеціалізацією «Креативне письмо» у Вроцлавському університеті. У своїй роботі поєднує дослідження й активізм, а основними темами її творчості є фемінізм та нові технології. Зацікавлена у створенні пост-пост-пост-пост-драматичного театру. Політичного, але водночас інтенсивного й інтимного, що балансує між темним гумором, ширими емоційними переживаннями та сюрреалістичним, абстрактним світом. Досліджує нелюдські перспективи та неочевидні способи опису реальності. Поєднує елементи практики руху, кіно, документальних архівів, візуального мистецтва та сучасної музики.

Каміла Щесняк

Художниця, яка в останні роки працює і публікується в соціальних мережах під псевдонімом Disorderly. Її роботи – це переважно сатиричні ілюстрації про повсякденне життя, його абсурди та безмежну людську дурість, зокрема вияви її власної. Є аспіранткою й асистенткою у Студії натхненного дизайну в Університеті мистецтв імені Магдалени Абаканович у

Познані. До цього закінчила магістратуру з промислового дизайну в УАП. У березні 2021 р. випустила альбом з назвою "Disorderly. The Big Book of Fakar", що є збіркою її найкращих малюнків останніх років.

Мацей Юркевич

технологічний університет). Куратор Галереї вуличного мистецтва у Щецині.

Графічний дизайнер, ілюстратор, живописець, вуличний художник. Народився, мешкає і працює у Щецині. Випускник архітектурного факультету колишнього Щецинського політехнічного університету (нині –

Пьотр Яворський (Tuse)

Стріт-арт-художник. Народився 1977 р. у Гданську. Випускник факультету живопису та графіки Академії образотворчих мистецтв у Гданську. З 1995 р. – учасник гданської групи DSC

(Double S Crew), що створює роботи в міському публічному просторі. Засновник рекламної агенції Tusestudio, де з 1999 р. виконує обов'язки арт-директора. У 2021 р. брав участь в опитуванні на звання «Особистість року» в категорії «Культура». Промоутер та організатор серії tuseWYSTAW – графіті / стріт-арт / звук, під час якої виступає з музикантами в ню-джазових сетах. Сьогодні роботи художника можна знайти в деяких шкільних підручниках, де вони фігурують як зразкові ілюстрації стріт-арту. Більшість його муралів – портрети. Зазначає, що графіті-портрети більш зрозумілі пересічному глядачеві, ніж, наприклад, літери, які, на його думку, більшість глядачів навіть не намагаються розшифрувати. Впевнений також, що не існує поділу на хороше і погане графіті, оскільки тут залежить від самого автора і його концепції.

Оля Ясьоновська

Ілюстраторка та графічна дизайнерка. З 2016 р. працює арт-директором у мерії Варшави, розробляючи й оформлюючи ключову візуальну інформацію для різноманітних міських заходів. Співпрацює з польськими культурними установами і компаніями з усього світу, яким допомагає покращити їхній візуальний брендинг.

Брала активну участь у соціально-культурному проєкті «Польські жінки у страйку». Плакат є основним засобом вираження мисткині. Докладає зусиль для підтримки ініціатив, спрямованих проти виявів соціальної нерівності.

Бібліографія

1. Баршинова О., Комар Ж. Інші погляди на взаємини – ідея виставки. *Ukraina. Wzajemne spojrzzenia. Україна. Інші погляди на взаємини. Ukraine. A different angle on neighbourbood.* Краків: Міжнародний центр культури, 2021. С. 26-39.
2. Варто послухати: 5 польських пісень про Україну. URL: <https://tsn.ua/lady/news/show-biznes/5-polskih-pisen-pro-ukrayinu-2052862.html>
3. Васюріна А., Клімова А. Стріт-арт як соціально-естетичний феномен урбанізованого простору. *Світогляд – Філософія – Релігія.* 2018. Вип. 13. С. 26-31.
4. Делікта В. «Ми з вами»: як польські художники підтримують Україну. *Vogue.UA.* URL: <https://vogue.ua/ua/article/culture/art/mi-z-vami-yak-polski-hudozhniki-pidtrimuyut-ukrayinu.html>
5. Денисюк О. Війна в Україні очима польського художника Миколая Рейса. *Образотворче мистецтво.* 2022. № 3-4. С. 117-119.
6. Касій М. Kalush Orchestra підкорили піснею з польським репером про боротьбу за наш дім: відео до мурах. URL: https://showbiz.24tv.ua/kalush-orchestra-zapisali-pisnyu-polskim-reperom-sluhayte-onlayn_n2191774
7. Лавриш Ю. Хуберт Кампа: «Українські військові – люди з гарячими серцями». URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/hubert-kampa-ukrayinski-viyskovi-lyudy-z-garyachymi-sercyamy>
8. Ланда В., Гненний К. Рейтинг друзів України. 20 країн, які найбільше допомогли Україні з моменту російського вторгнення. *Forbes Ukraine.* URL: <https://forbes.ua/inside/rejting-druziv-ukraini-20-krain-yaki-naybilshe-dopomogli-ukraini-z-momentu-rosiyskogo-vtorgnennya-rejting-forbes-31052022-6292>
9. Сердюков І. Стріт-арт-батальйон. Добірка муралів на підтримку України, що з'являються по всьому світу. URL: <https://chas.news/current/strit-art-batalion-dobirka-muraliv-na-pidtrimku-ukraini-scho-zyavlyayutsya-po-vsomu-svitu>
10. ООН назвала цифру біженців з України, які осіли в Європі. URL: <http://broadcast.net.ua/ru/news-broadcast/7715-oon-nazvala-tsyfru-bizhentsiv-z-ukrainy-iaki-osily-v-evropi>
11. «Пісні війни»: польський ансамбль «Атенеум» «Подай руку Україні»: відео // You Tube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ybj6eVfUed8>
12. Прищенко С., Сенчук Т. Художньо-образні аспекти агітаційного плаката. *Українська академія мистецтва.* 2024. Випуск 35. С. 246-252.
13. Шабловська А. А. Польська школа плаката. *Студії мистецтвознавчі.* 2008. № 3 (23). С. 118-127.
14. Шеретюк Р.М. «З потреби серця»: творчість польських митців на підтримку України. *Українська академія мистецтва.* 2022. Випуск 32. С. 168-173.
15. Шеретюк Р.М. Художні метафори війни в доробку сучасних польських дизайнерів-плакатистів. *Традиції і новітні технології у розвитку сучасного мистецтва: Збірник матеріалів VIII*

- Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Черкаси, 18 січня 2023 р. / Упоряд. Л. І. Полудень, Ф. А. Гонца. Черкаси: Видавець Третьяков О.М., 2023. С. 162-164.
16. Шеретюк Р.М. Антивоєнна галерея муралів у Гданську як мистецький маніфест солідарності Польщі з Україною. *Українська академія мистецтва*. 2024. Випуск 35. С. 238-245.
 17. Шеретюк Р.М. Художня візуалізація російсько-української війни крізь призму польського стріт-арту. *Арт-платформа*. 2024. Вип. 1 (9). С. 120-138.
 18. Agnieszka Srokosz. *Art Inwestor*. URL: <https://artinvestor.art/agnieszka-srokosz/>
 19. Amelina W. Kultura unieważniania vs. Kultura unicestwiania. Dlaczego rosyjskie rękopisy nie płoną, a ukraińskie płoną aż nazbyt łatwo. *Czas Kultury*. 2022. Nr 4. S. 7-10.
 20. Andrzej Rysuje. URL: https://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Rysuje
 21. Andrzej Wietieszka / Wietieszka Illustrations. *Targi Plakaty*. URL: https://targiplakatu.pl/sprzedawca/andrzej_wietieszka-wietieszka_illustrations/
 22. Andrzej Wietieszka. URL: <https://wietieszka.myportfolio.com/projects>
 23. Antywojenny mural w Gdańsku popularny w sieci. "No more time". URL: <https://wiadomosci.wp.pl/trojmiasto/antywojenny-mural-w-gdansku-popularny-w-sieci-no-more-time-6745851713079872a>
 24. Araszkiewicz A. Ukraina jako wyzwanie myślenia dekolonialnego. *Czas Kultury*. 2022. Nr 3. S. 211-214.
 25. Art Against War. URL: <https://neighboursart.com/shop/>
 26. Artysty solidarni z Ukrainą. URL: <http://goodlooking.pl/backstage/artysci-solidarni-z-ukraina>
 27. Artysty z Krakowa namalowali kolejne antywojenne murale na PKM Jasień. URL: <https://www.pkm-sa.pl/2023/04/25/artysci-z-krakowa-namalowali-kolejne-antywojenne-murale-na-pkm-gdansk-jasien/>
 28. AWoj. Uczelnie pomagają uchodźcom. *Alma Mater* (Miesięcznik Uniwersytetu Jagiellońskiego). 2022. Nr 233 (maj). S. 5-6.
 29. Babkou I. O rybach i o ludziach. *Czas Kultury*. 2022. Nr 4. S. 11-19.
 30. Baitsym P. Pamięć jako forma oporu: sztuka duetu ARWM. *Szum*. 2023. № 39. S.84-95.
 31. Bajor P. Tragedia wojenna Ukrainy. *Alma Mater* (Miesięcznik Uniwersytetu Jagiellońskiego). 2022. Nr 231-232 (marzec – kwiecień). S. 6-9.
 32. Bajorek-Dziuban E. Artysty zamienili stary mur przy Grunwaldzkiej w przejmujące dzieło sztuki [ZDJĘCIA]. *Love Kraków.pl*. URL: https://lovekrakow.pl/aktualnosci/artysci-zamienili-stary-mur-przy-grunwaldzkiej-w-przejmujace-dzielo-sztuki-zdjecia_47371.html
 33. Bartosz Kosowski – TBPI Press. URL: <https://gallery.beslow.pl/galeria-tbpi/bartosz-kosowski-tbpi-press>
 34. Beata Śliwińska Barrakuz. URL: https://youngartstore.pl/sklep/pl/14_beata-sliwinska-barrakuz
 35. Bednarczyk W. Plakaty od obiecujących polskich ilustratorów. To piękna i nieoczywista sztuka. *Inspiracje*. URL: <https://czterykaty.pl/inspiracje/7,153170,26922889,plakaty-od-obiecujacych-polskich-ilustratorow-to-piekna-i-nieoczywista.html>
 36. Bednarski K. M., Sobczyk M. O schulzowskich inspiracjach. *Konteksty. Polska Sztuka Ludowa*. 2022. № 1-2. S. 245-250.
 37. Bereś W. Nasza wojna. *Kraków i świat*. Miesięcznik społeczno-kulturalny. 2022. Nr 02 (218). S. 6.

38. Bereś W. Sława Ukrainie! *Kraków i świat*. Miesięcznik społeczno-kulturalny. 2023. Nr 03 (207). S. 3.
39. Czarnecki M. Stoimy tu z wami, kropka! *Gazeta Wyborcza*. 28 marca 2023. S. 1, 6-7.
40. Czerwiński Ł. Pod Trasą Zamkową pojawił się kolejny antywojenny mural [GALERIA]. URL: <https://szczecin.naszemiasto.pl/pod-trasa-zamkowa-pojawil-sie-kolejny-antywojenny-mural/ar/c1-8712107>
41. Cieślak J., Kuc M. Madonna walczy, McCartney śpi. *Rzeczpospolita*. 2022. 28 lutego. Nr 48. S. 8.
42. Coraz więcej murali z cuklu «Solidarni z Ukrainą» na murze PKM w Gdańsku Jasieniu. URL: <https://www.pkm-sa.pl/2022/04/28/coraz-wiecej-murali-z-cyklu-solidarni-z-ukraina-na-murze-pkm-w-gdanskujasieniu/>
43. Coyne M. Carol Guzy. *Communication Arts*. 2022. Volume 64. Nr 5. S. 26-33.
44. "Give Peace a Chance". Polskie stacje radiowe przeciwko wojnie [WIDEO]. URL: [https://jedyinka.polskieradio.pl/arttykul/3339535,Give-Peace-a-Chance-Polskie-stacje-radiowe-przeciwko-wojnie-\[WIDEO\]](https://jedyinka.polskieradio.pl/arttykul/3339535,Give-Peace-a-Chance-Polskie-stacje-radiowe-przeciwko-wojnie-[WIDEO])
45. Grabowska M. Zakaz muralowania. Rozmowa z Mariuszem Warasem. *Sztukapubliczna.pl*. URL: <https://sztukapubliczna.pl/pl/zakaz-muralowania-mariusz-waras/czytaj/25>
46. Czubińska M. Rola grafiki w dwudziestoleciu międzywojennym. *Spotkania z zabytkami*. 2022. № 9-10. S. 18-23. 2023. Nr 23-24 (411-412). S. 30.
47. Dębowska A. Rezerwuj czas. Solidarni z Ukrainą. *Gazeta Wyborcza*. 11 marca 2022. S. 13.
48. Dżabagina A. Wypieranie rosyjskości. *Czas Kultury*. 2022. Nr 4. S. 20-23.
49. Gadomski W. Nasi Ukraińcy. *Gazeta Wyborcza. Wolna Sobota*. 18-19 marca 2023. S. 18-19.
50. Gruszecka M. Krakowscy artyści na pomoc Ukrainie. *Gazeta Wyborcza*. 25 marca 2022. S. 17.
51. Formella W. Obraz Ukrainy, czyli rekonstrukcje, mistyfikacje i mylenie tropów. *Fragile*. Pismo kulturalne. 2019. Nr 1-2 (43-44). S. 84-89.
52. Karaś D. Własny kawałek ściany. Rozmowa z Mariuszem Warasem, grafikiem, artystą streetartowym. *Gazeta Wyborcza*. 16 marca 2023. S. 16-17.
53. Karczewska A. «Voldemort Putin» przy ul. Hetmańskiej. URL: <https://codziennypoznan.pl/arttykul/2022-02-28/voldemort-putin-przy-ul-hetmanskiej/>
54. Karczewska A. Zełenski jako... Harry Potter. Nowy mural przy ul. Hetmańskiej. URL: <https://codziennypoznan.pl/arttykul/2022-03-08/zelensky-jako-harry-potter-nowy-mural-przy-ul-hetmanskiej/>
55. Karwowska A. Ukraino, walcz jak długo trzeba. *Gazeta Wyborcza*. 23 marca 2023. S. 8.
56. Klimczak A. World For Ukraine. *Kurier Galicyjski*. 2023. Nr 23-24 (411-412). S. 23.
57. Knitter O. Artyści mają głos, tzn. spray. I nie wahają się go użyć. *Zawsze Pomorze. Niezależny Portal regionalny*. URL: <https://www.zawszepomorze.pl/murale-dla-ukrainy-w-gdanskuj-artystyci-maja-glos>
58. Kobylański T. Zło zniknęło z poznańskiego muralu! Wołodimir Zełenski zastąpił Putina. URL: <https://www.whitemad.pl/zlo-zniknelo-z-poznanskiego-muralu-wolodymyr-zelenski-zastapil-putina/>
59. Kolejne antywojenne murale przy linii PKM. URL: <https://www.pkm-sa.pl/2022/05/17/kolejne-antywojenne-murale-przy-linii-pkm/>
60. Kondzińska A. «Za wolność waszą i naszą». *Gazeta Wyborcza*. 28 marca 2023. S. 3.

61. Konieczek M. Nowy mural na Targówku. To artystyczny projekt przeciwko wojnie w Ukrainie i "symbol walki o wolność". URL: <https://warszawa.naszemiasto.pl/nowy-mural-na-targowku-to-artystyczny-projekt-przeciwko-ar/c1-8755631>
62. Legierska A. Polscy artyści wspierają Ukrainę. URL: <https://culture.pl/pl/artykul/polscy-artysci-wspieraja-ukraine>
63. Leśniakowska M. «# The War: Ukraine 2014/2022. Konteksty. *Polska Sztuka Ludowa*. 2022. № 1-2. S. 279-281.
64. Łaniewska-Wołtk A. Sztuka może uczynić silniejszym. *Pieczpospolita. Plus Minus*. 2023. Nr 12. S. 26-27.
65. Łaski D. Pracownia Hardziej Studio. Tak mieszkają w Gdańsku znani graficy. *Designalive.pl*. URL: <https://www.designalive.pl/pracownia-hardziej-studio-tak-mieszkaja-i-pracuja-ada-zielinska-i-patryk-hardziej/>
66. Maciejasz D. Na pomoc Ukraińcom. *Gazeta Wyborcza*. 15 marca 2022. S. 12.
67. Mateusz Gołowkow. URL: <https://greatfon.com/v/made.by.goly>
68. Majewska-Cüde. Oduczyć się imperializmu. Wokół 12. Berlin Biennale i documenta 15. *Szum*. 2023. № 39. S.60-71.
69. Maziarski W. Ukraina potrzebuje wsparcia, nie słów. *Gazeta Wyborcza*. 26-27 lutego 2022. S. 6.
70. Michnik A. To jest wojna. *Gazeta Wyborcza*. 25 lutego 2022. S. 1.
71. Niedenthal. Wystawa zdjęć Chrisa Niedenthala z okazji 50 lat działalności jako fotoreportera. *Powidoki*. Magazyn artystyczno-naukowy Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi. 2022-2023. № 07 – 08. S. 209-211.
72. «Nie szukam inspiracji w internecie». Rozmowa z Anną Rudak. *Grafmag*. URL: <https://grafmag.pl/artykuly/anna-rudak-wywiad>
73. Nizinkiewicz J. Trzeba budować silny front poparcia Ukrainy. *Rzeczpospolita*. 2023. 5 kwietnia. Nr 80. S. 6.
74. Nowy mural antywojenny w Poznaniu. URL: <https://fotografwdrodze.pl/nowy-mural-antywojenny-w-poznaniu/>
75. Olszewski M. Solidarni z Ukrainą. *Gazeta Wyborcza. Tygodnik Kraków*. 25 lutego 2022. S. 2.
76. Paweł Szłotawa. URL: <https://pszlotawa.com/>
77. Pies Patron jednym z bohaterów nowych antywojennych murali na murze PKM w Gdańsku Jasieniu. URL: <https://www.pkm-sa.pl/2022/07/08/pies-patron-jednym-z-bohaterow-nowych-antywojennych-murali-na-murze-pkm-w-gdanskujasieniu/>
78. Piotrowicz D. Mural dla Ukrainy przy Grunwaldzkiej w Gubinie. URL: <https://wlubuskie.pl/wiadomosci/gubin/mural-dla-ukrainy-przy-grunwaldzkiej-w-gubinie/>
79. Pitoń A. Kraków otwiera swoje drzwi. *Gazeta Wyborcza. Tygodnik Kraków*. 28 lutego 2022. S. 1.
80. Plakaty Wsparcia – Charytatywna Wystawa TRL dla Ukrainy. URL: <https://plndesign.pl/plakaty-wsparcia-charytatywna-wystawa-trl-dla-ukrainy/>
81. Plinta K. Anna Baumgart, Muszę opowiedzieć świat. *Szum*. 2022. № 37. S. 164-169.
82. Plinta K., Radynski O. Przeciwko wszystkim imperiom. *Szum*. 2022. № 38. S. 108-123.

83. Podsumowanie akcji antywojennych murali na PKM w Dniu Niepodległości Ukrainy. URL: <https://www.pkm-sa.pl/2022/08/24/podsumowanie-akcji-antywojennych-murali-na-pkm-w-dniu-niepodleglosci-ukrainy/>
84. Polscy projektanci wspierają Ukrainę. Z potrzeby serca stworzyli plakaty. URL: https://www.propertydesign.pl/design/185/polscy_projektanci_wspieraja_ukraine_z_potrzeby_serca_stworzyli_plakaty,38135.html
85. Pomoc dla Ukrainy. *Gazeta Wyborcza. Tygodnik Kraków*. 25 lutego 2022. S. 3.
86. Poznań. Baner z Putinem o wyglądzie Hitlera w centrum miasta. *Gazeta Wyborcza*. 17 marca 2022. S. 10.
87. Pracownicy i studenci Uniwersytetu Jagiellońskiego dla Ukrainy. *Alma Mater* (Miesięcznik Uniwersytetu Jagiellońskiego). 2022. Nr 231-232 (marzec – kwiecień). S. 14-15.
88. Przeciwno ludobójstwu narodu ukraińskiego - happening na Rynku Głównym w Krakowie [ZDJĘCIA]. URL: <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,28320142,przeciwko-ludobojstwu-narodu-ukrainskiego-happening-rynku.html>
89. Przemek Kotyński. URL: <https://kotynski.com/>
90. Puldzian-Płucienniczak P. Komu potrzebna jest obfuskacja. *Szum*. 2022. № 38. S. 96-107.
91. Putin Voldemort: Nowy mural powstał w Poznaniu. To gest solidarności z Ukrainą. Zobacz zdjęcia. URL: <https://gloswielkopolski.pl/putin-voldemort-nowy-mural-powstal-w-poznaniu-to-gest-solidarnosci-z-ukraina-zobacz-zdjecia/ar/c1-16074119>
92. Jarkowiec M. Ludzie, którzy widzieli Godziłę. *Gazeta Wyborcza. Wolna Sobota*. 25-26 marca 2023. S. 14-15.
93. J.S. Pomoc dla Ukrainy: Siła plakatu. URL: <https://label-magazine.com/sztuka/artykuly/pomoc-dla-ukrainy-sila-plakatu>
94. Rajfur M. Hubert pisze ikony na skrzyniach od amunicji z Mariupola. Potem licytuje i pieniądze przekazuje Ukrainie. Teraz apeluje do artystów. URL: <https://gazetawroclawska.pl/hubert-pisze-ikony-na-skrzyniach-od-amunicji-z-mariupola-potem-licytuje-i-pieniadze-przekazuje-ukrainie-teraz-apeluje-do/ar/c1-16303071>
95. Savczenko D. Top 5 polskich murali i street artów poświęconych Ukrainie. URL: <https://www.ukrainianinpoland.pl/top-5-polish-murals-and-street-art-dedicated-to-ukraine-pl/>
96. Salij-Hofman B. Z piedestału na ścianę. Wrocławskie murale upamiętniające jako nowe pomniki w przestrzeni miejskiej. *Quart* (Kwartalnik Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego). 2022. Nr 1 (63). S. 102-121.
97. Sielski M. Kontrowersje wokół działalności miejskiego artysty. URL: <https://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Kontrowersje-wokol-dzialalnosci-miejskiego-artysty-n152500.html>
98. Sławek-Czochra M. Estetyka buntu na przykładzie sztuki ulicy przeciwko wojnie w Ukrainie. URL: <https://zjazdpts.pl/referaty/estetyka-buntu-na-przykladzie-sztuki-ulicy-przeciwko-wojnie-w-ukrainie/>
99. Słowik K. Otwórzmy szkoły dla dzieci z Ukrainy. *Gazeta Wyborcza*. 24 marca 2022. S. 1.
100. Sobczyk M., Bednarski K. M. O szulzowskich inspiracjach. *Konteksty. Polska Sztuka Ludowa*. 2022. № 1-2. S. 245-251.

101. Solidarni z Ukrainą. Największa na Pomorzu galeria antywojennych murali przy przystanku Gdańsk Jasień. URL: <https://drive.google.com/file/d/17IVBNem0i2SajcXalfVNhTJD3KJDeDXW/view>
102. Solidarność jest dla nas jedną z najważniejszych wartości. *Alma Mater* (Miesięcznik Uniwersytetu Jagiellońskiego). 2022. Nr 234 (lato). S. 5-6.
103. Społeczność akademicka UJ wspiera Ukrainę. *Alma Mater* (Miesięcznik Uniwersytetu Jagiellońskiego). 2022. Nr 231-232 (marzec – kwiecień). S. 16-17.
104. Stay with Ukraine, czyli wszechstronne wsparcie uchodźców we Wrocławiu. *Gazeta Wyborcza*. 24 marca 2023. S. 7.
105. Szoszyn R. Podziękować Polakom. *Rzeczpospolita*. 2023. 4 kwietnia. Nr 79. S. 6.
106. Szpecht M. Uliczne cmentarze, 2022, w toku. URL: <https://2022.biennalewarszawa.pl/uliczne-cmentarze/>
107. Szymankiewicz Szymon. URL: <https://www.vividgallery.pl/kategoria-produktu/artystyci/szymankiewicz-szymon/>
108. Tak polscy muraliści zareagowali na wojnę w Ukrainie. *Property Design.pl*. URL: https://www.propertydesign.pl/architektura/104/tak_polscy_muralisci_zareagowali_na_wojne_w_ukrainie,38109.html
109. Trojanowska O. Na poznańskiej Wildzie powstał mural Voldemorta z twarzą Putina. «Wpłacajcie pieniądze na pomoc Ukrainie». URL: <https://poznan.wyborcza.pl/poznan/7,36001,28169090,na-poznanskiej-wildzie-powstal-mural-voldemorta-z-twarza-putina.html>
110. Trzy nowe murale w Warszawie. Artysty wyrazili wsparcie dla Ukrainy. URL: https://www.propertydesign.pl/architektura/104/trzy_nowe_murale_w_warszawie_artystyci_wyrazili_wsparcie_dla_ukrainy,38236.html
111. Uchaniuk M. Piotr „TUSE” Jaworski: Street Art coraz bardziej opiera się nie na jakości, tylko chęci pokazania się za wszelką cenę. URL: <https://wnet.fm/2021/08/20/piotr-tuse-jaworski-street-art-coraz-bardziej-opiera-sie-nie-na-jakosci-tylko-checi-pokazania-sie-za-wszelka-cene/>
112. Ukraine War Art Collection. Мистецтво під час війни. URL: <https://war-art.mkip.gov.ua/>
113. Umięcka A. Gdańsk: powstają antywojenne murale. Artystyczny wyraz solidarności z Ukrainą [GALERIA]. URL: <https://portalkomunalny.pl/gdansk-kolejne-antywojenne-murale-artystyczny-wyraz-solidarnosci-z-ukraina-galeria-434436/>
114. Wałocha J. Pomoc medyczna dla uchodźców. *Gazeta Wyborcza*. 28 lutego 2022. S. 8.
115. Wojtasik P. Podwójna podatkowa ulga dla firm pomagających Ukrainie. *Rzeczpospolita*. 2023. 22 marca. Nr 68. S. 9.
116. Wójcik K. Szkoły szykują się na przyjęcie Ukraińców. *Rzeczpospolita*. 2022. 28 lutego. Nr 48. S. 11.
117. Wójtowicz A. Syndrom obłożonego zamku. *Szum*. 2022. № 35. S.38-55.
118. Wróblewska M. Strategia demonumentalizacji. *Orońsko*. 2023. № 1. S. 23-29.
119. Wrzasa K. Happening przeciwko wojnie w Ukrainie w Wieluniu. URL : <https://ohp.pl/aktualnosci/komenda-lodzkie/happening-przeciwko-wojnie-w-ukrainie-w-wieluniu>
120. Zys A. Murale dla Ukrainy. Kolejny gest solidarności powstał w Szczecinie. URL: <https://www.whitemad.pl/murale-dla-ukrainy/>
121. Żurek Z. Genetyczny imperializm. *Rzeczpospolita*. 2023. 7 marca. Nr 55. S. 9.

АНОТАЦІЯ

З початку повномасштабної російсько-української війни вона стала фокусною темою на багатьох світових профільних майданчиках, зокрема й мистецьких. Міжнародний сектор культурних індустрій оперативно долучився до безстрокової акції спротиву російській агресії через різноманітні культурно-мистецькі практики. Зокрема, польський культурно-мистецький загал, що з лютого 2022 р. відчутно активізував свою діяльність, став одним із найбільш яскравих прикладів міжнародного світоглядного, екзистенційного опору російській експансії, потужним інструментом протидії їй.

У цьому контексті діяльність польських митців перетворилася на дієвий культурно-мистецький аванпост підтримки України. Вона реалізувалася у різних видах, формах і напрямках сучасного мистецтва, зокрема, графіці, плакаті, стріт-арті, іконописі, інсталяції, перформансі, музиці, політичній карикатурі, коміксі, фотографії тощо.

Вагомі напрацювання, що відображають солідарність польських митців з Україною, репрезентує плакатне і вуличне мистецтво. Вже в перші дні після російського вторгнення у просторі багатьох польських міст з'явилася низка антивоєнних постерів і муралів, створених місцевими художниками з їх внутрішньої потреби «жесту солідарності» з Україною. Ці твори сучасного польського мистецтва є публічною декларацією доброзичливості, чуйності, щирості, сердечності польського народу, його співпереживань стражданням українців, спричинених російською окупаційною армією.

Доробок польських митців на підтримку України – один із яскравих виявів емпатії польської спільноти щодо драматизму ситуації, в якій опинилася Україна, глибокого усвідомлення наміру підтримати її, водночас не меншою мірою маніфестує необхідність духовно і фізично протистояти насиллю, агресії, запереченню права людини на свободу як глобального Зла.

ADNOTACJA

Od początku pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej stała się ona punktem skupienia wielu światowych obszarów profilowych, w szczególności artystycznych. Odcinek międzynarodowy przemysłu kulturowego szybko i skutecznie dołączył się do bezterminowego sprzeciwu agresji rosyjskiej poprzez różnorodne praktyki kulturalno-artystyczne. Polski ogół kulturalno-artystyczny, który znacznie zaktywizował swą działalność od lutego 2022 r., stał się m.in. jednym z najwyraźniejszych przykładów międzynarodowego światopoglądowego, egzystencjalnego oporu ekspansji rosyjskiej, potężnym narzędziem przeciwdziałania jej.

W tym kontekście działalność polskich artystów zamieniła się w skuteczną kulturalno-artystyczną awangardę wsparcia Ukrainy. Znalazła swoje odzwierciedlenie w różnych rodzajach, formach i kierunkach sztuki współczesnej, m.in. w grafice, plakacie, street artcie, malarstwie ikon, instalacji, performance, muzyce, karykaturze politycznej, komiksie, fotografii itd.

Istotne opracowanie, odzwierciedlające solidarność polskich artystów z Ukrainą, reprezentuje sztuka plakatu i ulicy. Już w pierwszych dniach po inwazji rosyjskiej na przestrzeni wielu polskich miast ukazał się szereg plakatów i murali antywojennych stworzonych przez lokalnych artystów malarzy wynikających z ich wewnętrznej potrzeby „gestu solidarności” z Ukrainą. Te utwory polskiej sztuki współczesnej są publiczną deklaracją życzliwości, czułości, szczerości, serdeczności narodu polskiego, jego wspólnego przeżywania cierpień Ukraińców spowodowanych przez rosyjskie wojsko okupacyjne.

Dzieła stworzone przez polskich artystów w celu wsparcia Ukrainy są jednym z wyraźnych przejawów wczuwania się wspólnoty polskiej w dramatyczność sytuacji, w której znalazła się Ukraina, dogłębnego uświadomienia sobie zamiaru jej poparcia i jednocześnie w nie mniejszym stopniu manifestują konieczność duchowej i fizycznej konfrontacji z przemocą, agresją, odrzuceniem prawa człowieka do wolności jak z uosobieniem globalnego Zła.

ABSTRACT

Since the beginning of the full-scale Russian-Ukrainian war, it has become a focal point on many global specialised platforms, including artistic ones. The international cultural sector has promptly joined the open-ended efforts to resist Russian aggression through various cultural and artistic practices. In particular, the Polish cultural and artistic community, which has significantly intensified its activities since February 2022, has become one of the most striking examples of international ideological and existential resistance to Russian expansion, and a powerful tool for countering it.

In this context, the activities of Polish artists have become an effective cultural and artistic outpost of support for Ukraine. It has been realised in various types, forms, and trends of contemporary art, including graphics, posters, street art, iconography, installation, performance, music, political cartoons, comics, photography, etc.

The poster and street art represent important developments that reflect the solidarity of Polish artists with Ukraine. In the very first days after the Russian invasion, a number of anti-war posters and murals appeared in many Polish cities, created by local artists in response to their internal need for a 'gesture of solidarity' with Ukraine. These works of contemporary Polish art are a public declaration of the goodwill, sympathy, sincerity, and cordiality of the Polish people, their empathy for the suffering of Ukrainians caused by the Russian occupation army.

The work of Polish artists in support of Ukraine is one of the most vivid manifestations of the Polish community's empathy for the drama of the situation in which Ukraine finds itself, a deep awareness of the intention to support it, and at the same time, it is no less a manifestation of the need to spiritually and physically resist violence, aggression, and the denial of the human right to freedom as a global evil.

Наукове видання

Шеретюк Руслана Миколаївна

«Солідарні з Україною».
Художні рефлексії польських митців на російсько-українську війну

На обкладинці:
плакат Павла Шлотави «Support Ukraine» («Підтримай Україну»)

Комп'ютерна верстка та дизайн
Вікторія Парфенюк

Обкладинка
Ярослава Гузь

Видавець О. Зень
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія РВ № 26 від 6 квітня 2004 р.
вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022;
068 025 067 4; olegzen@ukr.net